STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 02011

MIRELE EFROS

Jacob Gordin

Permanent preservation of this book was made possible
by the Kirschner Foundation
in honor of
Susan Kirschner

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מירעלע אפרת.

א לעבענ'ס בילד אין 4 אקטען.

פון

יעקב גארדין.

ווארשא. תרס"ט.

פרייז 30 קאפ׳.

מירעלע אפרת

דראמע אין 4 אקטען

פון

יעקב גארדין.

פרייז 30 קאפ.

ווארשא, תרע"א.

МИРЭЛЭ ЭФРОСЪ

соч. Я. ГОРДИНА.

ВАРШАВА 1911.

Типографія Якова Кельтера, Рымарская 8.

פּערזאָנען:

מירעלע אפרת,	50 יאָהר אַלט.
יאָסעלע, איהר עלטערער זוהן,	20 „ „
דאָניע, איהר יונגערער זוהן,	18 „ „
מהלה, איהר דיענסט	40 „ „
ר׳ שלמון, אהר פּריקאַזשציק,	50 „ „
ר׳ נחומצע הנה דבורה׳ס, איהר מחותן	50 „
הנה דבורה, זיין פרוי	50 „ „
שיינדעלע זייער טאָכטער, יאָסעלעס פרוי	18 „ „
שלמה׳לע, יאָסעלעס זוהן	13 „ „

כלי־זמר, געסט, יודען ווייבער....

ערשטער אַקט — אין סלוצק, די איבריגע דריי אַקטען אין גראָדנאָ.

צווישען ערשטען און צווייטען אַקט — דריי יאָהר. צווישען דריטען און פיערטען — 10 יאָהר.

ערשטער ארט:

(זעהר א גרויסער צימער. אנגעשטעלט פיעל קאסטענס און טשעמאדאנעס. בעלי עגלות, רוסישע, טראגען אריין נאך קאסטענס, קעהרען זיך אום און קומען נאך עטליכע מאל מיט זאכען, וועלכע זיי טראגען אריין אין א טהיר, וואס געפינט זיך אין הינטערגרונד. מחלה געהט יעדען פריהער, ווייזט זיי וואוהין טראגען די זאכען און זאגט אלע ווייל: שש! שש! די בעלי-עגלות אב).

מחלה: נו, דאנקען לויבען יאסקע דעם טויבען, מיר זענען שוין אין סלוצק. אז איך וועל איבערפּטר'ען די התונה, וועל איך יא דארפען גומל בענשען. (ווישט אויס מיט א טוך די טריט פון די בעלי עגלות) טאטע פאטער, ווי לאנג איז עס, יאסעלע איז נאך געוועזן א שנעקעל, אומגעלאפען אין מייטקעס—היינט האט ער שוין חתונה. זאל גאט געבען אין א גוטע שעה. (קוקט אין פענסטער). עס גיעסט א שלאגס-רעגען. פון גראדנא ביז סלוצק זענען מיר געפאהרען כיד המלך. אזוי שען געווען אין דרויסען, ווארעם און טרוקען. געקומען אהער—פינסטער און נאס. דוקא היינט דארפען אין סלוצק שוויצען די הימלען—נא דיר א מדינה... עס זאל חלילה, ניט פערשטערען די שמחה.

אי, קינדערלעך מיינע, האבען מיר עס געהאט א וועג, איך וועל קיינמאל ניט פערגעסען. מע מעג זאגען: אזוי ווי א קייסערטע איז מירעלע אפרת געפאהרען אויף איהר זוהנס התונה. א גאנצער צוג—פינף גרויסע בוידען, אלע געפאקט מיט כל טוב. אין יעדע שטאדט, וואו מע האט זיך אבגעשטעלט, צוטיילט דעם עולם לעקעך און בראנפען און געטיילט נדבות...

שש! זי האט זיך צוגעלעגט אברוהען. און די בחורים אונזערע שמועסען ביי זיך שטיל אין צימער. ביים חתן שלאגט זיך נעביך דאס הערצעלע. געוויס. איך ווייס, איך האב אויך אמאל התונה געהאט. אי! אי! איך האב געציטערט און געפלאטערט און וואס האב איך דערפון? מיינער האט מיך אוועקגעווארפען און איך בין שוין 15 יאהר, ניט פאר אייך געדאכט, ניט אהין און ניט אהער, א עגונה... ניט קיין מויד און ניט קיין אידענע, ניט קיין אלמנה און ניט קיין גרושה... פער'שרפה'עט זאל ער ווערען. אזא שענע התונה געוועזן... מירעלע האט געגעבען נדן און כלה-מתנות, דער בעל-הבית עליו השלום איז געוועזן אונטערפיהרער... מהשבות'ן, וויפיעל איז שוין אז דער בעל-הבית איז געשטארבען... זעקס... ניין... פופצעהן יאהר... מירעלעס מאן איז געשטארבען און מיינער איז ענטלאפען... מירעלע אפרת איז איצט מיין מאן, מיין משפחה, מיין הויזגעזינד... ביי איהר אין שטוב אויסגעוואקסען,

בײַ איהר מסתמא בעשערט צו שטארבען... שאַ, װער געהט עס? (שלמון קומט) גאָט איז מיט אײַך, ר׳ שלמון, װאו זײַט איהר עס געװען? זי האָט אײַך עטליכע מאָל גערופען. איהר װײסט דאָך, זי קאָן אָהן איהר אויבערפּריקאשציק קײן טריט טהון...

שלמון: איך בין געװען בײַ די מחותנים, אַי, מהלה, די כלה איז טאַקי אַ פּאַרשוין... סלוצק האַ? אָבער דלפנים, טאַטע זיסער. דער דלות פּײַפט אין אַלע װינקעלעך. זאָל ער שומר ומציל זײַן.

מהלה: אַזוי? האָט אונזער מירעלע די קלוגע ניט געװאוסט מיט װעמען זי האַנדעלט?

שלמון: װאָס הײסט? אַדרבה, זי האָט דוקא געװאָלט אַ אָרעם קינד און נאָר פון אַ שענע משפּחה. זי האָט דאָך אַלײן געשיקט געלד אויף קלײדער און פּאַװעלע און זי װעט מוזען נאָך געלד געבען... דער כלה׳ס טאַטע געהט שוין אַהער... זײ װילען אָפּלעקען אַ בײנדעל פון דער רײַכער מחותנת׳טע... פּס! יאָסעלע האָט געקענט נעהמען אַ כלה מיט 30 טויזענד רובל נדן. אַ קלײניגקײט מירעלע אָפּרת׳ס זוהן? און איהם האָט זיך געװאָלט אַ געבילדעטע כלה פון אַ גרויסע שטאָדט. זי האָט אָבער ניט געװאָלט און אַז זי זאָגט „נײן" — װײסטו דאָך... שש. װאָס טהוט זי?

מהלה: זי האָט זיך צוגעלעגט אָברוהען. זי איז עפּעס אונצופריעדען. איך האָב מורא, אימיצער פון אונז װעט שוין הײַנט האָבען אַ שװאַרצען סוף.

שלמון: אפשר איז דאָס נאָר דערפאַר, װײַל התנ׳ס צד מוז זיך בלאָזען. מהלה, מע דאַרף דאָ אַביסעל אויפרוימען. דו װײסט דאָך, װי זי האָט פײַנט, אַז עס איז אָנגעװאָרפען. (טהוט אויס זײַן ראָק און שלעפּט מיט מהלה׳ן די קאַסטענס. פון אַנדער צימער הערט זיך מירעלע׳ס שטימע: מהלה! מהלה! אַהער גיך!)

מהלה: (װישט מיט׳ן פאַרטוך איהר געזיכט) שוין, באַלד! (לויפט אַװעק).

שלמון: (קוקט זיך אַרום) איך האָב זיך ניט גערעכט, איך זאָל אויפ׳ן װעג קענען מאַכען אַזאַ שענע פּאָר קערבלעך. הוצאות גרויסע: האָבער און הײ פאַר די פערד... און די אכסניה׳ס...... אַהין, אַהער. זי האָט דאָך ליעב אַלעס מיט אַ ברײטע האַנד — בית רהבה... הע! הע! זי זעהט דורכט זיך אַלעס און פערזעהט מאַנכעס מאָל... זי האָט אָבער פאַר אַזעלכע זאַכען קײן פאַראיבעל ניט. זי פערגינט יעדען... (מהלה צוריק).

מהלה: ר׳ שלמון, די בעל־הבית׳טע רופט אײַך.

שלמון: תיכף ומיד! (טהוט אָן דעם ראָק, פערשפּיעלעט זיך, הוסט זיך אויס, װישט אויס די פּיס בײַם שװעל און געהט אַרײַן).

מהלה: אונזער מאַדאַם אפרת װיל טײַ (עפענט די טהיר אין הינטער-

גרונד) עֶי, יורקאָ! שטעל גיך דעם סאַמאָוואַר (נחומ'צע קומט, זיינע קליידער און שיך נאַס) און זעה. יורקאָ, דער סאַמאָוואַר זאָל פינקלען — דו קענסט היינט האָבען אַ פאָרציע (קעהרט זיך אום) אָה, אונזער מחותן, איך האָב אייך דערקענט. מזל טוב אייך.

נחמצע: זאָל זיין מיט מזל. וואָס איז, יורקאָ'ן אויך געבראַכט אויף דער התונה? מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה?

מהלה: ווי דען? אַקסאָניע און יאַדיכע אויך דאָ. דער קוטשער אַנטאָן, יורקאָ — אַלע. איהר ווייסט דאָך, אונזערע האָט ליעב, עס זאָל זיין ווי אין דער היים. מע פיהרט איהר אונזער סאַמאָוואַר, איהר גלאָז, איהר שאַל, איהר לעפעלע, איהר גאָפעל מעסער. וואָס דאַרפט איהר מעהר? אַפילו איהר שטול האָבען מיר מיטגעבראַכט (ווייזט אויף אַ גרויסע קרעסלאָ) איהר ווילט דאָך דאָ מסתמא זעהען די מחותנת'טע? באַלד (אָב).

נחומצע: דוכט זיך ניט מעהר, ווי אַ אידענע און פונדעסטוועגען פיהל איך אַקוראַט, ווי איך זאָל דאַרפען רעדען מיט'ן האָספאָדין פאָליציימייסטער (פערשפיעלעט זיך, מהלה קומט צוריק).

מהלה: זי זאָגט, איהר קענט מוחל זיין און קומען שפעטער.

נחומצע: וואָס הייסט שפעטער? עס איז אַ קלייניגקייט? היינט ביי נאַכט דער חתן מאָל. גאָט איז מיט איהר, וואָס הייסט? איך מוז זי באַלד זעהען, איך בעט דיר.

מהלה: ביי מיר פועלט איהר, אָבער אַז זי זאָגט ניין, איז אַ שווערע הלכה. (אָב).

נחומצע: איך וואָלט בעסער געדאַרפט שיקען אַהער מיין הנה דבורה— זי וואָלט זיך מיט איהר גיכער אויסגעט'טענה'עט. (מהלה צוריק).

מהלה: מירעלע זאָגט: אויב איהר האָט ניט קיין צייט, זאָלט איהר געהען געזונטערהייד.

נחומצע: וואָס הייסט געהען? מענש, אידענע, עס אי'ז נאָך אַ סך זאַכען ניט איינגעקויפט. מיר האָבען פשוט ניט קיין געלד, און... און... די כלי זמר שטעהען אויפ'ן רעגען, זיי זענען געקומען אַהער שפיעלען אַ דאָבראָ דזיען... אַ שענעם קבלת פנים. זאָג איהר איך בעט דיך, מענשען וואַרטען, וואָס הייסט?

מהלה: איך האָב מורא איהר דעם קאָפ דולען... זי האָט עס פיינד. (אָב).

נחומצע: אָט האָסטו דיר אַ דאָבראָ דזיען מיט אַ קבלת פנים. רבש"ע איך טהו אַ נדר, אַז איך וועל דאָס איבערקומען בשלום, גיעב איך דיר דרייסיג פרקים משניות. וואָס איז דיר די נפקא מינה? (מהלה צוריק).

מהלה: זי זאָגט: די כלי זמר דאַרפען ניט שטעהען אויפ'ן רעגען. פיהרט זיי אריין — זי קומט באַלד. (רוימט).

נ ח ו מ צ ע : (עפענט די טהיר) קומט אריין, זייט זשע מוחל (כלי זמר אריין) זעצט אייך, די מחותנת'טע קומט שוין אריין (מחלה גיט זיי שטוהלען, זיי זעצען זיך) אהא! (חנה דבורה קומט פערסאָפּעט)

גאָט אליין האָט דיר געבראַכט. איך האָב דאָ אויף זיך די האָר געריסען, וואָס איך האָב דיך ניט מיטגענומען. שש! זי קומט באַלד אריין......

מ ח ל ה : אָי, אָט דאָס איז די מחותנת'טע? (זי שאָקעלט מיט'ן קאָפּ).

ח נ ה ד ב ו ר ה : יאָ, וואָס איז — איך געפעהל דיר ניט? (צום מאַן) איך האָב געוואוסט, דו ביזט אַ לעמעל און זי, די גראַפיניע פּאָטאָצקי, וועט זיך ברעקלען. נישקשה, איך האָב זיך פאַר איהר ניט צו שעמען— זאָל זי זיך מיט מיר רעכנען אין יחוס. שאַ!

מ ח ל ה : (אַ קוק אין טהיר) זי געהט אַהער (מוזיקער פאַרבערייטען זיך. שלמון עפענט די טהיר, מוזיק שפּיעלט אַ טוש, זי קומט אָנגעשפּאַרט אויף אַ שטעקען, גראָע האָר און דער פּנים איז בליהענד, מחלה רוקט אַרויס איהר שטוהל. מירעלע זעצט זיך פון דער זייט. מחלה שטעלט איהר אַ קליין ביינקעלע אונטער די פיס).

נ ח ו מ צ ע און ח נ ה ד ב ו ר ה: מזל טוב! מז"ט, מחותנת'טע, אין אַ גוטע שעה (מירעלע נייגט דעם קאָפּ, אויף איהרע ליפּען אַ סאַרקאַסטישער שמייכעלע).

נ ח ו מ צ ע: ברוך השם, געקומען בשלום.

ח נ ה ד ב ו ר ה : עס רעגענט היינט. מחותנת'טע לעבען, אַז עס רעגענט, איז אַ סימן ברכה.

מ י ר ע ל ע: יאָ, אַז עס רעגענט, איז געוויס אַ סמן, אַז עס וועט זיין אַ בלאָטע. זאָלען די כלי־זמר שפּיעלען.

ח נ ה ד ב ו ר ה: דער חתן און אייער צווייטער זוהן זאָלען אויך אריינגעהן, עס איז אַ דאָבריי־דזיען פאַר אַלע מחותנים.

מ י ר ע ל ע: די יונגע מחותנים וועלען מסתמא ניט נתפעל ווערען פון אייער סלוצקער מוזיק. זיי שפּיעלען אַליין פאַר זיך, דער עלטערער שפּיעלט פליוטע, דער צווייטער — פּיעדעל. שפּיעלט פאַר אונז אַלטע לייט. שלמון, עפען די טהיר אין קיך אריין! זאָל יורקא און אַקסאַניא הערען דעם דאָבריי־דזיען פון אונזערע מחותנים.....(שלמון לויפט עפענען די טהיר, מוזיק שפּיעלט „דאָבריי דזיען").

מ ח ל ה: זאָל גאָט געבען מיט מזל, זאָל גאָט געבען גליק אונזער יאָסעלע (וויינט).

מ י ר ע ל ע: וואָס וויינסטו, נאַר? (גלעט מחלה'ן איבער'ן קאָפּ) שלמון, גיעב די כלי־זמר אַ פינף און צוואַנציגער און זאָל מען זיי דאָרט מכבד מיט לעקעך און בראַנפען און געבען זיי אַהיים צוקערגעבעקס פאַר זייערע קינדער (שלמון גיט זיי געלד).

כ ל י ז מ ר: (איבעראַשט) פינף און צוואַנציג קערבלאַך! 25 רובעל!

פֿערנייגען זיך און גײען אָב מיט שלמונ'ען, מירעלע פֿערשרייבט עטוואס אין אַ ביכעלע).

נחומצע: וואס דען האט איהר געמיינט? אונזער מחותנת'טע, פֿערשטעהט איהר מיך, איז מירעלע אפרת...עס איז אַ גרויסע נפקא מינה.

מירעלע: מחלה, גײה אויך אהין! (מחלה אָב) איצט וועל איך מיר ערלויבען צו פֿרעגען: איהר האט ניט געקאנט געפֿינען קיין ערגערע קווארטיר פֿאר אונז איינצושטעהן?

נחומצע: מחותנת'טע לעבען, עס איז כמעט די פֿיינסטע שטוב אין סלוצק. און אויסער דעם, עס איז אַ כבוד פֿאר'ן חתן דאָ איינצושטעהן. דער בעל־הבית איז אַ גביר אדיר...

מירעלע: אַזוי? אַ סלוצקער גביר אדיר? שרעקליך. איך האב געשיקט אַ רייטער און האב צוויי שעה געווארט אונטער'ן שטאָדט, פֿאַר וואס זייט איהר אונז ניט אַרויסגעפֿאָהרען בעגעגענען?

נחומצע: איהר דארפֿט קיין פֿאריבעל האבען, מחותנת'טע לעבען, ערשטענס דער רעגען. און איך וועל זאגען דעם אמת: דינגען אַ פֿאַר בוידען האבען מיר פּשוט ניט געהאט קיין געלד, און צופֿוס גײהן פֿאסט ניט פֿאר אינזער משפּחה. איהר פֿערשטעהט דאך אליין. מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה, אַה, מיר הלש'ט דאס האר'ץ....

חנה דבורה: וואס דארפֿסטו זיך פֿערענטפֿערן אַזוי? די מחותנת'טע קען אונז. מיר זענען טאקי איצט געבראכען, געפֿאלען, אָבער דעם יחוס האבען מיר ניט פֿערלאָרען. אַזעלכע כלות ווי מיין טאָכטער, וואלגערען זיך ניט אונטער'ן אויווען. פֿערגעסט ניט, ר' מנחם מענדעלע איז געוועזען מיין זיידע.

מירעלע: דער זיידע מעג זיין אליין אפילו משה רבנו — איז דאס דאך ווערטה אַ גראָשען, ווען מען איז אַליין אַ גאָר־נישט. מחלה! (קלאפּט לייכט מיט'ן שטעקען, מחלה קומט) דערלאנג איהם אַ גראָפּין בראנפֿען מיט אַ שטיק קאָרענעם לעקעך. (מחלה אָב).

חנה דבורה: איצט איז אָבער קיין צייט ניט צו רעכענען זיך אין יחוס — מען דארף רעדען פֿון וויכטיגערע זאכען...עס איז ניטאָ וואס צו שעהמען זיך — מיר זענען דאָ אייגענע מענשען. מחותנת'טע, מיר דארפֿען....

מירעלע: איך וויים, איהר דארפֿט ממתקים. איך האב שוין געהערט, וואס פֿאר אַ תכלית איהר האט געמאכט פֿון מיין געלד, איהר געדענקט, וויפֿיעל איך האב אייך געשיקט אויף התונה־קליידער פֿאר דער כלה... 300 רובל האב איך געהייסען אויסגעבען אויף וועש....

נחומצע: יאָ. זאלט איהר געזונד זיין, אָבער איך, מיין אידענע און

אונזערע שרצים׳לאך — מיר אלע זענען דאך מחותנים און מיר האבען געדארפט נייע בגדים׳לעך צו דער חתונה. א חוץ דעם, ווי מיר האבען נאר געקריגען די פאר גראשען, זענען אונז די בעלי־חובות בעפאלען, ווי הינד, להבדיל, בעפאלען א נבלה. וואס איז די נפקא מינה? ביי אייך אין שטוב וועט איהר שוין אליין זעהן וואס שיינדעלע דארף. (מהלה קומט מיט בראנפען און פערבייסען).

מירעלע: אזוי? מיין שנור, הייסט עס, וועט האבען, — ע! ווי אזוי זינגט מען דאס ליעדעלע, מהלה? „זיעבען העמדער, ווי די בעכער, דריי מיט לאטעס, פיער מיט לעכער...״ זעהר שען. מהלה, וויש־אויס דעם פאל אונטער זייערע פיס... זעה נאר, זיי האבען אנגעטראגען בלאטע ווי אמת׳ע סלוצקער מחותנים (מהלה ווישט־אויס דעם פאל מיט א טוך). ר׳ נחומצע הנה דבורה׳ס, איהר קאנט פערבייסען (נחומצע טרינקט און פערבייסט).

חנה דבורה: איך פערשטעה ניט, וואס האט איהר געמיינט, איך וועל אייך אבגעבען מיין טאכטער אומזיסט?

מירעלע: ניט אומזיסט? וויפיעל קומט אייך פאר דער קוה מיט דער שטריק?

הנה דבורה: מיר דארפען בעצאהלען אין די קלייטען און אין אלע קראמען. אלץ וואס מען דארף צו דער חתונה האבען מיר גענומען אויף בארג. מען וויים, אונזער מהותנת׳טע איז א בטוח. היינט דארף מען בעצאהלען די כלי זמר, דעם חזן, די סארווערקעס, דעם שמש, דער טוקערין....היינט קומט פאנ׳ע יאנושעווסקי, די פראפעסערקע פון „פארטאפליאן״...איהר אליין האט דאך געשריבען, זי זאל ניט אויפהערען לערנען זיך ברינקען דארטען ביז דער חתונה...

מהלה: (אפארט) אי, וואסערע שנארער די סלוצקער מיוחסים זענען.... ניט געדאכט זאלען זיי ווערען...

מירעלע: איך זעה שוין, מיר וועלען ביי אייך דא אין סלוצק ניט האפען שוין קיין מציאה. גוט, איך וועל הייסען שלמון — געבען אייך צוויי הונדערטער. זייט איהר צופריעדען?

נחומצע: מהותנת׳טע לעבען, וואס הייסט איהר האנדעלט ניט א מציאה? פארגעסט ניט, אונזער שיינדעלע, זאל געזונד זיין איז דאך ר׳ מענדעלע׳ס אנ׳אוראייניקעל. גאנץ סלוצק האלט זי פאר א צאצקע. עס איז א גרויסע נפקא מינה.

מירעלע: גאנץ סלוצק?... איך פערשטעה גאר ניט, פאר וואס רופט זיך אייער שטאדט סלוצק? עס איז דאך גאר העלם, אויף מיין ווארט, העלם....

נחומצע: הע! הע! זאלט איהר געזונד זיין, איהר האלט אונז פאר העלמער נארען? מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה?

הנה דבורה: אפילו אין דער לינקער פאה ליעגט עס מיר ניט. ווי זאָגט מען: רופט מיך נאַר און גיעב מיר לעקאַה... איך וויל זעהען בעסער די כלה־מתנות. איהר האָט צוגעזאָגט דימענטענע אוירינגלעך, מיט אַ בראָש, מיט אַ בראַנזשעלעט, לאָמיך אָקערשט זעהען...איהר מיינט ניט, אַז איהר וועט אָבקומען מיט שיהע־פיהע....

מחלה: האָט אויף זיי קיין פאַראיבעל ניט — זיי פערשטעהען אייך ניט....

מירעלע: (שטעהט אויף) ניין, געווים, ווי קאָן מען אויף זיי פאַראיבעל האָבען? ר' מענדעלע איז דאָך זייער זיידע געווען....געגנוג, דער דאָברייִ דזיען איז געענדיגט — איהר קאָנט געהען! (ווייזט מיט'ן שטעקען די טהיר).

מחלה: (צו זיי שטיל) געהט בעסער געזונטערהייד, זי וועט נאָך הלילה בעז ווערען (נהומצע טרינקט־אויס אַ גלעזעל אַיילענדיג און וויל געהען).

הנה דבורה: וואָס הייסט געהען? נו, און געלד?

מירעלע: קלאַפט בעז מיט'ן שטעקען) געלד? געלד? האַ? הם, שלמון וועט אַייך געבען געלד. דאָס וואָס מרים אפרת זאָגט־צו איז אַזוי ווי מזומן, פונקט ווי דעם זיידען'ס יחוס....

נהומצע: הנה דבורה, וואָס דאַרפסט דו זיך דאָ האַמפערען? די מהותנת'טע האָט צוגעזאָגט איז צוגעזאָגט... מהיכא תיתא, נאַר וואָס איז די נפקא מינה?

הנה דבורה: (קרימט איהם) צוגעזאָגט איז וואָס איז די נפקא מינה? איך זאָג דיר, אַ גרויסער גליק האָט מיך געטראָפען! וואָס וועט אונז בלייבען פון די צוויי הינדערטער? נאָך דער התונה נעהמען זיי צו אונזער שיינדעלע און אונז וועט בלייבען דער דלות. ניין! איצט, פאַר דער חופה קאָנען מיר אַלעס אויספיהרען.

נהומצע: אָי! אָי! הנה דבורה, זאָל זיין גענוג. (שטיל) דו וועסט נאָך הלילה ערגער מאַכען.

הנה דבורה: וואָס שרעקסט דו זיך אַזוי? האָסט דו אַליין ניט געזאָגט: מיר מוזען ביי איהר אַרויסקריגען האָטש 300 רובל פאַר זיך, — מיר זאָלען קענען מאַכען אַ געשעפטעל? שיינדעלע אַליין האָט דען ניט געזאָגט: שאַנעווע זיי ניט איצט? שוטה דו, אַז מיר וועלען איצט ניט אַרויסרייסען ביי זיי מיט געוואַלד, וועט נאָך דער חופה זיין צו שפּעט. מהותנת'טע, מיר ווילען אַ הויץ אַלע זאַכען „ש" קערבלאַך מזומן און פאַר דער חופה!

נהומצע: דער פונקט איז מיר געווען שווערער פון קריעת ים־סוף, אָבער דאַנקען גאָט אַבי איבערגעקומען... די מהותנת'טע וויים שוין. (טרינקט בראַנפען).

מירעלע: אזוי? מזומן און פאר דער חופּה? הם!...
חנה דבורה: איהר זייט טאקי א גרויסער בטוח אין גראדנא, אבער געלד פאר דער חופּה.
מחלה: (ברעכט די הענד) אי, וועה איז מיר! פארוואס טהוט איהר אונז אן אזעלכע יסורים?
מירעלע: (מיט גוטען מוטה) יסורים? הא! הא! ביזט א נאר. ווער וועט האבען יסורים? שלמון, שלמון! (קלאפּט מיט'ן שטעקען) שלמון! (שלמון קומט) זאל מען די מינוט שפּאנען די פערד און פּאקען די זאכען — מיר פאהרען שוין צוריק קיין גראדנא! (אלע בלייבען ערשטוינט).
שלמון: וואס הייסט? ווי...ווי...איך פערשטעה ניט...באלד? צוריק?
מירעלע: באלד! שוין! מיר פאהרען צוריק. איך לאז אב דעם שידוך.
שלמון: האט קיין פאראיבעל ניט, די פערד האבען זיך נאך ניט אויסגערוהט...אזא בלאטע.
מירעלע: די פערד זאל מען שפּאנען שוין! (שלמון ראש אב) מחלה, רוף מיר אריין די קינדער! (מחלה אב) ר' נחומצע חנה דבורה'ס, איהר האט דא ניט וואס צו טהון, עס איז אויס שידוך (ווייזט אויף דער טהיר).
נחומצע: מחותנת'טע לעבען, וואס הייסט, איהר לאזט-אב דעם שדוך? איך פערשטעה ניט... רבונו דעלמא כולא... ה...היתכן?
חנה דבורה: מחותנת'טע לעבען, גאט איז מיט אייך, וואס רעדט איהר? דאס? עס מאכט זיך דען ניט? מחותנים — מע צעווערטעלט זיך.
מירעלע: איך האב זיך פיינט צו ווערטלען. (עפענט די טהיר).
נחומצע: וואס הייסט? די תנאים זענען ביי'ם חתן... ער איז א יתום... איהר קאנט הלילה אונזער קינד אונגליקליך מאכען.
מירעלע: ער וועט באלד אבשיקען די תנאים מיט א מחילה גמורה...
חנה דבורה: מיינט ניט, מיר וועלען שווייגען! מיר וועלען לויפען צו מענשען. איך וועל אויפרודערען די גאנצע שטאדט.
מירעלע: (רוהיג) לויפט צו מענשען, קעהרט איבער די שטאדט — מיר געפעלט דער שידוך ניט און מיר פאהרען שוין צוריק... ע! איך האב פיינט, אז מע טענה'עט א סך — געהט געזונטערהייד! (חנה דבורה און נחומצע אב) מען זאגט, דער עפּעל פאלט ניט ווייט פון בוים, אויף אזא בוים האט געקאנט אויסוואקסען א שרעקליכער עפּעל.ג ניין! ניין! איך וויל ניט. איך האב חרטה. די ערשטע קריעג איז שטענדיג בעסער פון דער צווייטער. מענשען שעהמען זיך אפט פערשטערען א התן מאל און פערשטערען דאס גאנצע לעבען...ניין! ניין!...(מחלה קומט און צינדט־אן די לאמפּען).
מחלה: די בחורים געהען שוין אריין...אי, מירעלע, זייט ניט בעז!

אויף מיר, איך מיין, מע טאָר זיך ניט מישען אין אַזאַ זאַך. אפשר איז דאָס בעשערט פון גאָט?

מירעלע: גײה העלף אײַנפּאַקען די קלײדער! (מהלה אָב) אַ קרומע זאַך קאָן ניט זײַן בעשערט פון גאָט. מענשען מאַכען זיך אַלײן אונגליקליך און האָבען נאָכדעם טענות צום רבש״ע. נײן, איך וויל צו איהם קײנע טענות האָבען...אַהאַ, אָט זענען מײַנע מחותנים (יאָסעלע און דאָניע קומען, בײדע אַלט־מאָדיש און רײַך געקלײדעט) קינדער, מאַכט אײַך פאַרטיג צום וועג, מיר פאָהרען באַלד.

דאָניע: ווער איז גערעכט, יאָסעלע? איך האָב געזאָגט מיר וועלען באַלד פאָהרען צו דער כלה... און ער זיצט אַ צוטראָגענער און ציטערט...הענד און פיס וואַרפט איהם...ער וויל זי זעהען — ער שטאַרבט.

יאָסעלע: (פערשעהמט) נײן! נײן! דאָניע, הער אויף...מאַמעניו, דו פאָהרסט אויך מיט אונז?...

מירעלע: נאַרעלע, געוויס פאָהר איך אויך...אָבער ניט צו דער כלה, מיר פאָהרען אַהײם, צוריק קײן גראָדנאָ. (יאָסעלע קוקט זי אָן).

דאָניע: וואָס הײסט, און די חתונה?

מירעלע: אוים מחותנים, עס וועט ניט זײַן קײן חתונה.

יאָסעלע: מאַמעניו, עס וועט גאָר ניט זײַן קײן חתונה? פאַר וואָס?

מירעלע: דערפאַר ווײַל מיר געפעהלט ניט דער שידוך.

דאָניע: אַבי מיר האָבען זיך געריכט און ער, דער נאַר, ציטערט...

מירעלע: גײה, טהו זיך איבער באַלד און פּאַק אײַן דײַנע זאַכען. געשווינד, נו! (דאָניע אָב) יאָסעלע, וואָס האָסטו געמאַכט אַזאַ רחמנות׳דיג פּנים? איך האָב געוואָלט פאַר דיר אַ כלה פון אַני אָרעמע אָבער שעהנע משפּחה. פון אַזאַ משפּחה דאַרף זײַן אַ מײדעל אַ שטיל און אונשולדיג קינד. אָבער נעהמען אַ שנור פון אַ הויז פון שנאָרער און בעטלער? נײן, איך וועל דיר זוכען אַ כלה, ווי דו האָסט געוואָלט: אַ געבילדעטע און פון אַ גרויסע שטאָדט.

יאָסעלע: פריהער, מאַמעניו, וואָלט מיך ניט געהאַרט, אָבער איצט... איצט...

מירעלע: און וואָס איז איצט? שיק איהר אָב איהר בילד מיט די תנאים און אַ סוף. מהלה, דערלאַנג מיר דאָרט מײַן שקאַטולקע און טינט און פעדער (מהלה דערלאַנגט עס, יאָסעלע נעהמט פון בוזים־קעשענע אַ בילד און בעטראַכט לאַנג, מירעלע זוכט אין שקאַטולקע) נאַ, אָט האָסטו די תנאים.

יאָסעלע: אַ גאַנץ יאָהר האָב איך זי גערעכענט ניט פאַר קײן פרעמדע איצט זענען מיר שוין פרעמדע. (גיט איהם אָב דאָס בילד) האָב

אויף מיר קיין פאראיבעל ניט, מאמעניו, מיר איז אזוי שווער...

מירעלע: איך וויים, איהר שעהן פנים'על געפעלט דיר...ניש'קשה, נאר, ניט לאנג וועט דיר זיין שווער. הא! הא! וואס זאגסט דו פארט, מחלה, צו איהם? ער איז שוין א גאנצער מאנסביל. נעהם, שרייב איהר אן אויף די תנאים עטליכע ווערטער (ער נעהמט די תנאים און בלייבט זיצען ביים טיש מיט'ן פעדער אין האנד) ניין! ביזט נאך א קינד, א שעהן פנים'על איז נאך ניט אלעס. נו, פאר וואס שרייבסטו ניט?

יאסעלע: איך וויים ניט, מאמעניו, וואס זאל איך שרייבען...

מירעלע: שרייב (זי דיקטירט) „איך שיק אייך אב די תנאים (ער ווישט אב בגנבה א טרעהר און שרייבט) און בין אייך מוחל דאס, וואס איהר און אייערע עלטערן האבען מיר אונרעכט געטהון. איך האב צו אייך גאר ניט און בעט אייך, איהר זאלט מיר אויך מוחל זיין“...

יאסעלע: (מיט א ציטערענדע שטימע) און...איך בעט איהר זאלט מיר אויך מוחל זיין (פאלט צו מיט ביידע הענד צו'ם טיש און צו־וויינט זיך). מאמעניו, מען דארף ניט, מען דארף ניט...איך בעט דיך.

מירעלע: (זאנפט) אזוי גאר? דו נאר, קום נאר אהער, קום צו מיר (יאסעלע געהט־צו) נו, זאג מיר, וואס וויינסט דו.

מחלה: מען דארף זיין שטארקער פון אייזען, מען זאל ניט וויינען. (ווישט איהרע טרעהרען מיט'ן פארטוך).

יאסלע: איך וויים ניט, מיין הארץ ווערט צוריסען...

מחלה: וועה איז מיר! גאר ניט, נעהמען יונגע קינדער און צוברעכען זיי דאס הארץ...ביי מירעלע אפרת איז דאס א קלייניגקייט. (מירעלע בלייבט זיצען פערטראכט. שלמון ערשיינט).

שלמון: די פערד זענען געשפאנט.

מירעלע: הא? שוין געשפאנט די פערד? הם! שלמון, הייס אויס־שפאנען, מיר בלייבען אין סלוצק. (מחלה קושט איהרע הענד) נו, חתן, קום נאר אהער (ווישט מיט איהר טיכעל זיינע טרעהרען) זעה נאר, וואסערע טרעהרען, אה, דו נארישער יונגעל (קושט איהם אין ביידע באקען) מיין קינד, איך וויל דו זאלסט גליקליך זיין....(א גערויש, חנה דבורה און נחומ'צע קומען דערשלאגען). א, זעהסט, מען דארף גאר נאך זיי ניט שיקען... זיי זענען שוין דא.

חנה דבורה: מחותנת'טע לעבען, וואס ווילט איהר פון אונז האבען? ווייל מיר זענען ארעמע לייט, מעג מען אונז פערצאפען דאס בלוט? געסט קלויבען זיך שוין אויפ'ן חתן־מאל, די כלה וויינט....

יאסלע: דו הערסט מאמעניו, זי וויינט...אַי, וועה איז מיר!

נחומצע: איהר זייט דאך יא אַקלוגע, אדרבה זאָגט, וואָס זאָלען מיר טהון?

מירעלע: וואָס זאָלט איהר טהון? הם! שלמון, די כלה מיט אַלע געסט זאָל מען אַהער ברענגען — די פערד זענען זאָ ווי זאָ געשפּאַנט. (שלמון אָב, און קומט באַלד צוריק) ביי מיר, אָט דאָ וועט זיין די שמחה, איך וויל ניט געהען טרעטען אייער סלוצקער בלאָטע... ניין! איך געה ניט צו סלוצק, סלוצק דאַרף געהן צו מיר... נישקשה, אייער זיידע, זכרונו לברכה, וועט ניט פערשעהמט ווערען. איך האָב געבראַכט גענוג געבעקס און געבראָטענס, נאַליווקעס און ווינען. ניט קיין התן מאָל, אַ הופּה וועלען מיר דאָ היינט שטעלען... האַ! האַ! מיר וועלען אַ טובה טהון דעם התן און מאַכען עס בקיצור.

יאָסעלע: (פאַרדעקט זיין געזיכט) וועה איז מיר, מאַמעניו, וואָס רעדסטו דאָס?

חנה דבורה: אַנייעס! וואָס הייסט דאָ גאָר, ביים התן די התונה?

נחומצע: היינט די חופּה? התן כלה האָבען ניט געפּאַסט.

מירעלע: עס איז טאַקי זעהר גרויסע הטאים, אָבער איך נעהם די עבירה אויף זיך. נישקשה, איך בין אפילו ביים השי"ת אַ גוטער בטוח, זאָל מען דאָ גרייטען די טישען און אַלעס פאַרטיג מאַכען...שלמון, זעה אַלעס זאָל זיין, ווי עס געהער צו זיין.

נחומצע: נו, מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? דערווייל, יאָסעלע, נאַ דיר מיין בּרייטען שלום עליכם און מיין גרויסען מזל טוב (זיי צוקושען זיך).

מירעלע: יאָסעלע, געה זאָג דאָניע'ן, ער זאָל זיך ווידער אָנטהון. מחלה, קום טהו זיך אויך אָן...דו ביזט דאָך ביי מיר יאָ אַ מחותנת'טע. איך שיינק דיר מיין נייע קאַנאַוסענע קלייד און מיר דערלאַנג מיין שוואַרצע קלייד, אַנטיק מאָדע (זי מיט מהלה'ן אָב).

יאָסעלע: זי האָט זעהר שטאַרק געוויינט? אָי, וועה... זאָגט איהר, אַז מעהר וועט זי שוין קיינמאָל אין לעבען ניט דאַרפען וויינען. (אָב).

חנה דבורה: איצט וויים איך ערשט ניט, וואו איך בין אויף דער וועלט, זי האָט מיך צוטומעלט...

שלמון: איהר פאָלגט מיך און פרעגט ניט קיין קשיות, עס וועט פאַר אייך גלייכער זיין, אויב איהר וועט טהון וואָס זי וויל. מיט מירעלע אפרת שפּיעלט מען זיך ניט אין עקשנות, געהט אַהיים, אַלע אונזערע בּוידען זענען שוין דאָרט ביי אייך, און איהר, מחותן, העלפט מיר גרייטען די טישען.

חנה דבורה: טאַטע זיסער, אַז יאָ אויסשטעהן אַלע משוגעת'ן, זאָל האָטש זיין כדאי. (אָב).

שלמון: אַנו, מחותן, פערקאַטשעט זיך. (ביידע טהוען אויס די רעק.

זיי טראָגען אַריין טישען, נחומצע זינגט אַ חסיד'ל. נאָכדעם קו־
מען סאַרווערס און גרייטען אַלעס צו, בראַנפען, וויין, פערביסען).

נחומצע: עס איז זעהר אַ גוטע סברה, איצט נעהמען אַ ביסעל משקה.
(קוקט אויף די גראַפינעס).

שלמון: איהר האָט צייט מיט משקה. זעהט איהר, אויב איהר וועט
ניט זיין קיין שוטה, וועט איהר באַלד קענען מאַכען אַ פּאָר
קערבלאַך... איהר וועט באַלד זעהען, אַז ביי אַ פעטען טאָפּ איז
גוט צו רייבען זיך... הערט, זי וועט דאָך געווים וועלען שיינקען נדבות
פאַר אַלע חברות פון סלוצק, דאַרף מען שכל האָבען און מאַכען אַ
גוטען צעטעל. וועלכע חברות האָט איהר דאָ אין שטאָדט? (זיי זעטצען
זיך ביידע אין פאָרדערגרונד ביי אַ טישעל).

נחומצע: וועלכע חברות? בקור חולים, תלמוד תורה און הכנסת
אורחים...

שלמון: (שרייבט) יאָ, הכנסת אורחים און גמילות חסדים.

נחומצע: גמילות חסדים? עס הויבט זיך ניט אָן. ניטאָ קיין זכר...

שלמון: זייט ניט קיין שוטה! (שרייבט) גמילות חסדים... נו?

נחומצע: אָה! איך פערשטעה! די להכימא ברמיזא... הכנסת כלה
הלוית המת...

שלמון: (שרייבט) הלוית המת און חברה חסד של אמת, און חברה
קבורת ישראל....

נחומצע: קבורת ישראל אויך? מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה?
אם כן, שרייבט: חברה מלבוש ערומים, מתיר אסורים, סומך
נופלים, רופא חולים... האַ! האַ! חברה זוקף כפופים און פוקח
עורים. לחיים! (ביידע טרינקען) ר' שלמון איהר זענט אַ גבור, אַז איהר
האַלט אויס פון איהר....

שלמון: מחותן, איהר זענט, במחילה, אַ שוטה, אַזאַ איידעלען מענ־
שען ווי זי איז שווער צו געפינען. און אַ קלאָרען קאָפּ מיט אַ
שכל הישר האָט זי, עס איז גאָר ניט צו גלויבען, דאָס זי איז
ניט מעהר, ווי אַ יודענע (אַ גערויש, טפּור! האַ!) שאַ, וואָס איז דאָס
צוגעפּאָהרען? מחותן קריכט אַריין אין דער קאַפּאָטע (טהוען אָן גיך
וייערע רעק) אַהאַ, מען האָט שוין געבראַכט די כלי זמר. אַהער! אַהער!
(כלי זמר אַריין).

נחומצע: קודם שטעלט אַוועק די באַנדורעס און איך וועל צוליעב
אייך מאַכען מיט אייך לחיים... איך בין פון די מענשען, וועלכער
איז נאה דורש און נאה מקיים.... ניט איצט — שפּעטער, וואָס
איז די נפקא מינה? (ער טרינקט מיט זיי, שלמון מאַכט פאַר די כלי־זמר
פּלאַץ אין אַ ווינקעלע. וויעדער טפּרר! האַ!).

שלמון: אַהאַ, נאָך אַ פוהר צוגעפּאָהרען, מחותן, אַז עס הויבט זיך

אָן פאָהרען — פאָהרט זיך!

נחומצע: זאָל זיך פאָהרען מיט מזל, מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? אהאַ, דער חזן מיט די משוררים, ברוכים הבאים! (חזן און משוררים אַרײַן. זיי שרײַען אַלע: מזל טוב! מזל טוב)

שלמון: שש! שרײַט ניט אַזוי!.... (נחומצע טרינקט מיט׳ן חזן).

נחומצע: איהר פערגעסט נאָר ניט, אַז דאָרט איז מירעלע אָפּרת! (נאָך אַ פוהר פאָרט צו. עס קומען יודען, ווײַבער, מיידלעך).

שלמון: מען דאַרף איהר געהן זאָגען, אַז געסט זענען שוין דאָ. (הוסט זיך אויס, פערשפילעט דעם ראָק, אָב צו מירעלען אין צימער).

נחומצע: (צו איין גאַסט) זי זאָגט: דוקא באַלד דאָ די חופּה — מוז זײַן אַזוי. אַז מען איז רײַך, קיין עין הרע, קען מען אַלעס אויספיהרען. ע! וואָס איז די נפקא מינה? נעהמט אַ ביסעל, אם אין אני לי, מי לי? (טרינקען, שלמון צוריק).

שלמון: די מחותנת׳טע קומט באַלד. שאַ, איך בעט אײַך, האַלט אײַך ווי מענשען. (כלי זמר פאָרבערייטען זיך).

נחומצע: אַ שענעם, אַ פײַנעם וויוואַט אונזער מחותנת׳טע מרת מרים תחיה! (מוזיק שפּילט, מירעלע און מחלה קומען).

מירעלע: מזל טוב! מזל טוב! מיט מזל זאָלט איהר לעבען. (זעצט זיך אויף איהר שטוהל). די כלה איז נאָך ניטאָ? טרינקט און פערבײַסט דערווײַלע. שלמון, האָבען מיר גאָר ניט פעגעסען?

שלמון: איהר וועט דאָך געוויס עטוואָס מנדר זײַן אויף די היגע חברות? אָט האָבען מיר מיט׳ן מחותן געמאַכט אַ צעטעל. (דערלאַנגט איהר אַ צעטעל).

מירעלע: (איין קוק) הע! הע! הכנסת כלה, דאָס הייסט דאָך איינגענטליך בעגראָבען. הלוית המת, איז אויך צו בעגראָבען, חסד של אמת, ווידער בעגראָבען, קבורת ישראל — נאָך אַמאָל בעגראָבען. מען בעגראָבט גוט דאָ אין סלוצק! האַ! האַ! האָ! שלמון, איך פערשרײַב יעדען גראָשען. (צײַגט איהם איהר נאָטיץ־ביכעל) מילא אַז דו האָסט אַביסעל גע׳גנב׳עט דאָרט פון הוצאות, פון היי און האָבער. למשל, האָט מיך ניט געהאַרט — דו האָסט גע׳גנב׳עט בײַ מײַנע פערד. בײַ די סלוצקער פערד אָבער, וועל איך דיר ניט ערלויבען צו גנב׳ענען (צו די געסט) טרינקט, איך בעט אײַך, און זײַט לוסטיג.

שלמון: (שטאַמעלט) ה־האָט קיין פאַראיבעל ניט. איך... אי....

מירעלע: שעם זיך ניט, נישקשה, מיר זענען אייגענע מענשען. איך קען דיך... געה טרינק און זײַ אַ מחותן...

שלמון: זאָלט איהר געזונד זײַן, וואָס האָב איך אײַך געוואָלט פרעגען? יאָ, דער בעל־הבית דאָ וויל פערקויפען פיער טויזענד פוד פלאַקס

מ ִי ר ע ָ ל ע ָ : ד ָא אויפ׳ן פּלאַץ קויף איך ניִט, נאָר מיִט׳ן צושטעלען קיין ריגאַ. (אַ בעוועגונג) אַהאַ, זעה, ווער איז עס געקומען? דאַכט זיך די כּלה.

נ ח ו מ צ ע : (שכור׳לעך) אַ שענעם אַ פיינעם וויוואט דער כּלה מרת שיינדעל בּת ר׳ נחום! (מוזיק שפּיעלט, שיינדעל מיִט איהר מוטער קומען, פון דער אנדערער טהיר — יאָסעלע מיט דאַניע׳ן).

מ ה ל ה : אָי! אזא יאָהר זאָל איך שוין האָבען, וואס פאר שענע פּאָרעלע דאָס וועט זיין. (זי קושט די כּלה. אַלע שרייען מזל טוב! מזל טוב!)

מ ִי ר ע ָ ל ע ָ : (בּלייבּט זיצען) אַ נו, קום נאָר אַהער צו מיר, שיינדעלע. (מען פיהרט זי צו) זעץ זיך דאָ נעבען מיר... יאָסעניו... ער שעהמט זיך, נעביך.... (יאָסעלע טרעט צו אַ פערשעהמטער).

ד אָ נ י ע ָ : איך בּין קיין חתן ניט, דאַרף איך זיך ניט שעהמען. (אַלע לאַכען. ער געהט צו די געסט און עסט לעקעך).

מ ִי ר ע ָ ל ע ָ : קוק אויף איהם... זעהסט? עס איז אַ אונשולדיג, אַ כּשר קינד מיט ריינע געדאַנקען און אַ גוט האַרץ. (זי איז אויפגערעגט).

ש י י נ ד ע ָ ל ע ָ : איהר וועט זיין מיין מוטער, איהר וועט מיך לערנען, וואס איהר וועט פערלאַנגען, וועל איך טהון.

מ ִי ר ע ָ ל ע ָ : קיין נאָר בּיזטו ניִט, דאָס זעה איך פון דיין ענטפער.... נאַ, דאס קומט דיר. (קושט זי, נעהמט פון זיך אַראָב אַ בּראָש און אוירינג און טהוט איהר אָן. נאָכדעם צוקושט זי זיך מיִט יאָסעלען און מיט חנה דבורה׳ן. אין דער צייט זינגט דער חזן מיט די משוררים אַ פריילעכס).

י אָ ס ע ָ ל ע ָ : (שטיל צו שיינדעלע׳ן) איך וואָלט אַזוי געוואָלט דער געפּילדער זאָל שוין גיכער פאַראיבּער.

ש י י נ ד ע ָ ל ע ָ : יאָסעלע, מיר וועלען דאָס אויך איבערקומען... אַ יאָ, עס איז בּעסער, וואָס עס וועט ניִט זיין קיין חתן־מאָל?...

י אָ ס ע ָ ל ע ָ : איך ווייס ניִט... אָי, איהר זענט גאָר ניִט דערשראָקען.

מ ִי ר ע ָ ל ע ָ : נו, מחותן, איך וועל נעהמען מיט אייך אַ בּיסעלע. שלמון, גיעב מיר אַ גלאָז וויין. לחיים! זאָל גאָט געבּען מיט גליק... מחלה, לחיים, מחותנת׳טע מיינע (צוקושט זיך מיִט מחלה). נו, שיינדעלע, לחיים, איך האָף, מיר וועלען זיין גוטע פריינד. איין כּלל: בּיי מיר אין שטוב טענה׳ט מען ניִט. זעהסט מיינע זיהן? ווען זיי וועלען בּיידע זיין שוין אַלטע יודען מיט בּערד, וועל איך זיי צורופען און זאָגען: שטעל אויס די באַק, ר׳ יוד, איך וועל דיר געבּען פּעטש. (קלאַפּט לייכט מיט׳ן שטעקען) כּבוד דאַרף מען אָבּגעבּען אַן׳עלטערן, אָבּער שרעקען דאַרפסטו זיך ניִט, איך בּין ניִט קיין שלעכטע.

מחלה: אָי, אַ שלעכטע, הלואי זאָל גאָט אַזוי שלעכט זיין צו זיין פאָלק ישראל.

שלמון: אַזאַ מזל אויף מיינע קינדער, וואָס פאַר אַ דימענטענעס האַרץ זי האָט.

מירעלע: נו, איך מיין, מיר וועלען ניט מאַכען קיין שיהות און באַלד פיהרען די קינדער צו דער חופה.

הנה דבורה: יאָ, שוועסטערלעך, מען דאַרף בעזעצען די כלה.

מירעלע: מען דאַרף ניט בעזעצען — מענשען זענען גענוג בעזעסען, עס איז דאָ ביי אונז יודען אַ מנהג, זעהר אַ שעגער מנהג, דער־מאָנען דעם, ווער עס האָט געדאַרפט זיין דאָ און קען ניט זיין, ווייל גאָט האָט איהם צוגענומען פאַר דער צייט. ער האָט ניט זוכה געווען צו זעהן דעם נחת פון זיינע קינדער... (פערדעקט איהרע אויגען).

נחומצע: יאָ, יאָ, חזן, מאַכט אַנ'אל מלא רחמים דעם התנ'ס פאָטער, זכרונו לברכה, ר' שלמה'לע...

מירעלע: (טרויעריג) ניין, ניין, ניט אַ פרעמדער, ניט אַ געדונגענער, זיין אייגען קינד, דאַרף איהם דערמאָנען. יאָסעלע, איך וויל דו זאָלסט מאַכען אַנ'אל מלא רחמים (אַלע געסט ווערען זעהר ערנסט).

יאָסעלע: איך? מאַמעניו, איך ווייס ניט, אויב איך וועל אימשטאַנד זיין. (שטעלט זיך. פאַנגט אָן אָהן געזאַנג, מירעלע זאָגט איהם עטליכע מאָל אונטער) אל מלא רחמים... שוכן במרומים... המציא מנוחה על כנפי השכינה (אַלע וויינען) במעלת קדושים וטהורים... כזוהר הרקיע מזהירים את נשמת אבי מורי.... (צוויינט זיך שטאַרק, דער חזן ענדיגט מיט די משוררים).

מירעלע: (ווישט אָב די טרעהרען) נו, יעצט איז אַ גוטע שעה, צו דער חופה! צו דער חופה! אונטערן הימעל אויפ'ן רעגען וויל איך די חופה זאָל זיין. (לאַכט און וויינט) די מחותנת'טע זאָגט: רעגען איז אַ סימן ברכה, מסתמא האָט זי דאָס בקבלה פון איהר זיידען. (כלי זמר גיבען אַ קלאַפּ אַ פריילעכס, מען געהט פאָרלעך־וויז, שלמון און נחומצע נעהמען זיך אַרום און הנה דבורה טאַנצט פאַר זיך. מחלה פיהרט מירעלע'ן).

(פאָרהאַנג).

צווייטער אקט.

זעהר א רייך-מעבלירטער זאל ביי מירעלע אפרת אין הויז, א פיאנא, אויף דער פיאנא א פידעל, פיעל בלומען, ביי א טישעל שטעהט מירעלע'ס קרעסלא מיט'ן קליין ביינקעלע, אין די לייכטער און ליוסטרעס שטעקען סטעארינאווע ליכט. עס איז דונקעל, די לבנה שיינט אריין דורכ'ן פענסטער. מירעלע געהט אריין, זי איז פיעל עלטער געווארען. זי געהט זיך דורך עטליכע מאל איבער'ן זאל פערטראכט. טראגט שיך מיט א לייכטען סקריפ. נאכדעם רוקט זי צו איהר קרעסלע צום פענסטער און זעצט זיך. עס איז שטיל. עס הערט זיך ווי יאסעלע שפיעלט אויף דער פלייטע א יודישע מעלאדי. פויזע).

מירעלע: א שענע נאכט און יאסעלעס מעלאדיע קלינגט אזוי אונמוטהיג. מיר ווייזט אויס, אז זיסע אונמוטהיגע טענער זענען צוגעפאסט צו דעם שטילען, פערטראכטען אווענד, אקוראט ווי פרעהליכע, הילכיגע געשרייען זענען פערבונדען מיט ליכטיגע שטראהלען פון דער הייסער זון. דאס ליכט ווירקט אויף אלע אונזערע חושים (פערטראכט זיך).

מהלה: (עפענט די טהיר און זוכט זי) א גוטענקע וואך אייך. איהר זיצט דא אליין גאר אין דער פינסטער? אי, וועה איז צו מיר און וועה איז צו מיינע יאהרען (זיפצט).

מירעלע: פארוואס האסטו דא ניט אנגעצונדען די ליכט, מהלה?

מהלה: שיינדעלע האט געזאגט, מען דארף אין זאל ניט אנצונדען קיין ליכט — קיינער וועט היינט דא ניט זיצען. וועה איז מיר, איהר געדענקט פריהער, ווי פרעהליך און לוסטיג דא פלעגט זיין אלע שבת צו נאכטס? די קינדער פלעגען געבען קאנצערט, איהר פלעגט מיט וועמען עס איז שפיעלען שאך, אין קוך האבען געקלאפט די האקמעסערס. יעדער ווינקעלע האט געלעבט. אי, וויפיעל מיר זענען אויסגעשטאנען אין די דריי יאהר, וואס זי איז דא. איהר זעהט אליין ניט, וואס פון אייך איז געווארען. (וויינט).

מירעלע: נאר עפעס וויינסטו, אויף מייןווארט, מהלה, מען קען מיינען, אז דו ביזט טאקי א יודענע. הם! צינד אן באלד אלע ליכט. (מהלה צינדט אן די ליכט, רעדענדיג).

מהלה: איך פערשטעה ניט, פארוואס איהר גיט איהר נאך אזוי? איהר זענט עס מירעלע אפרת?

מירעלע: דו ביזט א נאר, מהלה, פאר יעדע נארישקייט קריגען זיך און מאכען סקאנדאלען אין הויז? (בייז) אח, ווען יאסעלע זאל זי ניט ליעבען אזוי, וואלט איך איהר געוויזען, ווער מירעלע אפרת איז.

איך וואָלט מיט איהר פערטיג געוואָרען קורץ און גיך! (קלאַפּט מיט׳ן שטעקען) אָבער ער געהט אויס נאָך איהר. אַ פערליעבטער מאַן איז טויב און בלינד... ער אַליין זעהט ניט און פערשטעהט גאָר ניט און איך וויל איהם ניט צובּרעכען דאָס האַרץ און פערשטערען זיין לעבען... מהלה, זיי זענען יונגע קינדער, זאָל בעסער מיינס אריבערגעהן....

מ ה ל ה : זי פערשטעהט עס און נעהמט זיך אַלץ מעהר אַריין אין די פעדערען. זי פיהרט אויס אַלץ, און קריכט אויפ׳ן קאָפּ. זאָגט אַליין, אויף וועלכע צרות דאַרפען מיר דאָ איהר טאַטע מיט איהר מאַמע.

מ י ר ע ל ע : (לאַכט) זיי געפעלען דיר ניט? אַ פּנים, מהלה, דו זאָלסט זיין דער גובערנאַטאָר פון גראָדנאַ, וואָלסטו זיי משלה געווען פון דאַנען. ביזט אַ נאַר. אויב גראָדנער חכמים האָבען זיך געזעגט בענאַרישען אין סלוצק, מעגען סלוצקער נאַראָנים זיך חכמענען אין גראָדנע. (שטעהט אויף) איך געה מאַכען די באַלאַנסען פאַר דער גאַנצער וואָך און ווען שלמון וועט קומען, שיק איהם אַריין צו מיר. (פרעהליך) מהלה, אַ מענש איז שטאַרק ניט נאָר דערמיט, וואָס ער צווינגט אַנ׳אַנדערען טהון, ווי ער וויל. עס איז אויך אַ גבורה צווינגען זיך טהון, ווי אַנ׳אַנדערער וויל. זעה בעסער, דאָ אויפ׳ן טישעל ליעגט שטויב. (זינגט געהעדיג) „גאָט פון אברהם, פון יצחק, פון יעקב, בעהיט דיין פאָלק ישראל אין דיינעם לויב. דער היילינגער שבת געהט אַוועק, די וואָך זאָל אונז קומען צו מזל, צו ברכה און צו הצלחה. אָמן סלה! (אָב).

מ ה ל ה : (ווישט דעם טישעל) פון אָנפאַנג, ווען איך בין נאָך געווען נאַרישער, פלעג איך פאַר איהר מורא האָבען, און איצט, איך זאָל קענען, וואָלט איך איהר מיין נשמה אָבגעגעבען. זי איז מיר טייער ווי אַ מוטער און ליעב ווי אַ קינד. אויף מיין וואָרט, אָט ווי זי איז קלוג, און שטאַרק און בעיאָהרענט, איז זי דאָך אַזוי ווי אַ קינד. (נחומצע און חנה דבורה קוקען אַריין אין טהיר).

נ ח ו מ צ ע : זעהסט וויפיעל ליכט, ווי ביי אונז אין קלויז יום כפור. אַ גוטע וואָך דיר, מהלה, שיינדעלע איז ניטאָ דאָ?

ח נ ה ד ב ו ר ה : וואָס שטעהסט דו אויפ׳ן שוועל? אין זאַל ברענען ליכט, וועט מסתמא שיינדעלע דאָ זיין. (ביידע אַריין) איך האָב דיר געזאָגט, מיר זאָלען בלייבען אין די שבת׳דיגע בגדים, אפשר וועלען מיר זיטצען אין האָרניטצע מיט געסט? זעהסט, בין איך טאַקי גערעכט.

מ ה ל ה : וואָס דאַרפט איהר זשאַלעווען די בגדים, עס קאָסט אייך טייהער? איהר וועט אין אייער לעבען ניט איבערטראָגען אַלע אַלטע קליידער, וואָס מירעלע אפרת וועט אייך נאָך שענקען פון איהר גאַרדעראָב. און איהר, ר׳ נחומצע, אויף אייך זענען יאָסעלעס קאַפּאָטעס, ווי אויסגעגאָסען.

הנה דבורה: אַ גרויסע מציאה! ווען איך בין געווען מיידעלוויז ביי מיין זיידען, זאָל ער האָבען אַ ליכטיגען גן־עדן, האָב איך געהאַט אַביסעל שעהנערע קליידער פון דיין גראַפיניא פּאָטאָצקי. געדענקסט, נחומצע, ווען איך בין געווען אַ כלה, האָב איך געהאַט אַ זיידענעם קאַזאַקין מיט געלע קוויטען? אַ טאַטע זיסער.

נחומצע: וואָס איז די נפקא מינה? אי, מחלה, אַ גלעזעלע טהיי, איך שטאַרב. ניט כאַר דיר געדאַכט, נאָכ׳ן טשאָלענט איז מיר שבת־צו־נאַכטס שטענדיג זויער אין מויל.

מחלה: (אַפּאַרט) די טאָכטער איז געוואָרען אַנ׳אַריסטאָקראַטקע און בײַ׳ם טאַטען פון טשאָלענט זויער אין מויל (לויט) ר׳ נחומצע, דאָ טריקט מען ניט קיין טהיי. געהט אין עס־צימער. דאָרט שטעהט דער סאַמאָוואַר אויפ׳ן טיש. איהר ווייסט דאָך ביי אונז ווער עס וויל קאָן טהיי טרינקען. קאָן אויך בעטען עסען. דערווײַלע איז דאָ בעל־הבית׳טע מירעלע אפרת.

נחומצע: אין עס־צימער זאָגסט דו? נו, מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? (געהט בעגעגענט אין טהיר שלמון׳ען, וועלכער טראָגט ביכער מיט רעכנונגען). אָה, ידידי ר׳ שלמון, אַ גוטע וואָך.

שלמון: אַ גוטע וואָך, ידידי ר׳ נחומצע, אַ גוטע וואָך מחלה. איז מירעלע ביי זיך? מ׳דאַרף זיך געהן אָברעכענען פאַר די וואָך.

הנה דבורה: גוטע השבונות מאַכט איהר מיט איהר, ר׳ שלמון. נו, יאָ, וואָס פערשטעהט זי, די אַלטע עובר־בטל׳ניצע? זי ווייס נאָר בלאָזען פון זיך.

מחלה: (אַפּאַרט) אויסבלאָזען זאָל דאָס דיך, רבונו של עולם.

שלמון: מאַדאַם הנה דבורה, זי בלאָזט פון זיך, ווײַל זי איז אַ גרויסער צוכט און וויל ניט דער שטויב זאָל אויף איהר פאַלען. גוטע יאָהרען, ווען מ׳פרעגט שוין וואָס מירעלע אפרת פערשטעהט? אַלע ווײַבער זאָלען אַזוי פערשטעהן, וואָלט אַ כבוד געווען צו זײַן אַ יודענע. אפילו אַייער מאַן וואָלט זיך ניט געשעהמט, וואָס מען רופט איהם: ר׳ נחומצע הנה דבורה׳ס...(פערשפיליעט זיך, הוסט זיך אויס און געהט אַרײַן צו מירעלע׳ן).

הנה דבורה: דער גראַפיניעס אַדיוטאַנט! פאַר יעדע קאָפּיקע וואָס ער גנב׳עט ביי אונזערע קינדער זאָל זיך איהם וועטצען, רבש״ע, אַ געשוויר אין האַלז.

נחומצע: מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? דו, פלונית׳טע מײַנע, דאַרפסט שווײַגען. ר׳מענדעלעס אייניקעל דאַרף וויסען, אַז די חכמים זאָגען: כלבא בלא מתיא שבע שנים לא נבח. אַ הונד אין אַ פרעמדע שטאָדט בילט ניט זיבען יאָהר,—דו ביזט דאָך ניט לאַנג דאָ אין גראָדנא...שאַ! אָט געהט שיינדעלע און דו קאָנסט פון

איהר האָבּען אַמיאוס'ען פּסק. (שיינדעלע קומט) אַגיטע וואָך דיר, שיינדעלע, (שיינדעלע ענטפערט ניט).

שיינדעלע: זעה נאַר, וואָס איז דאָ פאַר אַנ'אילומינאַציע? דאָס איז אפשר צוליעב די געסט? גרויסאַרטיג. (געהט צו'ם פענסטער).

מהלה: מירעלע האָט געהייסען אָנצינדען אַלע ליכט.

שיינדעלע: אַזוי? זעהר גוט. זעה נאָר, דאָס פענסטער איז אָפען ביי נאַכט. וועמעס הכמה איז דאָס געווען?

מהלה: דאָס האָט די בעל-הבית'טע געעפענט דעם פענסטער. עס איז אַ וואַרעמע נאַכט, עס וועט קיינעם, הלילה, ניט שאַדען. (זי מאַכט צו דאָס פענסטער).

שיינדעלע: (רוקט בעז די קרעסלע) קיין פלאַץ האָט ניט די קרעסלע, נאָר דאָ! עס פאַסט אַקוראַט אין זאַל. אַ ציערונג!...

נחומצע: מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? נאָך וואָס זאָלסטו זיך קריעגען מיט איהר?

שיינדעלע: ווער קריעגט זיך? מהלה, איך האָב דיר שוין ניט איין מאָל געזאָגט: די אַלטע שמאַטע דאַרף נישט שטעהען אין זאַל. טראָג אַרויס די קרעסלא אין עס-צימער אַריין, נישקשה, עס קאָן שטעהען דאָרטען.

מהלה: וואָס רעדט איהר, גאָט איז מיט אייך? אויף וואָס וועט זיטצען אונזער מירעלע? איהר ווייסט דאָך, זי איז צוגעוואָהנט...

שיינדעלע: אויף וואָס זיצען אַנדערע? נישקשה, זי וועט זיך צוגעוואָהנען זיצען ווי אַלע מענשען, נעהם צו פון דאַנען! (מהלה קאָן ניט אַליין אויפהויבען די קרעסלע) טאַטע, זיי זיך מטריח, העלף איהר אַרויסשלעפען דער שוויגער'ס עשאַפאָט.

נחומצע: אָך, בכבוד גדול, וואָס איז די נפקא מינה?

מהלה: (זיפצט) אַי, וועה איז צו מיר און וועה איז צו מיינע יאָהרען (טראָגען ביידע אַרויס די קרעסלע).

שיינדעלע: (זעצט זיך) מ'דאַרף זיין שטאַרקער פון אייזען צו וואָהנען מיט איהר אונטער איין דאַך. מאַמע, זיי זשע מוהל, דערלאַנג מיר, אָט דאָרט שטעהט אַקליין בענקעלע (חנה דבורה שטעלט דאָס קליינע בענקעל אונטער איהרע פיס. עס הערט זיך יאָסעלע'ס פלייטע).

חנה דבורה: ווער הייסט דיר זיין אַנאַר און ליידען פון איהר? ווער איז דאָס מחויב אויסצושטעהן אַלע איהרע משוגעת'ען? אַ קאָמאַנדיר, גראַפיניע פּאָטאָצקי! שיינדעלע, איהר אַדיוטאַנט שלמון איז דאָרט. מיט'ן פנקס גלייך צו איהר!...ער בע'גנב'עט און בע'גזל'ט אייך, פאַר וואָס קומט עס איהם? אַ ביטערע עבירה פאַר גאָט...דיינער, האָב קיין פאַראיבעל ניט, איז אַשלימזלניק, ער זיצט ביי זיך און פייפט אויף זיין פייפעל, און שלמון גנב וועט אייך, איה"ש, אַלעמען אָנ-

פּײפּען. געדענק מײן וואָרט.

ש י י נ ד ע ל ע: איך האָב פײנט דעם שלמון, איך קאָן איהם ניט אָנקוקען. הער אויס, עס וועט ניט לאַנג דויערן, איך וועל דולדען ביז אַ צײַט. שאַ, הער אויף, ווער געהט עס? (דאָניע קומט, אײראָפּעאיש געקלײדעט) אַי! ווי שעהן! דאָס איז אײער נײַער קאָסטיום? עס פּאַסט אײַך.

ה נ ה ד ב ו ר ה: תתחדש... פערגוצט געזונטערהײט.

ד אָ נ י ע: אַ גוטע וואָך. אַיאַ שעהן? וואָס וועט אָבער די מאַמע זאָגען, ווען זי וועט מיך דערזעהען צו'ם ערשטען מאָל? איך וועל אײַך זאָגען דעם אֶמת, עס ציטערט אַ ביסעל דאָס האַרץ.

ש י י נ ד ע ל ע: זעה נאָר ווי אַ מענש האָט מורא. אַ פּנים עס איז טאַקע אמת, וואָס זי האָט געזאָגט, אַז זי וועט אײַך געבען פּעטש, ווען איהר וועט זײַן אַ יוד מיט אַ באָרד.

ד אָ נ י ע: נו, דאָס וועלען מיר נאָך זעהען!

ה נ ה ד ב ו ר ה: וואָס איז דאָרט דער געוואַלד אַזוי? אַז מען איז רײַך, קײן בעזע אויג, מעג מען זיך יעדע זאַך פּערגינען. פּאַר אַ קבצן פּאַסט ניט קריכען אין די שמאָלע פּלידערען מיט די אַנדערע מאָדעס, אָבער ווען מען גאָט העלפט — אָך! אָט געהט מײַן שײנדעלע מיט די אײגענע האָר און טהוט אַנדערע זאַכען — איך מיש מיך ניט.

ש י י נ ד ע ל ע: איהר זעהט? אויך אַ פּאַנאַטישע מאַמע, ר' מענדעלעס אַנ'אײניקעל נאָך דערצו, פון דעסטוועגען טהוט זי מיר אַ טובה און מישט זיך ניט. פּאָלגט מיר, דאָניע, מאַכט זיך ניט וויסענדיג. ויצא, זאָל זי קומען און זעהען. זי איז דאָרט מיט'ן גרויסען מיניסטער — ר' שלמון. אַ נאַר, אַ נאַר דאַכט זיך, דער שלמון און פיהרט אײַך אַלעמען בײַ דער נאָז.

ד אָ נ י ע: אַ מענש איז דרײַסיג יאָהר אין הויז, פיהרט אַלע געשעפטען...

ש י י נ ד ע ל ע: אַזעלכע ערוואַקסענע זיהן זאָלען ניט טאָרען מישען זיך אין קײן זאַך. און דאָס גאַנצע פערמעגען אין פרעמדע הענד. וואָס? זײַט איהר נאָך פיצינקע קינדער?

ה נ ה ד ב ו ר ה: גאָט זאָל מיך ניט שטראָפען פאַר די רעד, גאַנץ גראָדנאָ מאַכט פון אײַך חוכא וטלולא. שלמון איז אָנגעשטאָפּט מיט געלד, באָקעם זאָל דאָס איהם אַרויס, רבש"ע!...

ש י י נ ד ע ל ע: נו, דו הויבסט שוין אָן מיט דײַנע קללות. ערנסט גערעדט, ביז וואַנען נאָך וועט איהר בײדע אײַך לאָזען פיהרען אויפ'ן שטריקעל? מײַן יאָסעלע איז אַ שוואַכער. איהם איז גענוג, אַז מ'לאָזט איהם שפּיעלען אויף זײַן פלײטע, אָבער איהר...

ח נ ה ד ב ו ר ה: ס'איז אַנ'עולה, אַ גרויסע עולה. איך ווײס, דאַכט זיך, מײַן זײדע ר' מענדעלע איז דאָך יאָ געווען קײן קלײנינקײט.

פונדעסטוועגען ווי זיינע קינדער זענען נאָר אַביסעל אונטערגעוואַקסען. איז יעדער שוין געוועזן אַ צדיק פאַר זיך. ע! מען שעהמט זיך ניט, מען נעהמט פשוט און מען זאָגט איהר (מירעלע און שלמון אַריין) מחותנת'טע לעבען, אַ גוטע וואָך אייך.

מירעלע: אַ גוטע וואָך. וואָס איז דאָס, דאָניע, אַנו, קום נאָר אַהער! (דאָניע געהט־צו) הם! אַראָבגעוואָרפען פון זיך דעם יוד און אַרויפגעצויגען דעם דייטש. דו ווייסט, שלמון, מ'שניידט זיך ביי אונז אין שטוב אויף אַריסטאָקראַטען....מיך האַרט ניט, אַז דיר איז ליעב, איז מיר ניחא. אָבער פרעגען האָסטו דאָך געמעגט.

דאָניע: יעדע נאַרישקייט פרעגען? מען דאַרף דאָך אַליין אויך האָטש אַביסעל שכל האָבען.

שלמון: (אַפּאַרט) אויף וואָס דאַרף מען שכל! אַז אָך און וועה (לויט) האָט אַ גוטע נאַכט און אַ גוטע וואָך, מירעלע....(וויל געהען).

מירעלע: האַר אוים, שלמון, מיר ווילען שפּיעלען היינט אַ שאַך.

שלמון: ווי קום איך מיט מיין קאָפּ? נאָכ'ן דריטען גאַנג נעהמט איהר צו ביי מיר די קעניגין. אויך מיר אַ שפּיעלער. (דאָניע זעצט זיך צוריק לעבען שיינדעלע'ן).

מירעלע: נישקשה, בלייב...זיץ, שלמון. (זוכט איהר קרעסלא) וואו איז דאָס מיין שטוהל? האַ? וואָס איז דאָס? איך בעט דיך? (רופט) מהלה! מהלה! (מהלה לויפט אַריין) וואו איז מיין קרעסלא.

מהלה: שיינדעלע האָט געהייסען אַרויסטראָגען אין עס־צימער.

מירעלע: טראָג עס אַריין צוריק! (מהלה אָב) איך האָב ליעב, יעדע זאַך זאָל בלייבען דאָרט, וואו איך שטעל עס אַוועק! (קלאַפּט לייכט מיט'ן שטעקען) אַזוי, אַזוי, שלמון, מען וויל אונז פריהער אַרויס־בעגלייטען אין עס־צימער אַריין און פון דאָרט איז שוין ניט ווייט אין קיך אַריין...האַ! האַ!...(מהלה קאַטשעט אַריין די קרעסלא ביז'ן טהיר, שלמון העלפט איהר שטעלען די קרעסלא לעבען טישעל).

שלמון: אַז איהר וועט זיין אין קיך, וועט אין קיך זיין דער זאַל.... נאָר בעסער זאָלען עס מיינע שונאים ניט דערלעבען! איך אַליין זאָל דאָס ניט דערלעבען צו זעהען...

שיינדעלע: איך האָב ניט געמיינט, אַז פאַר אַזאַ נאַרישקייט, וואו עס זאָל שטעהען אַ בענקעל, ווען מיר זיך דאַרפען קריעגען.

מירעלע: קריעגען זיך? הם! קריעגען זיך, קריעגען זיך... (געהט אום אַ פערטראַכטע. שלמון זעצט זיך און צושטעלט די שאַך פיגורען).

שיינדעלע: מהלה, געה טראָג אַריין — ביי מיר אויפ'ן טישעל ליעגט אַ נייע פעסיל קאָרטען. און זאָג יאָסעלע'ן, איך רוף איהם. דאָניע, מיר ווילען מאַכען אַנ'אָקע. (דאָניע שטעלט צו אַ טישעל צו איהר שטוהל. מהלה אָב).

הנה דבורה: קריגען זיך? וואָס דאַרף מען זיך קריגען? איז דען ניט בעסער, אַז אין שטוב איז שלום? ווי זאָגט דער גוי, להבדיל, האַטאַ פּאָקרישקאַ. (מירעלע הערט ניט וואָס מען רעדט. געהט אום פּערטיעפּט. מהלה ברענגט קאָרטען).

שלמון: (שטיל) יאָ, האַטאַ פּאָקרישקאַ...אַ סלוצקער רודף שלום...

ר' מענדעלע'ס פּאָקרישקע (יאָסעלע קומט אַ פרעהליכער, געקליידעט ווי פריהער, טראָגט אַ בערדיל).

יאָסעלע: מאַמעניו, אַ גוטע וואָך. אַ גוטע וואָך, ר' שלמון, אַ גוטע וואָך. (לעגט זיין פּלייטע אויף דער פּיאַנאַ) מהלה, דיר, דאַכט זיך, האָב איך געזאָגט אַ גוטע וואָך? זעה נאָר, מאַמעניו, דאָניע איז דאָך אַ גאַנצער דייטש געוואָרען. האָסט מיך גערופען, שיינדעלע?

שיינדעלע: יאָ, מיר וועלען מאַכען אַנ'אָקע...(טאַשט די קאָרטען).

מירעלע: אין קאָרטען גאָר? פּע, איך האָב ניט ליעב קיין קאָרטען ביי מיר אין הויז...

שיינדעלע: ווען מען עס געפּעהלט שפּיעלען אין שאַך — שפּיעלט שאַך, און ווען מען עס געפּעהלט שפּיעלען אין קאָרטען — שפּיעלט אין קאָרטען. יאָסעלע, זעץ זיך דאָ לעבען מיר — דאָניע זאָל מיר ניט אַריינקוקען אין די קאָרטען. (יאָסעלע קוקט זיך אַרום) וואָס זוכסטו? זעץ דיך! (יאָסעלע זעצט זיך, זי גיעט קאָרטען און לייגט לעבען זיך זילבער געלד).

מירעלע: איאָ, שלמון, עס איז נאָך אַ גליק, וואָס מען ערלויבט אונז שפּיעלען אַ שאַך? (זעצט זיך) מהלה! (זי זוכט אַרום זיך דאָס קליין בענקעלע).

מהלה: (לויפט צו שיינדעלע'ן. שטיל) שיינדעלע, האָט קיין פאַראיבעל ניט, איהר בענקעלע....

שיינדעלע: (מאַכט זיך ניט הערענדיג) דאָניע, אייערע צוויי טייז שרעקען מיך ניט אָבער גאָר ניט!...

הנה דבורה: (שטיל) שיינדעל, גיעב איהר דאָס ביינקעל... זאָל זי זיך ווערגען..

שיינדעלע: (מאַכט זיך ניט הערענדיג) איך גיעב דריי פּיטאַקלאַך אויף דריי קאָרטען..

מירעלע: מהלה, אַהער געה! נאַ דיר די שליסלען, ביי מיר אויבען אין קאַמער שטעהט די שקאַטולקע מיט די בריליאַנטען — ברענג עס אַהער! (מהלה אָב)

שלמון: פאַנג אָן. (זיי שפּיעלען, איהרע הענד ציטערן שטאַרק).

שיינדעלע: (צו דער מוטער) וואָס דאַרף זי די בריליאַנטען אין מיטען דערינען? (לויט) יאָסעלע, וואָס קוקסטו אין די קאָרטען, ווי אַ האָן אין בני אדם? שפּיעל אַז דו שפּיעלסט.

סעלע: אָי, שיינדעלע, איך... וואָס האָב איך געוואָלט זאָגען? יאָ. וויפיעל האָב איך פערשפּיעלט? (מהלה ברענגט די שקאַטולקע).

ירעלע: שטעל עס מיר אונטער די פּיס.

חלה: זאָל איך דאָס ציערונג אַרויסנעהמען?

ירעלע: ניין, אָט אַזוי ווי עס איז, מיט די בריליאַנטען, דיאַמאַנטען און פּעריל שטעל עס מיר אונטער די פּיס — איך בין מרים אפרת. (מהלה שטעלט איהר די שקאַטולקע אונטער די פּיס) שלמון, געגאַנגען... איינס... (שפּיעלט, מהלה שטעלט זיך הינטער איהר קרעסלאָ).

הנה דבורה: ציערונג אונטער די פּיס? אָי, אַ שלאַק האָט מיך דער־שלאָגען.

שיינדעלע: אָט אַזוי ווי דו זעהסט: פריש און געזונד און משוגע (לויט) יאָסעל, וואָס שווייגסטו?

יאָסעלע: שיינדעלע, איך קען ניט שפּילען — איך וויים, די מאַמע האָט דערפון יסורים. לאָמיר בעסער זיין גוטע קינדער און שפּיעלען די טריאָ, וואָס זי האָט ליעב. אַמאָל פלעגען מיר איהר שפּיעלען אַלע שבת צו נאַכט און איצט זענען מיר אין שטיב, ווי שונאים, הלילה... איך בעט דיך, שיינדעלע. דאָניע, קום, דו וועסט בעגייען דעם דייטש...

שיינדעלע: איך זאָג דיר, באַלד געה איך קאָנצערטירען! מעהר געהט מיר ניט אָב.

אָסעלע: פאָלג מיך, טהייערע, מיט גוטען קען מען מיט דער מאַמען אַלעס אויספיהרען. דו וועסט זעהען, איך וועל היינט נאָך מיט איהר רעדען וועגען דעם שווער. שיינדעלע! (דראָהט איהר מיט׳ן פינגער). ר׳ דייטש, לאָז זיך ניט בעטען (שטויסט איהם צו דער פּיאַנאָ). ווייבעלע, זיי ניט קיין שלעכטע. (פיהרט זי ביי דער האַנד) מאַמעניו, דו ווילסט מיר זאָלען דיר שפּיעלען דיין געליעבטען קאָנצערט?

מירעלע: איך וויים ניט ווי אַנדערע פערשטעהען, איך מיין, שפּיעלען אַ טריאָ איז פיעל שעהנער, ווי שפּיעלען אין קאָרטען. ע! שלמון, דו שפּיעלסט דאָך היינט בעסער ווי אַלע מאָל!...

שלמון: איהר ווילט אייך ניט מודה זיין, אַז איהר שפּיעלט היינט ערגער ווי אַלע מאָל. וואו זענען די איינפאַלע, די בעריהמטע, גענג? ניין, אייערע געדאַנקען זענען איצט ניט ביים שאַך, איך פיהל עס.

מהלה: זעהט, ר׳ שלמון, ווי איהרע הענד ציטערען. אָי, וועה איז מיר (קעהרט זיך אָב אוןווישט אָב אַ טרעהר מיט׳ן פאַרטוך).

הנה דבורה: אַז מען זינגט אַ יודישע זאַך — פערשטעה איך, אָבער אַז זיי הויבען אָן... ווי אַזוי רופט זיך דאָס? אַ תרועה? מיט אַ שברים־תרועה מיט אַ תקיעה... איך וועל בעסער געהן זעהען, וואָס מהוט מיין נחומצע הנה דבורהס (אָב, זיי שפּיעלען אַ טריאָ. מירעלע הערט זיך צו. שפּאַרט אונטער דעם קאָפּ מיט איין האַנד).

מירעלע: פֿיהלסט דו ניט אַמאָל, שלמון, אַז מוזיק איז אַקוראַט ווי אַ זאַלב. ווי אַ באַלזאַם צו די וואונדען פֿון האַרצען?

שלמון: איהר דאַרפֿט אויף מיר קיין פּראַיבעל ניט האָבען. איך פּערשטעה זעהער ווענינ אין די זאַכען. שאַך! (געהט מיט אַ פֿינור. נחומצע און חנה דבורה צוריק).

נחומצע: אַ גוטע וואָך, מהותנת׳טע, שיינדעלע, איך האָב געטרונקען טיי מיט שמאַנד און פּערביסען מיט אַ מאָדנעם קיכעל. די העמד צו פּערקויפֿען פֿון זיך, אַבי אַ נגיד צו זיין. יאָסעלע, דו האָסט דאָך מסתמא אַ גוטען פּאַפּיראָס?

יאָסעלע: (עפֿענט זיין פּאָרטסיגאַר) יאָ, שווער, ערשטער סאָרט. דיובעק... (דאַניע נעהמט אויך אַ פּאַפּיראָס, ער שפּיעלט מיט שיינדעלען אין „66“).

נחומצע: ווי אַזוי זאָגסט דו? דער דיבוק?... דיובעק... אַ גוי פֿערגינט זיך צו געבען אַ נאָמען. (פּערדרויכערט און וואַרפֿט אויפֿ׳ן פּאָל).

מירעלע: ר׳ נחומצע חנה דבורה׳ס, אויף יעדען טיש שטעהען אַשקעסטלעך. מען דאַרף ניט וואַרפֿען קיין שמוץ אַרום זיך.

חנה דבורה: נחומצע, זיי טאַקי ניט קיין חזיר.

נחומצע: מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה?

שיינדעלע: נישטקשה, טאַטע, עס איז ניט זעהר קיין גרויסער אונגליק. עס איז דען ניטאָ ווער עס זאָל אויפֿרוימען? מהלה, מעגסט זיך אויך מטריח זיין. (מהלה נעהמט אַ בערשטעל און רוימט אויף).

יאָסעלע: מאַמעניו, דו בייזערסט זיך אויפ׳ן שווער און איך האָב דיך ערשט געוואָלט בעטען אַ טובה פֿון זיינעט וועגען. ער זיצט דאָ אין גראָדנא אָהן אַ בעשעפֿטיגונג, פֿאַר וואָס זאָל ער ניט האָבען אַ שטעלע? איך מיין ניט, חלילה, אויף ר׳ שלמונ׳ס פּלאַץ...

דאַניע: זעה, נאַר, ווי ער האָט מורא פֿאַר ר׳ שלמונ׳ען. ער דיענט ביי אונז און...

מירעלע: שטיל, דו! שלמון איז אַ עלטערער מענש און דו דאַרפֿסט דרך ארץ האָבען.

דאַניע: ער איז טאַקי אַנ׳עלטערער מענש, אָבער אַז ער בע׳גנבה׳ט אונז, דאָס ווייס די גאַנצע שטאָדט, עס איז שוין צייט... (מירעלע קלאַפּט מיט׳ן שטעקען, דאַניע ווערט אַנשווייגען. שלמון שטעהט אויף).

שלמון: איך בין העכער דרייסיג יאָהר אין שטוב און האָב נאָך אַזאַ אומכבוד ניט געהאַט. אייער פֿאָטער, עליו השלום, האָט מיך ניט בעליידיגט. מירעלע אפֿרת האָט מיר ניט געזאָגט אַזעלכע ווערטער... דאַניע, איך האָב אייך און יאָסעלע׳ן אויף די הענד געטראָגען, ווען איהר זייט נאָך געווען קליינע קינדער און איהר הופּט מיך גנב... אויף דער

עֶלטעֶר דעֶרלעֶבט...

יאָסעֶלעֶ: אָי, וועֶה איז מיר, ר׳ שלמון. זאָל מיך גאָט שטראָפֿעֶן, אויב איך האָב אַייך חלילה געֶוואָלט בעֶלייִדיגעֶן. דאָניעֶ, מעֶגסט זיך שעֶהמעֶן... ביזט פריהעֶר גאָר אַנ׳אַנדעֶרעֶר געֶוועֶן... ווער לעֶרנט דאָס דיך הלכות דרך ארץ?...

מהלה: (אַ קוק אויף שיינדעֶלעֶ׳ן) עֶר האָט שוין אַ גוטעֶן רבי׳ן, אַז אָך און אַז וועֶה...

שלמון: איך לייקעֶן ניט אָב, חלילה... מירעֶלעֶ, ווייס פון יעֶדעֶ קאָ־פיקעֶ... אמת, אַז עֶס האָט זיך געֶמאַכט צו פעֶרדינעֶן ביי דער זייט, אָבעֶר, חלילה, אַייך בעֶ׳גנבה׳נעֶן?... איך שטעֶה חלילה, קיינעֶם ניט אויפ׳ן וועֶג... איך דאַרף ניט דינעֶן איך בין אַנ׳אַלטעֶר מאַן און דאַנקעֶן גאָט, פריהעֶר און נאָכדעֶם מירעֶלעֶ׳ן, איך בין פעֶרזאָרגט אויף דעֶר עֶלטעֶר... איך האָב זיך דאָ געֶהאַלטעֶן נאָר דעֶרפאַר, ווייל מיר איז געֶוועֶן שווער צו פעֶרלאָזעֶן מירעֶלעֶ׳ן אַליין.. זי איז צוגעֶוואוינט צו מיר... ניט יעֶדעֶר פעֶרשטעֶהט זי.... איך געֶה, מירעֶלעֶ, האָט אַ גוטעֶ נאַכט און זייט געֶזונד.

מירעֶלעֶ: געֶה געֶזונדעֶרהייד, שלמון. (שלמון אב)

שיינדעֶלעֶ: אַ גנב אַ וצדקתך.

מירעֶלעֶ: יאָ, עֶר איז אַ גנב! און ווער פון אַייך איז ניט קיין גנב? נחום הנה דבורה׳ס אויף זיין אָרט וועֶט ניט גנבה׳נעֶן? פיהרעֶן אַ געֶשעֶפט וועֶט עֶר קיין שכל ניט האָבעֶן, אָבעֶר גנבה׳נעֶן וועֶט עֶר זיך גיך אויסלעֶרנעֶן... שלמון האָט געֶנומעֶן דאָרט, וואו איך האָב איהם עֶרלויבט צו נעֶהמעֶן. אַ מעֶנש דינט אָב דרייסיג יאָהר ביי די אפרת׳עֶס אין הויז, דאַרף עֶר אויף דעֶר עֶלטעֶר זיין אַ נגיד. אַזוי פעֶר־שטעֶה איך. ביי אַ גוטעֶ געֶלעֶגעֶנהייט הייס איך אַריינטראָגעֶן אַ טהייל קאַפּיטאַל און עֶר פעֶרדינט אָפט שעֶנעֶ עֶטליכעֶ הונדעֶרטעֶר. פאַרוואָס ניט? עֶר איז אַנ׳אָרעֶנטליכעֶר מאַן, אַ פלייסיגעֶר אַרבייטעֶר, עֶר איז אונזעֶר טרייעֶסטעֶר פריינד און זאָ לאַנג איך לעֶב — פיהרט עֶר אַלעֶ אונזעֶרעֶ געֶשעֶפטעֶן! (קלאַפּט מיט׳ן שטעֶקעֶן) עֶר און ניט אַנ׳אַנדעֶרעֶר!

שיינדעֶלעֶ: יאָ, נו, עֶר און איהר! און ווען וועֶלעֶן אַייעֶרעֶ זיהן אויך עֶפּעֶס האָבעֶן צו זאָגעֶן? זיי דאַרפעֶן זיך ניט צוגעֶוואָהנעֶן צום געֶשעֶפט? וואָס מיינט איהר, אַ מעֶנש לעֶבט עֶביג?!...

מירעֶלעֶ: אַ זאָרג דיך ניט — איך וועֶל ניט לעֶבעֶן עֶביג.

מהלה: אָי, וועֶה איז צו מיר און וועֶה איז צו מיינעֶ יאָהרעֶן...

שיינדעֶלעֶ: וואָס דאַרף דאָ מהלה? פאַרוואָס ביזט דו ניט אין קיך?

מירעֶלעֶ: זי וועֶט זיין אין קיך, ווען איך וועֶל איהר הייסעֶן זיין דאָרטעֶן.

חנה דבורה: גראַפיניעֶ פּאָטאָצקי מיט איהרעֶ אַדיוטאַנטעֶן...

נחומצע: מחותנת'טע, די חכמים זאָגען: לאָ כל אָדם זוכה לשתי שלחנות און איהר...

שיינדעלע: מאַמע, זיי זשע מוחל, גיעה אַריין אַהין! דו, טאַטע, אויך! (עפענט די טהיר).

נחומצע: מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? (נחומצע און חנה דבורה אָב).

שיינדעלע: שוויגער, אַז עס איז שוין יאָ געקומען צו רייד, וויל איך, איהר זאָלט וויסען, וואָס מיר אַלע פיהלען דאָ אין שטוב... איהר זייט אַן אַלטער מענש, עס איז שוין צייט, איהר זאָלט אייך אָפּרוהען. און אַ חוץ אַלע זאַכען, דעם אמת געזאָגט, אין אייערע הענד איז דאָס גאַנצע פערמעגען און מיר זענען ניט זיכער מיט'ן לעבען. אייך קען אַמאָל אײַנפאַלען אַ... אַ קאַפּריז, עמיצער זאָגט אייך אַ חניפה'לע, אָדער מאַכט אייך אַ הנ'דעלע און איהר שמייסט געלד אין דער בלאָטע. מאַנכעס מאָל ווייסט איהר שוין אַליין, וואָס איהר טהוט... איך ווייס! אַ שקאָטולקע מיט ציערונג אונטער די פיס. 500 רובל אויף תלמיד תורה. אַדרבה, זאָגט אַליין, איז נאָך ניט צייט, אייערע קינדער זאָלען אָנהויבען אַטהעמען פריי?

מירעלע: ניין! עס איז נאָך ניט צייט!

דאָניע: מיין ניט, מאַמאַ, אַז מיר ווילען זיך עבּיג לאָזען פיהרען אויפ'ן שטריקעל!

יאָסעלע: אָי, וועה איז מיר, הערט אויף, איך בעט אייך. מאַמעניו, מיין ניט, אַז מיר ווילען דיר חלילה אָנטהון יסורים... ווען שיינדעלע זאָל מיר נאָר וועלען פאָלגען...

שיינדעלע: יאָ, איך זאָל דיך פאָלגען, וועט ווערען פון אונז אַ תכלית. שוויגער, ווי איך זעה, ווילט איהר ניט אַרויסלאָזען די לייצעס פון אייערע הענד... טהוט אייך, ווי איהר פערשטעהט, אָבער איך וויל דאָ ניט בלייבען, טהיילט אונז אָב.

יאָסעלע: יאָ, מאַמעניו, וואָס זאָל מען טהון? מיר וועט זעהר שווער זיין אַוועקגעהען פון דיר. איין גאָט ווייס דעם אמת... אָבער וואָס זאָל איך טהון, אַז שיינדעלע קען פאָרט מיט דיר ניט לעבען בשלום און אָהן איהר וועל איך ניט קענען לעבען...

מירעלע: אָבטהיילען? ניין! דער גרעסטער אונגליק פאַר מענשען איז, וואָס יעדער וויל זיך אָבטהיילען פאַר זיך. אין איינעם דאַרף מען לעבען, אין איינעם.

שיינדעלע: עס איז שוין צייט איך זאָל זיין אַליין פאַר זיך אַ בעל־הבית'טע. עס איז גענוג פאַר מיר, וואָס איך האָב ביז מיין חתונה געזאָט אַ חנה דבורה אויף מיין קאָפּ... איך וויל איצט ניט קיין אַנדערע חנה דבורה'ס איבער זיך, איך וויל זיין פריי. אַנ'אָרעמענס בעל־

מלאכה׳ים ווײַב איז גליקליכער פאַר מיר, זי טראָגט בײַ זיך אין שטוב וואָס זי פערלאַנגט און קײנער זאָגט איהר ניט קײן דעות — און איך דאַרף זײַן פערקױפט? נײן! גיט בעסער אָב מיט גוטען, וואָס יאָסעלע׳ן איז איבערגעבליבען פון זײַן פאָטער בירושה. דער שווער האָט איבערגע־לאָזט אַ פערמעגען — עס איז ניט אַײערס.

דאָניע: יאָ! יאָ! עס איז שוין לאַנג צײַט צו וויסען, וויפיעל איז אונז געבליבען. קײנער ווײס ניט פון קײן חשבון.

יאָסעלע: שײנדעל, איך בעט דיר, זײַ ניט אַזאַ שלעכטע. קום, לאָז זײַן הײַנט גענוג, ווען עס איז אַנ׳אַנדערש מאָל, וועלען מיר נאָך דערפון רעדען. שײנדעלע, דו געהסט?

מירעלע: נײן! עס איז נאָך ניט גענוג, יאָסעלע. זי איז גערעכט, איהר זײַט ניט קײן קלײנינקע און עס איז צײַט, איהר זאָלט אַלעס וויסען (געהט זיך דורך פערטראַכט) מיט 18 יאָהר צוריק איז אײַער פאָטער געשטאָרבען... איהר זײַט געבליבען ברעקלעך קינדער... (זי ווערט אַנשוויגען).

מהלה: מירעלע, ערלויבט מיר בעסער אַוועקגעהען פון דאַנען (ווײנט, אָב).

מירעלע: איך בין דאַן נאָך ניט אַלט געווען און פיעל פײַנע און רײַכע מענשען האָבען זיך צו מיר געשדכנ׳ט. איך האָב ניט געוואָלט אפילו הערען דערפון. איך האָב געדענקט, אַנ׳אַלמנה דאַרף ניט חתונה האָבען, איז זי געווען גליקליך, דאַרף זי פערשטעהען, אַז צוויי מאָל טרעפט זיך ניט אײן גליק. איז זי געווען אונגליקליך — נאָך וואָס זאָל זי זיך נאָך אַמאָל בענאַרעשען צו ריזיקירען מיט איהר פרײַהײַט און קריגען אַ צרה? ווער רעדט נאָך, ווען עס בלײַבען קלײנע קינדערלעך!... איך האָב געהאַט צוויי קינדער און האָב מיר בעשלאָסען, נאָר לעבען צוליעב זײ, פרעהען זיך מיט זײער פרייד און בעגניגען זיך מיט זײער גליק... איך... אָבער גענוג, איך ווײס, אײַך אינטערעסירט די מוטער זעהר ווייניג... איהר ווילט בעסער וויסען, וויפיעל עס איז אײַך געבליבען פון פאָטער. איך וועל אײַך ווײַזען די ביכער. קײן מענש אין דער וועלט אויסער שלמון, ווײס פון דעם סוד: אײַער פאָטער איז געשטאָרבען פון יסורים און שאַנדע, ווײַל ער האָט געמוזט באַנקראָטירען...

אַלע: באַנקראָטירען?

מירעלע: יאָ! 60 טויזענד רובל איז ער געבליבען שולדיג, ווען ער איז געשטאָרבען, — דאָס איז אײַער ירושה... הם! איך האָב ניט געשלאָפען טעג און נעכט, האָב געזועהען צו רעטען זײַן נאָמען, האָב געטהון אַלץ, אַז דאָס הויז פון שלמה׳לע אפרת זאָל זיך פיהרען ווי פריהער... איך האָב איבערצײַגט די מאַנסבילען, ווי דום זײ זענען, ווען זײ מיינען, אַז אַ פרוי איז אַ שוואַכע בעשעפעניש און קען נאָר

זיין א דיענסט און א ווייב... אלע זיינע שולדען האב איך בעצאהלט, א רובל פאר א רובל און דערפאר איז איצט מיין קרעדיט אונבעגרענעצט... אייך האב איך ערצויגען ווי עס פאסט פאר אפרת'עס קינדער, מיט לעהרערס, מיט מוזיק פראפעסארען, מיט אלע וואוילטאגען. וואס איך האב געליטען, האט קיינער ניט געוואוסט, וויפיעל מאל מיין הארץ האט זיך בעגאסען מיט בלוט, האט קיינער ניט בעמערקט... אייך האט קיין זאך געפעהלט... געוויס, איז אונזער פערמעגען גרויס, אבער דאס אלעס געהערט מיר!... יאסעלע, דאס וואס דיר איז געבליעבען פון דיין פאטער קענסט דו נעהמען און קענסט מיט דיין בעשערטע געהען. אויך דו, דניאל, קענסט זיך אבטהיילען. איהר זייט גערעכט. עס איז צייט איהר זאלט לעבען מיט אייער אייגענעם שכל.

שיינדעלע: אזוי גאר? הייסט עס, איך האב חתונה געהאט פאר א קבצן, וועלכען מען קען מארגען מיט זיין ווייב און קינד ארויסווארפען אויף דער גאס אהן א גראשען געלד? פאר וואס האט איהר עס מיר פריהער ניט געזאגט? שעהמען זאלט איהר אייך!

יאסעלע: שיינדעלע, איך בעט דיך, זיי ניט אזוי שלעכט. מאמעניו, איך האב ניט געוואוסט, דאס איך פערמאג גאר ניט. אבער דאך, איך האב געזאגט, איך וויל זיך אבטהיילען צוליעב שיינדעלע'ן און איך טהייל זיך אב.

שיינדעלע: ער טהיילט זיך אב! איך זאג דיר! אזא געמיינהייט— אבנארען גאר! שעהמט אייך, איהר אלטע ליגנערקע!

יאסעלע: (אויסער זיך) וואס האסטו געזאגט? (גיט זי א ריס ביים האנד) איך וועל פון דיר א תל מאכען. מיט וועמען רעדסט דו דאס? שטיל, אויב דו ווילסט פון דאנען אוועק א לעבעדיגע, שטיל, זאג איך!...

שיינדעלע: (וויינט) יא, איצט וועל איך שוין זיין שטיל... איך וועל שוין זיין שטיל, וועה איז צו מיר און וועה איז צו מיינע יונגע יאהרען.

מירעלע: געהט ארויס פון דאנען! (קלאפט מיט'ן שטעקען. אלע געהען ביז דער טהיר) ע! איך האב אייך געוואלט זאגען נאך איין ווארט. הם! איהר האט ארויסגעלאזט די קעפ— הא? ניט פון מיינט וועגען האב איך געקליעבען דאס געלד און ניט איך דארף עס... איהר ווילט זיין די פיהרער? איהר פיהלט אייך איצט אונגליקליך? גוט, איך וויל אייך ניט פערשטערען אייער לעבען. מיין גליק איז — איהר זאלט אייך פיהלען גליקליך, און מיין צופריעדענהייט איז— איהר זאלט צופריעדען זיין. מארגען פריה גיעב איך אייך איבער אלע ביכער, אלע דאקומענטען און אלעס, וואס עס איז דא אין דער קאסע... געהט און שלאפט רוהיג. א גוטע נאכט. (אלע אב. זי געהט אום לאנג פער-

טראַכט, ברענגט פון איהר צימער איהר קרבן מנחה. זעצט זיך, מישט אויף אַ קאַפּיטעל תהלים, גיט אַ טיעפען זיפץ און זאָגט שטיל מיט אַ אונמוטהיגען ניגון:) למנצח על שושנים לדוד... מחלה קומט שטיל און בלייבט שטעהן ביי דער טהיר, הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש. אָי, טבעתי ביון מצולה ואין מעמד, באתי במעמקי מים... פאַלט צו צום ספר און וויינט ביטער, מחלהווישט איהרע טרעהרען מיט'ן פאַרטוך).

(פאָרהאַנג).

דריטער אקט:

(דערזעלבער זאל. דאס מעבעל איבערגעשטעלט, אלעס אין א גרויסע אונארד-נונג, מירעלע'ס קרעסלע און קליין ביינקעלע שטעהען אין א ווינקעלע. ביי דער טהיר. נחומצע קומט אין א וועג-מאנטעל פון ווייסע פארוסינע. ער טראגט א גרויסען סאק-וואיאזש, וועלכען ער גיט א ווארף אויפ'ן פארטעפיאנא און שלאגט פון זיך דעם שטויב).

נחומצע: פוי! הייסט עס, מיר זענען געפאָהרען און מיר זענען גע-קומען. (מיט'ן ניגון פון קריאת התורה) ויסעו מרעמסס ויחנו בסכות, ויסעו מגראָדנא ויחנו בסלאָנים... עס שווינדעלט נאָך אין קאָפּ. מיר האָבען דאָרטען אין סלאָנים אַ גוט ביסעל משקה אויסגעזליאָקטשעט. אין סלאָנים זענען די חסידים פונקט אַזעלכע חסידים ווי אַלע חסידים. וואָס איז די נפקא מינה? (שלאָגט פון זיך דעם שטויב) אַמאָל, ווען די מהותנת'טע זאָל חלילה זעהען, וואוהין איך בין אַריינגעקראָכען מיט'ן פאָרעך, וואָלט מען מיר געגעבען אַזאַ פאָרעך, אַז פון מיר וואָלט פאָרעך געפלויגען און היינט, פאָרעך דאָ, פאָרעך דאָרט, וואָס איז די נפקא מינה? אָי, דער קאָפּ געהט מיר אום ווי אַ מיהל-ראָד. (זעצט זיך אין מירעלע'ס קרעסלאָ, דאָס ביינקעלע אונטער די פיס) אַ געשעפטס-מענש געוואָרען ר' נחומצע הנה דבורה'ס! איך העצקע אַרום איבער אַלע מדינות. איך בין שוין געווען אין וואָלקאָוויצקי, אין פרושאַנא, אין סאָקאָל-קא, איצט קום איך פון סלאָנים. פריהער איז געווען שלמון דער „אופראַ-וולִיאַיושטשי‟, היינט בין איך. מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? אָי, איך בין געפאַלען אויף אַ גוטע סברה: איידער וואָס, ווער ווען, — פאַרוואָס זאָל איך ניט האַפּען אַ דרעמיל? דאָ איז קיהל. און שטיל און רוהיג (שלאָפט איין ביסלעכווייז) ויסעו מאשמינא ויחנו בפרושאַנא,

ויסעו מסמארגאן ויחנו בבאברויסק, ויסעו מבאברויסק, ויהנו בסלאנים, ויסעו מסלאנים ויחנו (בלייבט שטיל. מירעלע קומט פון איהר צימער. זי איז זעהר אלט געווארען זי איז ארעמער געקליידעט, אנגעשפארט אויף איהר שטעקען געהט זי עטליכע מאל לאנגזאם איבער'ן צימער, ווען זי געהט צו צום קרעסלא, בעמערקט זי דעם שלאפענדען).

מירעלע: הם! מיין פלאטץ איז שוין פערנומען. אזוי פיהרט זיך דאס אויף דער וועלט: איינער אראב פון בענקעל דער אנדערער ארויף אויפ'ן בענקעל. ווער עס פערהאפט דער זעצט זיך פריהער... הם! עס געהט אין האפערלעך...אה! ווען עטוואס רעכטס זעצט זיך למשל, אויף דיין ארט איז נאך צו דערליידען.. אבער ווען אויף דיין ארט למשל, זעצט זיך אניעדער אזא בריאה, ווי דער דא, און ביי דער וועלט איז עס, „מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה?" פע! דאס איז זעהר מיאוס. (געהט) ער שלאפט געשמאק און איך שלאף ניט גאנצע נעכט...איך קאן זיך קיין ארט געפינען, ווייל איך האב ניט וואס צו טהון. מיר דאכט זיך, ווער עס האט ניט וואס צו טהון, דער דארף ניט לעבען אויף דער וועלט....(זי געהט ביז'ן טהיר און בעגעגענט מהלה'ן, וועלכע טראגט א שאל אויפ'ן קאפ און א בינטעל זאכען אין די הענד.) מהלה, וואס איז? וואוהין קלויבסטו זיך?

מהלה: מיין טייערע בעל-הבית'טע, מירעלע, מאמע!... איך בין אייך געקומען זאגען: זייט געזונד! (קושט איהר האנד) איך קאן דא מעהר ניט בלייבען — שיינדעלע טרייבט מיך ארויס. וועה איז מיר, איצט אוועקגעהן פון אייך!

מירעלע: וואס? דו געהסט אויך אוועק פון מיר? מיט וועמען וועל איך דא בלייבען, מהלה? וואס רעדסטו דאס? גאט איז מיט דיר.

מהלה: וואס קאן איך טהון? זי וויל שוין לאנג ניט, איך זאל דא זיין. היינט אבער האט זי מיר געזאגט: די מינוט ארויס פון מיין שטוב! דיין זכר זאל דא ניט זיין, ביזט אנ'עגונה, זאגט זי, — געה זוך דיין מאן. איך האב גענוג דיענסטען. אי, איך בין בערייט אלעס דא אויסשטעהן, נאר בלייבען מיט אייך. אבער אז מען טרייבט מוז מען געהען. ביטער איז מיר, ווער וועט אויף אייך אכטונג געבען, ווען איך וועל דא ניט זיין. (וויינט).

מירעלע: רעד ניט קיין נארישקייט, אהן דיר, בלייבען דא וועט מיר זיין זעהר שווער...איז יאסעלע אין דערהיים? שיק מיר ארייין באלד יאסעלען איך וויים פאר גוטעס צאהלט מען שטענדיג־אב מיט שלעכטעס...אבער איך האב דאך זיי גאר אזוי פיעל גוטעס ניט געטהון. (קלאפט בעז מיט'ן שטעקען) פע, וואס פאר א מיאוס'ע, געמיינע וועלט דאס איז!... (געהט צו זיך).

מהלה: אזוי ווי א פערצויגען קינד געלעבט ביז דער עלטער און איצט...

אָי....(צוווייִנט זיך אויפ'ן קול).

פּירעלע: (מיט אַ שמייכעלע) שאַ, נאַר, וויין ניט, ווֶעסט, חלילה, אויפוועקען דעם מחותן. (אָב צו זיך).

מהלה: אָי, אַ שלאַק האָט מיך ניט דערשלאָגען! וואָס אַ יוד פערגינט זיך?....האָסט דו געהערט אַביסעל! (שלעפּט נחומצע'ן אַראָב פונ'ם שטוהל און ווישט אויס מיט'ן שאַל, וואו ער איז געזעסען) אַנדערש ניט געוואָהנט געוואָרען ביי זיין באָבען אין סלוצק. (אָב).

נחומצע: (זעצט זיך אויף אַנאַנדער אָרט) אָט האָסטו דיר! ויסעו מרעמסס ויחנו בסכות, ויסעו מאשטינא ויחנו בפרושאנא...ויסעו מסלאנים ויחנו...אהא, מיין ווייב'ס זיידע'ס אייניקעל איז דאָ. (חנה דבורה קומט ווי פון גאַס) די חכמים זאָגען: אשה כלי זיינה עליה. אַ אשה קומט מיט איהר אייגענעם כלי זיין.

חנה דבורה: זעהסט, מהלה איז גערעכט, ער איז דאָך דאָ. כלי זיין האַ? אַ מיתה מהומה זאָל קומען אויף דיר און אויף דיין כלי־זיין. ביזט געקומען פון סלאָנים, פאַר וואָס ביזט דו ניט אַריינגעפאָהרען אַהיים פריהער?

נחומצע: שוטה, וואָס איז די נפקא מינה?

חנה דבורה: ביזט געקומען אַהער און פּאַפּסט און זיי קוקען דאָך אַרויס אויף דיר; די אויגען, שונאי ישראל, קריכען זיי פון קאָפּ.

נחומצע: נו, מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה? שוטה, צוליעב דיר, פערשטעהסט דו מיך, האָבען מיך די סלאָנימער חסידים בעהאַנדעלט כמעט ווי אַ רבינ'ס אַנאייניקעל. מיר האָבען געקנאַקט כיד המלך, איין סעודת מצוה נאָך דער אַנדערער, והשתיה כדת.

חנה דבורה: צו אַ סעודת מצוה ביזט דו אַ בריה אַ יוד. שלמון זאָל מאַכען אַזאַ נסיעה וואָלט ער אָבגעלעקט אַ ביינדעל און דו האָסט געלעקט ספּיריט...אויסלעקען זאָל עס דיך, רבש"ע!

נחומצע: זאָל עס מיך אויסלעקען. מהיכא תיתא, וואָס איז די נפקא מינה?

חנה דבורה: פער'שרפ'עט זאָלסטו ווערען מיט דיין נפקא מינה! שאַ! רייס אויף דיינע פער'שכור'טע אויגען — יאָסעלע געהט אַהער (יאָסעל און מהלה אַריין) גאָט העלף, יאָסעלע. (יאָסעל איז געקליידעט האַלב דייטש).

יאָסעלע: גאָט העלף. ווֶעמען זעה איך? דער שווער האָט זיך אָבגעזוכט. און מיר האָבען דאָ ניט געוואוסט וואָס איבערצוטראַכטען. איך האָב דאָך ערשט טעלעגראַפירט קיין סלאָנים.... מהלה, זיי אַזוי גוט, רוף אַריין שיינדעלען...זאָג איהר, דער שאָדען האָט זיך אָבגעזוכט... (מהלה אָב) האַרט אַ'יס, זייט מוחל, איין מינוט — די מאַמעניו, זאָל

לעבען, הי'ל מיך זעהען...יא, יא, א שעהנע התונה האט איהר אפגעשפּיעלט דארט אין סלאנים:...מ'זאגט: א שוויגער איז א צרה...שוער, איך האב מורא, איהר זענט ערגער פון א שוויגער!.. (אב צו מירעלען).

נ ה ו מ צ ע: וואס איז די נפקא מינה?

ה נ ה ד ב ו ר ה: וואס איז שוין דארט פאר א נייע צרה? פער'צרה'ט און פער'השד'ט זאלסטו ווערען!...שכור, לאז, לאמיך זעהען, וואס איז דיר פון וועג געבליעבען (זוכט אין זיינע טאשען).

נ ה ו מ צ ע: (לאכט) הער אויף, הנה דבורה, עס קיצעלט מיך....

ה נ ה ד ב ו ר ה: קיצלען זאל דיר שוין דער מלאך המות, רבש"ע!

י א ס ט ל ע: (קומענדיג צוריק אין טהיר) זייט רוהיג, מאמעניו, און עס זיך ניט אב אומזיסט דאס הארץ. איך פערזיכער דיר. (שיינדעלע, דאניע און מחלה פון דער אנדער טהיר, דאניע געקליידעט ווי א פראנט) אט איז מחלה...וואס הייסט, דו וועסט אוועקגעהן? דו ווייסט דען ניט, אז די מאמעניו קאן ניט אויסקומען אהן דיר? ווערווייס נאך אזוי אלע איהרע געוואהנהייטען און אלעס וואס זי בעדארף?

ש י י נ ד ע ל ע: נישקשה, מ'וועט אויסקומען אהן איהר...טאטע, ביזט שוין ווידער שכור? מזל טוב דיר.

נ ה ו מ צ ע: מיט מזל זאלסט דו לעבען, שיינדעלע.

י א ס ע ל ע: נישקשה, נישקשה, מחלה, הער, וואס איך זאג דיר— דו בלייבסט דא.

ש י י נ ד ע ל ע: זי בלייבט ניט דא! נישקשה, די גרויסע פריצה וועט אויסקומען אהן איהר אלטע אדיוטאנטין...אבער וואס דארפסט דו דיך מישען אין אזעלכע נארישקייטען? האסט דו בעסער שוין גערעדט מיט'ן טאטען, וואס הערט זיך דארטען?

י א ס ע ל ע: ביי מיר איז דאס ניט קיין נארישקייטען. שיינדעלע, איך שווער דיר ביי אונזער איינציגען קינד, אז מחלה וועט ניט אוועקגעהען פון דאנען...מחלה, געה צו דער מאמע'ן...

ש י י נ ד ע ל ע: אזוי? נו, שא! מיר וועלען דאס איבערלאזען אויף שפעטער (פיהרט איהם אן א זייט און רעדט מיט איהם בעז).

מ ח ל ה: מיך לאזט מען איבער אויף שפעטער, אז אך און אז וועה צו די יאהרען (אב צו מירעלען).

ד א נ י ע: (צו נחומ'צען) נו, ר' יוד, ארויס מיט לשון! איהר האט געמאכט אין סלאנים ווי א באס, הא? א שעהנער געשעפטס-פיהרער, ניטא וואס צו רעדען!

נ ה ו מ צ ע: ווייס איך, וואס איז די נפקא מינה? (נעהמט פון זיין טאשע א זילבערנע טאבאטשניצע און מאכט א פאפיראס).

י א ס ע ל ע: שווער, איהר האט א טעות, עס איז זעהר א גרויסע נפקא מינה, איך האב ערהאלטען א דעפעשע, אז די גאנצע פארטי

פלאַקס, וואָס איהר האָט צוגענומען אין סלאָנים איז פויל און נאַס...
מ'האָט מורא, עס וועט זיך אָנצינדען אין די וואַגאָנען.

הנה דבורה: אָי, אַ פייער זאָל זיך אָנצינדען אין דיינע ביינער, טאַטע פאָטער!

נחומצע: וואָס איז די נפקא מינה?

שיינדעלע: ווי געפעהלט ער דיר, מאַמע? עס שטעהט צופערלירען הערכער אַכט טויזענד רובל...דו זאָלסט האָבען אַ ניכטערען קאָפּ, וואָלסטו עס געקאָנט בערעכענען...אַכט טויזענד רובל, וועה איז מיר!

הנה דבורה: די אויגען זענען דיר אַרויסגעקראָכען — האָסט ניט געקאָנט זעהען, וואָס פאַר סחורה מ'גיעט דיר? אַ צרה האָט מיך געטראָפען...

נחומצע: איך האָב געמיינט, זיי מאַכען סעודות מצוות צוליעב דיין זיידען און זיי אַ פנים, האָבען עס געטהון, איך זאָל ניט זעהען די סחורה...היתכן? פע! דאָס איז אַנ'עולה!...

יאָסעלע: היתכן? עס איז אַנ'עולה!...געהט און שרייט איצט חי וקים...אויף מיין וואָרט, מען קאָן פון זינען אַראָב... זעה נאָר, שיינדעלע, אָט איז דאָך מיין זילבערנע טאַבאַטשניצע און איך האָב זי געזוכט...

נחומצע: דיינע? וואָס איז די נפקא מינה? (גיעט אָב).

שיינדעלע: מאַמע, וואָס זאָגסט דו פאָרט צו איהם? מען קאָן דאָך בדיל דל ווערען, ער קאָן דאָך אונז אַלע אונגליקליך מאַכען!

הנה דבורה: (שרייט) וואָס איז דאָס מיט דיר? אויסגעקאָרעניעט זאָלסטו ווערען! אַ מהומה זאָל אויף דיר קומען!

שיינדעלע: כדאי געווען פון דיינט וועגען זאָרגען זיך, אַלטער שכור!

(ביידע פרויען שרייען, יאָסעלע געהט אום צוטראָגען, דאָניע קוקט אין אַ שפיעגעל, מהלה קומט).

מהלה: האָט קיין פאַראיבעל ניט, מירעלע בעט, איהר זאָלט ניט שרייען אַזוי.

שיינדעלע: אויב זי קאָן ניט הערען, זאָל זי זיך פערשטאָפען די אויערן מיט וואַטע (צום פאָטער) גזלן, רוצח, וואָס האָסטו עס געטהון? ווי שטעהט מען עס אוים?...

מהלה: וואָס דאָ אין שטוב טהוט זיך!— יעדע רגע אַ נייע פגע... נאַ! (אָב צוריק).

יאָסעלע: אַ סוף! שווער, וואו זענען די השבונות און די קאָנאָסעמענטען פון אַייזענבאַהן...

נחומצע: די השבונות דאַרף איך ערגעץ האָבען פערשריבען, אָבער די קאָנאָ... קאָנאָ... ווי אַזוי רופט מען דאָס? די קוויטאַנציעס, האָב איך ניט. איך האָב פשוט מורא געהאַט צו געהען צום נאַטשאַלניק דאָר-

טען אויפ'ן וואקזאל. ערשטענס, פערשטעהסט דו מיך, האב איך קיין פאס ניט און ער איז דאך פארט א פריץ מיט קנעפלעך. צווייטענס, אין רוסיש קען איך נאר זאגען: „נימא טאבאק, נימא טרובקא"... ווייס איך, וואס איז די נפקא מינה?

דאניע: א בריה א יוד! עס איז דא אויף וועמען צו פערלאזען זיך!

שיינדעלע: ווי טאר מען אזא פרא אדם צולאזען צו א געשעפט?

הנה דבורה: פויערשע קאפ דיינע, צו וואס טויגסטו אויף דער וועלט?

שיינדעלע: (קוקט אויף דאניע'ן) פון איין זייט גנבים, פון דער אנדערער זייט גזלנים! געוואלד! מען קאן עס ניט אויסהאלטען! (שרייט) מען קאן עס ניט אויסהאלטען!

מהלה: (אין טהיר) וועה איז מיר, איהר מאכט זי קראנק מיט אייער געשריי.

שיינדעלע: ווי געפעלט אייך אזא הוצפה, ביי זיך אין שטוב זאל מען ניט טארען רעדען ווי מען וויל... מען קאן פון זיי משוגע ווערען.

מהלה: (אפארט) ס'איז שוין איצט איהר שטוב (זיפצט אב).

שיינדעלע: נעהם איהם צו פון דאגען. איך קאן איהם איצט ניט אנקוקען. איינער האט אונז בערויבט אין ריגא (קוקט אויף דאניע'ן) דער אנדערער בדלות געשטעלט אין סלאנים... עס געהט, דאנקען גאט.

הנה דבורה: קום, שכור! קום, גולם, מיט'ן קאפ אין דער ערד זאלסטו שוין געהען!

נחומצע: מהיכא תיתא, וואס איז די נפקא מינה? (זי שלעפט איהם ארויס).

דאניע: אויב מיר וועלען ניט צונעהמען צוריק שלמונ'ען, וועט פון אונז זעהר גיך ווערען א תכלית.

יאסעלע: שלמון פיהרט איצט אליין די גרעסטע געשעפטען. ער וועט ניט געהען. ביי מירעלע אפרת איז איהם אנגעשטאנען צו דינען, אבער ניט ביי דניאל אפרת...

דאניע: און ביי ר' יוסף אפרת דארף ער ניט דינען. ר' יוסף אפרת האט א שווער א גנב און א שכור.

שיינדעלע: מען ווייס נאך ניט, ווער עס איז דא דער גנב... איהר זאגט בעסער, פאר וואס גיט איהר ניט אב קיין חשבון? איהר זייט שוין צוויי וואכען געקומען פון ריגא און איהר רעכענט אייך ניט אב.

דאניע: איך דארף קיינעם ניט אבגעבען קיין חשבון — עס איז מיין געלד.

יאסעלע: ברודער-לעבען, דו האסט א טעות. עס איז ניט דיין געלד און ניט מיין געלד, עס איז אונזער געלד... דו האסט געקריגען אין ריגא א גרויסע סומע — דארף מען וויסען, וויפיעל איז ביי דיר אוועק-

געגאַנגען און וויפיעל איז געבליבען.

דאָניע: איך בין ניט געפאָהרען קיין ריגאַ פאַסטען הפסקות. איך האָב דאָרט געלעבט, ווי עס פאַסט פאַר דניאל אפרת.

שיינדעלע: איך האָב דיר לאַנג געזאָגט, יאָסעל, גיב אַכטונג, ער שטעלט אונז בדלות... ער בע'גנב'עט און בע'גזל'ט אונז!...

דאָניע: איהר, סלוצקער מאַדאַם, האַלט בעסער דאָס מויל, וועט פאַר אייך גלייכער זיין!

יאָסעלע: שש! לאָמיר זיך בעסער בערעכענען אָהן געשריי. איך וויל שוין ניט פרעגען, וויפיעל ביי דיר איז אַוועק — גיב אָב דאָס איבעריגע. האָסט געלעבט אַ גוטען טאָג — דערויף ביזט דו דאָך אַ דייטש... איך ווייס ניט, ווי אַזוי קאָן מען אויסגעבען טויזענדער, עס זאָל ניט זיין ניט קיין סחורה און ניט קיין געלד.

שיינדעלע: ער האַנדעלט גוטע סחורה, דער שאַרלאַטאַן!

דאָניע: עס איז ניט אייער טאַטענ'ס געלד!

יאָסעלע: עס איז אונזער מוטער'ס געלד!...

דאָניע: פערשרייב אַלעס אויף מיר. ביי מיר איז גאָר ניט געבליבען.

שיינדעלע: ער לייקענט, ביי איהם איז געבליבען געלד... גנב! שאַרלאַטאַן! גיב אָב דאָס געלד! גיב אָב! בעסער מיט גוטען, גיב אָב!

דאָניע: ווי געפעלט זי אייך? געקומען פון סלוצק אַ שלעפּערקע, אַ בעטלערקע, און פרעגט דאָ חשבונות...

יאָסעלע: זאָל זיין שטיל, זאָל זיין גענוג! וועה איז מיר, כ'וועל דאָס ניט אויסהאַלטען! איך וועל דאָס ניט איבערטראָגען! (שלאָגט זיך מיט ביידע הענד אין קאָפּ).

שיינדעל: נו, נעהם און צו וויין זיך ווי אַ יודענע. וואָס שווייגסטו? איך האָב אַליין געזעהען, דער בומאַזשניק איז ביי איהם אָנגעשטאָפּט מיט הונדערטער... אַזאַ אויסגעלאַסענער יונגאַטש! אַזאַ שייגעץ... איך וועל איהם ניט אַרויסלאָזען פון דאַנען! ער וועט מיט'ן געלד ניט אַוועקגעהן!... (ראַנגעלט זיך מיט איהם און כאַפּט אַרו'ס פון זיין בוזים־קעשינע אַ בומאַזשניק מיט געלד) זעהסט, אָט איז דאָס געלד! אונזער געלד! אונזער בלוט!

דאָניע: חצופה! אונפערשעהמטע! פון די טאַשען שלעפּען!... מכשפה! (וויל אָבנעהמען. ביידע שרייען, מירעלע ערשיינט).

יאָסעלע: לאָז זי אָב, דאָניע! הער אוי'ס, זי איז דען ניט גערעכט? (שטופּט איהם צוריק).

דאַניע: אַוועק פון מיר, דו אידיאָט! נאַר ביי דיר קאָן אַזאַ חיה רעה גערעכט זיין!

יאָסעלע: (שטויסט איהם) איך זאָג דיר: הער אויף! איך זאָג דיר, הער אויף! אָך! דו ווילדער אָקס! דו ווילסט ניט הערען, וואָס איך

זאָג דיר? (וואַרפט איהם צו דער ערד און פאַלט אויף) איך וועל דיר ווײזען, ווי צו זײַן אַ שײַגעץ און אַנ׳עזות פנים!... (פּײַדער ראַנגלען זיך).

שײַנדעל: אַזאַ שאַרלאַטאַן! אַזאַ גנב! גיב איהם, יאָסעלע, ער זאָל געדענקען אײַן מאָל פאַר אַלע מאָל!...

מירעלע: (קלאַפּט שטאַרק מיט׳ן שטעקען, עס ווערט שטיל, בײדע שטעהען אויף). הם, אַלײן דערגאַנגען מיט׳ן אײגענעם שכל! זעהר שען, זעהר שען!

יאָסעלע: אַי וועה איז מיר, מאַמעניו! דו ביזט דאָ? זײַ ניט בײז אויף מיר... איך ווײס ניט... זיי פיהרען מיך פון זינען אַראָב...

שײַנדעל: קלײַבּט נחת פון אײער תכשיט. ער איז אויך מירעלע אפרת׳ס אַ זוהן.

מירעלע: יאָ, איך קלויב איצט נחת פון אײך, פיעל נחת, זעהר פיעל נחת... דניאל, איך וועל מיך ניט מישען אין אײערע חשבונות, אָבער דאָך, מיר דאַכט זיך, דו ביזט שוין צו פיעל דײַטש געוואָרען, וואָס הײַסט, נעהמען געלד אָהן אַ חשבון?

דאָניע: מאַמע, עס איז ניט דײַן עסק צו מישען זיך. דו זיץ דאָרט בײַ זיך און לערען קרבן־מנחה מיט צאנה וראינה... מען פרעגט דיך ניט!...

שײַנדעלע: נו, איהר זײַט דאָך די גרויסע חכמה, איהר זײַט דאָך מירעלע אפרת, פאַרוואָס לערנט איהר איהם ניט קײן דרך ארץ?...

מירעלע: וועמען קאָן איך איצט לערנען? נײן, ער איז גערעכט: עס איז ניט מײַן עסק צו מישען זיך. איך דאַרף איצט שווײַגען ווי די וואַנד, זײַן שטום, ווי אַ שטײן. ווער עס קאָן זיך ניט האַלטען אויפ׳ן פערד, דער מוז ליגען אונטערן פערד. יאָ! און דאָס פערד מעג איהם דריקען, טרעטען מיט די פיס, שלאָגען מיט די קאָפּיטעס!... (זי פערמאַכט זיך, דאָניע האַפּט פלוצלינג אַרויס פון שײַנדעלע׳ס הענד דעם בומאַזשניק) יאָסעלע׳ן גיב אָב דאָס געלד! (קלאַפּט בײז מיט׳ן שטעקען) גיב אָב דאָס געלד יאָסעלע׳ן, נו!... (דאָניע גיט אָב יאָסעלע׳ן דעם בומאַזשניק) אַי, ווי גרינג עס איז צו צושטערען דאָס, וואָס עס איז מיט אַזוי פיעל מיהע געבויט געוואָרען! ווי גיך מען קאָן מאַכען אַ תל פון דעם, וואָס עס איז אַזוי שווער אָנגעקומען און יאָהרען לאַנג אָבגעהיט געוואָרען!...

שײַנדעלע: דער שאַרלאַטאַן האָט שיער ניט אַראָבגעריסען מײַן בראָש. (זי שטעקט־צו איהר בראָש).

מירעלע: (בעטראַכט שײַנדעלע׳ס ציערונג) זאָגט מיר איך בעט אײך, וואָס איז דאָס? מיר איז ביז יעצט ניט געלעגען אין זינען און איך האָב גאָר ניט בעמערקט... יאָסעלע, זאָג מיר נאָר; דײַן ווײַב טראָגט עס מײַן ציערונג?

שײנדעלע: דו הערסט? זי האָט זיך דערמאָהנט! איך האָב שוין לאַנג אַלעס אַרויסגענומען פון שקאַטולקע. נאָך וואָס דאַרף אַן אַלטע יודענע ציערונג? איהר וועט עס דען טראָגען?

מירעלע: וואָס הייסט אַרויסגענומען? האָסט אָהן מיין וויסען גענומען מיינע שלסלען, האָסט עפ׳לערה׳יד אָנגעשלאָסען דעם קאָמאָד, נאָכדעם אויפגעריסען די שקאַטולקע און אָהן מיין ווילען עטוואָס צוגענומען... דאָס הייסט פשוט: איהר האָט ביידע די אַלטע יודענע בע׳גנב׳עט? יאָסעל, דו ביזט שוין צו וויט פערגאַנגען!

שײנדעלע: וואָס הייסט אַרויסגע׳גנב׳עט? מיר זענען דען פרעמדע? איהר זעהט דאָך, איך בעהאַלט זיך ניט פון אייך.

יאָסעלע: מאַמעניו, זאָל מיך גאָט שטראָפען, אויב איך ווייס פון וואָס צו זאָגען. פרעג מיר בחרם. וואָס איך האָב איהר געקויפט און וואָס דו האָסט איהר געשענקט? אַ וועה איז מיר, שײנדעלע, נאָך וואָס האָסטו דאָס גע׳דאַרפט? איך שעהם זיך דיר צו קוקען אין די אויגען אַריין.

שײנדעל: וואָס איז דאָרט אַזוינס? ניט היינט — מאָרגען וועט דאָך דאָס סיי ווי סיי זיין אונזערס... און ווידער איך זאָל נאָר קענען, אַזוי ווי אַנדערע, צו׳חנף׳ענען זיך צו איהר, וואָלט זי דאָך מיר אַליין דאָס אַלעס אַוועקגעשיינקט... דער גאַנצער אונגליק איז, וואָס איך קאָן ניט מאַכען הנ׳דעלעך מיט חניפה׳לעך... איהר ווילט נאָך פראָנטירען אויף דער עלטער? איהר קענט עס נעהמען צוריק (וויל אָבגעבען צוריק דאָס ציערונג).

מירעלע: ניין, ניין! איך דאַרף עס ניט... ביזט גערעכט, ניט היינט, מאָרגען וועט דאָך דיר דאָס אָנקומען... און ווי זאָגט דיין פאָטער; מהיכא תיתי, וואָס איז די נפקא מינה?... איך האָב מיך ערשראָקען, וויל איך האָב גערענקט יאָסעלע איז שוין אויך אַזוי שטאַרק אויפגעקלערט געוואָרען... ווי באַלד אָבער ער ווייס ניט דערפון, בין איך צופריעדען. אָה! (קלאַפּט מיט׳ן שטעקען) מען מוז זיך צו אַלעס צוגעוואָהנען.... אַמאָל איז דאָ אין שטוב געלעגען גאָלד און זילבער און עס איז ניט געוועזען קיינע גנבים אפילו צווישען די פרעמדע מענשען, היינט, דאַנקען גאָט, זענען דאָ אייגענע...

שײנדעלע: אַנ׳אַלטער מענש זאָל דאָס האָבען אַזאַ מויל!...

יאָסעלע: שטיל, איך בעט דיך.

שײנדעלע: ביי איהר זענען אַלע גנבים!

יאָסעלע: הער אויף, איך בעט דיך, הער אויף!

שײנדעלע: אַלע זענען ביי איהר נאַראָנים! אַלע שלעכטע מענשען! נאָר זי אַליין איז די גוטע, די קלוגע, די פיינע. די... די... (מהלה לויפט אַריין).

מהלה : זאָל שוין זײַן גענוג, װעה איז מיר !... בעלי בתּים געהען אַהער — זײ װילען רעדען מיט מירעלען. (זי רוקט אַרוים מירעלע׳ס שטוהל. מירעלע זעצט זיך).

דאָניע : אַז דאָס געלד איז שוין יאָ בײַ אײַך, װיל איך, מיר זאָלען זיך בערעכנען. (זײ זעצען זיך אַלע דרײַ בײַ אַ טישעלע, צעהלען געלד און רעכענען. שלמון קומט מיט עטליכע בעלי בתּים).

שלמון : גאָט העלף אײַך, מירעלע, דאָך געקראָגען אַ זכות אײַך צו זעהן. װאָס איז ? איהר האָט זיך אָבגעזאָגט פון דער גאַנצער װעלט ? (בעטראַכט זי). אָי, װעה איז מיר, װי איהר זעהט אויס !... װאָס איז דאָס מיט אײַך ?

מירעלע : זיצט, זיצט. מהלה, גיב נאָך אַ פּאָר שטוהלען. װאָס האָט אײַך געבראַכט צו מיר ? איך האָב געמײנט, גראָדנא האָט שוין לאַנג פערגעסען, אַז עס איז געװען אַמאָל אַ מירעלע אויף דער װעלט. שײנדעלע, װאָלסט אפשר געהײסען דערלאַנגען בראַנפען און פער־בײסען ? שלמון איז דאָך אַזאַ גאַסט בײַ מיר. װאָס מאַכסטו פאָרט, מײַן אַלטער טרײַער גוטער פרײַנד ? מיר װײַזט אויס, איך האָב דיך ניט געזעהען אַ װעלט מיט יאָהרען.

שײנדעלע : שװיגער, מיר האָבען ניט אין שטוב קײן בראַנפען. איהר װײסט דאָך, יאָסעל טרינקט ניט. פון װעמענס װעגען זאָל מען האַלטען בראַנפען אין שטוב ?

שלמון : װאָס דאַרפט איהר אײַך מטריח זײַן ? מירעלע, איהר װײסט, װאָרום מיר זענען געקומען ? אונזער קהל האָט ענדליך דאָך בעשלאָסען צו בויען אַ יודישען שפּיטאָל... נו, װער נאָך בײַ אונז האָט אַזאַ גוט האַרץ און אַ יד רחבה, װי מירעלע אפרת ? זענען מיר טאַקי פריהער פון אַלע צו אײַך געקומען... הע ! הע ! הע ! מיר ערװאַרטען פון אײַך אַ פּויטיקע... אַזוי אַ פּאָר טויזענדער (מירעלע בלײַבט זיצען פער־טראַכט).

שײנדעלע : (אַפּאַרט) ער האָט געדאַרפט קומען מיט אַ זאַק (יאָסעלע לאָזט זי ניט רעדען).

מהלה : גאָטעניו פאָטער, דערלאָז זי ניט צו בזיונות !...

מירעלע : הם ! אַ פּויטיקע ? איך װײס נישט... פערשטעהט איהר מיך — שלעכטע געשעפטען. אָבער, געװיס, מיט לעדיגע הענד װעל איך אײַך ניט אַרויסלאָזען פון מײַן הויז (זי קריכט אַראָב פון איהר קרעסלאָ און געהט לאַנגזאַם צו די קינדער). יאָסעלע, גיב מיר צװײ הונדערטער, איך װיל ניט, מענשען זאָלען װיסען, װאָס דאָ בײַ אונז קומט פאָר...

יאָסעלע : װאָס דאַרפסט דו נאָך רעדען, מאַמעניו ? (ער שטרעקט אויס די האַנד צום געלד, שײנדעלע פערדעקט מיט איהרע הענד).

שײנדעלע : איך זאָג אײַך, אַ נויטהיגע זאַך... צװײ הונדערטער !

צוויי הונדערט מכות וועל איך זיי געבען!

דאניע: עס איז זעהר נויטהיג ארויסצוווארפען געלד אויף פאנאטישע זאכען!

מירעלע: קינדער, איך בעט אייך, זייט מיך ניט מבזה פאר פרעמדע מענשען... איהר ווייסט דאך, פיער זיך האב איך ניט געבעטען און וועל ניט בעטען... אבער איצט, ביי אזא פערלעגענהייט... (זי ציטערט פון אויפרעגונג, יאסעלע פערדעקט זיין געזיכט).

שיינדעלע: (זאנפט) שוויגער, פאלגט מיך, ווארפט אוועק אייערע נארישע גדלות און קינדערשע גאוה... איך זאג...

מירעלע: איך וויל ניט הערען וואס דו זאגסט. (קוקט) ארויס פון דאנען. אלע ארויס! (יאסעלע האפט זיך אויף, שיינדעלע לאזט איהם ניט געהען. דאניע בלייבט זיצען) דאס הייסט, איך מיין, אויב איהר האט דא ניט וואס צו טהון, קענט איהר געהן... און אויב איהר ווילט זיצען — בלייבט דא.

דאניע: געוויס וועלען מיר בלייבען דא... (מירעלע געהט צוריק צו איהר קרעסלא און פאלט שיער ניט. מהלה האפט זי אונטער).

מהלה: (שטיל) מירעלע, זייט ניט בייז אויף מיר. איהר ווייסט דאך, איך האב אנגעקליבען 126 רובל... נאך וואס דארף איך געלד? אומשטיינס געזאגט, אנאלטע עגונה (שלעפט ארויס א טוך מיט דע־פאזיטען).

מירעלע: יא, יא, ביזט גערעכט. גיב מיר דיין געלד, לייה דאס מיר! מיין ערניעדערונג דארף קיינער ניט וויסען. (נעהמט מהלה'ס געלד און זעצט זיך) רבותי, איהר דארפט אויף מיר קיין פאראיבעל ניט האבען... איך קען ניט געבען קיין פויטיקע... איין הונדערטער (גיט א הונדערטער, איין בעל הבית בעהאלט דאס געלד אין זיין טאש, מירעלע בלייבט פערטראכט). ניין! זייט זשע מוחל, גיט מיר אב צוריק דאס געלד. איך האב ערשט געוואלט טהון די גרעסטע עולה אין דער וועלט... מהלה האט דאס געלד געזאמעלט מיט ביטערען שווייס און מיט בלוט און איך האב געוואלט אויף איהר השבון זיין א בעל צדקה, ווייל איך האב מיך געשעהמט זאגען דעם אמת... ניין! מיין שנור איז גערעכט. מען דארף אוועקווארפען די נארישע גדלות און די קינדערשע גאוה...

שיינדעלע: עס האבען זיך געענדיגט די צייטען, ווען מען האט דא געווארפען הונדערטער אין דער בלאטע.

מירעלע: (נעהמט דאס געלד צוריק) יא, מיינע פריינד, די צייטען האבען זיך געענדיגט, מירעלע אפרת איז אליין איצט זעהר ארעם... עס קאן זיין איך וועל אליין אין גיכען אנקומען צו אייך... איך וועל אפשר קומען צו אייך בעטען א נדבה. כלה, געהם צו דיין געלד.

מען דאַרף ניט לײַהען, ווען מען ווייסט ניט מיט וואָס מען וועט קענען בעצאָהלען! (אַלע בעלי בתים שטעהען אויף ערשטווינטע).

מהלה: מירעלע, זאָל איך קרענקען, אויב איך קאָן פערשטעהען וואָס פאַר אַ מענש איהר זייט...

שלמון: פערשטעהט איהר מיך, רבותי, מירעלע אפרת טרייבט שפּאַס...
הע! הע! הע! וואָס הייסט, איהר האָט ניט קיין געלד? איך אַליין בין דאָך אייך שולדיג אַזוי פיעל שווערע הונדערטער.

מירעלע: דו, שלמון? וואָס הייסט...

שלמון: נו, נו, הערט אויף מאַכען חוזק פון אונז!— אָט האָט איהר אַ הונדערטער פאַר מירעלע אפרת... קומט, רבותי, לאָמיר געהען. (שטיל צו מהלה׳ן) איך קום תיכף ומיד צוריק. (לויט) מירעלע, האָט אַ גוטען טאָג, און זייט געזונד. (אַלע יודען געהענדיג: סטייטש, ר׳ שלמון, וואָס איז דאָס, האַ? ווייס איך וואָס, איהר קענט ניט מירעלע׳ן? מסתמא עפּעס אַ שפּאַס, אָדער אַ קאַפּריז... עט! קומט, לאָמיר געהען... (אַלע אָב).

שיינדעלע: (זאַנפט) איהר פיהלט אייך שלעכט, שוויגער, האַ? נישקשה, עס וועט איבערגעהען און די הונדערטער וועלען בלייבען אין קעשענע, אַ סך געזינטער...

מירעלע: איך האָב מיך יעהר אַפּט געוואונדערט, ווי קענען עס זיין אַזעלכע שלעכטע מענער, וועלכע זאָלען זיך ערלויבען צו שלאָגען זייערע ווייבער. איצט זעה איך, עס גיבט אַזעלכע פרויען, מיט וועלכע מען מוז רעדען מיט אַ שטעקען. (קלאַפּט מיט איהר שטעקען) מיט דיר איז ניטאָ קיין אַנדער ברירה.

יאָסעלע: וואָס רעדסטו דאָס, מאַמעניו? ווער קען עס וואַגען, חלילה, אויף מיין שיינדעלע אויפהויבען די האַנד? זי איז מיין פרוי, זי איז מיין שלמה׳לעס מוטער, זי איז די ווירטהין פון דעם הויז!

מירעלע: (טרויעריג) זעהסט, ער געדענקט: זי איז מוטער, זי איז ווירטהין. און וואָס איך בין, האָבען אַלע פערגעסען. זאָל זיין קיין ווירטהין בין איך דאָ ניט— איך אַליין האָב זיך פאַר אוים ווירטהין געמאַכט. אָבער בין איך דען אויך ניט מוטער מעהר? ווער האָט עס מיך אויך פאַר אוים מוטער געמאַכט? הם! מען זאָגט, מען פערגעסט גיך, ווען די ערד דעקט צו, מיך לײדער, האָט מען פערגעסען נאָך בעפאָר די ערד האָט מיך צוגעדעקט. (מהלה צוויינט זיך) מהלה, איך בעט דיך, וויין ניט, וואָרום איצט דאַרף איך ניט אַ סך. איך זאָל זיך אַליין צוויינען ווי אַ קינד. (טרעהרען שטיקען זי) אָי, מהלה, מיין האַרץ, מיין האַרץ! (פאַלט אויף איהרע שולטערען) ניין! די וואונדען פון מיין האַרצען וויל איך ניט אויפדעקען פאַר פרעמדע (שטאָלץ) קום. העלף מיר בעסער אַוועקגעהן פון דאַנען! (מהלה פיהרט זי. ביידע אב).

דאָניע: אָי, האָב איך ליעב די ווייבערשע היסטאָריעס מיט די גע-

שיכטעס, פע! (גייט).

שיינדעלע: זעה נאר, ווי ער האט אראפגעלאזט די נאז. פארוואס הארט עס דיין ברודער, ווי די וואנד?

יאסעלע: וועה איז מיר פאר איהר אלטען גרויען קאפ. שיינדעלע, דו ווייסט דאך, ווי טהייער דו ביזט מיר, אבער דאך אפט, ווען איך זעה, וואסערע יסורים די מאמע האט איבער דיר, האס איך זיך אליין, פארוואס איך בין אזוי שוואך געגען דיר. איך האס דיך, פאר וואס דו האסט אזא נאטור... און מיר דוכט זיך אפט — איך בין דיר א דם שונא...

שיינדעלע: (קאקעטיש) אזוי? ביזט מיר א דם שונא? קום, איך וויל מיט דיר ווידער גוט־פריינד ווערען. (זי אומארמט איהם און פיהרט איהם).

יאסעלע: וואס פאר א טייוועלשע מאכט די ווייבער האבען... ווער האט זי אויסגעטראכט אויף אונזער קאפ? אי, ניט געדאכט זאלט איהר ווערען (ביידע אב).

מחלה: (עפענט פארזיכטיג די טהיר) ווי זי קען עס פיהרען ביי דער נאז. אזא וועט שוין ניט בלייבען אן'עגונה... באלד וועט קומען ר' שלמון... ער וועט גאר ניט גלויבען, אז פון מירעלע'ס הויז האט מען געמאכט א סלוצקער יאטקע (שלמון קומט, שפעטער גנב'עט זיך אריין שיינדעלע און הערט זיך צו).

שלמון: וועה איז מיר, וואס טהוט זיך דא אין שטוב, מחלה? פארוואס האסטו מיר פריהער ניט געלאזט צו וויסען?

מחלה: זי האט אנגעזאגט, למען השם, קיינער אין דער וועלט זאל ניט וויסען, אפילו שלמון ניט. און היינט האט זי גענומען און האט אליין דערצעהלט פון חדר. אי, ר' שלמון, וואס אונזער מירעלע שטעהט דא אויס. זיי האבען דאך זי בענומען פון קאפ ביז די פיס, בע'גנב'עט, בעראבעוועט... א גראשען געלד האט זי דאך ניט, ווען זי זאל אפילו אויסגעהן. איהר ווייסט דאך, ווי איהר איז שווער איבערטראגען, אז אין שטוב איז שמוציג, שטענדיג הו־הא! א יריד. זי איז געוואהנט געהען עסען אין א געוויסער צייט און אלע צוזאמען ביי'ם טיש, איצט עסט מען אמאל צוויי א זייגער, אמאל דריי, אמאל פיער... יעדען גיט מען עסען בעזונדער. אין עס־צימער איז שטענדיג שמוציגע געפעס. זי האט אנגעווארען דעם „לעפעטיט" צו'ם עסען. זי עסט ניט, זי טרינקט ניט, זי שלאפט ניט גאנצע נעכט. ווען איך האפ זיך אויף פון שלאף, הער איך, ווי זי קרעכטשעט נעבאך...

שלמון: מחלה, וואס רעדסטו דאס? איך קאן עס ניט פערשטעהען... וועה איז מיר!

מחלה: היינט וואס דא טהוט זיך אב יעדען טאג: מען בעליידיגט זי,

מען בעהאַנדעלט זי ערגער ווי אַ דינסט. אַלע טאָג געשרייען, קללות, הרמות, מחלוקת... שש! היינט, דאַנקען גאָט, האָט מען זיך שוין געשלאָגען דאָ אויך... אָי, ר' שלמון, איך ווייס ניט, ווי אַזוי זי וועט עס אויסהאַלטען...

שלמון: איך האָב געוואוסט, אַז זי האָט איבערגעגעבען די קינדער איהר פערמעגען... אָבער אַז זי, מירעלע אפרת, ליידעט אויף דער עלטער אַזעלכע צרות און בזיונות — דאָס האָט קיינעם ניט געקאָנט איינפאַלען. אָי, וועה איז מיר! (פערברעכט די הענד).

מהלה: וואָס ווייסט איהר? די שנור, די מרשעת, פערצאַפּט איהר יעדען טאָג דאָס בלוט. איך ווייס ניט, ווי נעהמט זיך ביי מירעלע'ן אַזוי פיעל געדולד... איהר איינציגע נחמה איז איהר איינינקעל שלמה'לע. זי נעהמט איהם אויף די הענד, רעדט צו איהם, דריקט איהם צו צו איהר האַרצען און בלייבט זיצען אַ פערטראַכטע.

שלמון: און דו, מהלה, האָסט געקענט דאָס אַלעס צוזעהען און שווייגען? גאָט זאָל דיך ניט שטראָפען דערפאַר... מהלה, איך וועל ניט דערלאָזען מירעלע זאָל אַזוי שווער ליידען!... און דיר מעג איך זאָגען: שוטה! שוטה! שוטה! (אָב צו מירעלע'ן).

מהלה: וואָס מיינט איהר, איך בין טאַקי אַ שוטה, וואָס איך האָב געשוויגען.

שיינדעלע: דו וועסט ערשט שווייגען ביי מיר, האַר אויס! דו נבלה, דו! רכילות-טרייבערין! דערצעהלען וואָס אין שטוב טהוט זיך? ניט דערלעבען וועסטו! אַרויסטרייבען קען איך דיך ניט— איך וועל זיך ניט געהען גט'ן מיט יאָסעלע'ן איבער דיר, אָבער פעטש וועסטו ביי מיר קריגען ווי האָליץ. פאָטשטשען! רכילות! נאַ! נאַ! (שלאָגט מהלה'ן).

מהלה: גאָט איז מיט אייך, שיינדעלע, וואָס טהוט איהר? גאָט איז מיט אייך... (איהרע גרויע האָר פאַלען אַרויס פון איהר שטערן-טיכעל).

שיינדעלע: נאַ! פערקלאָג מיך צו שלמון! פערקלאָג מיך! (שלאָגט זי. מירעלע ערשיינט, נאָך איהר— שלמון).

מירעלע: (אויפגערעגט, קלאַפּט שטאַרק מיט'ן שטעקען) וואָס טהוסט דו דאָס? וועמען שלאָגסטו דאָס? אויף וועמען וואַגסטו אויפהויבען דיין פרעכע האַנד? אַנ'עלטערען מענשען, מהלה'ן, מיין מהלה'ן, מיין איינציגען פריינד אין דער וועלט שלאָגען? שלאָגען גאָר! וועה איז מיר, דאָ אין שטוב האָט מען פריהער קיין דינער אפילו מיט אַ וואָרט ניט בעליידיגט און דו וואַגסט מהלה'ן שלאָגען?

שיינדעלע: איך וועל זי שלאָגען אַלע טאָג, ביז וואַנען איך וועל זי אויסלערנען צו וויסען, ווער איז דאָ בעל-הבית'טע אין שטוב.

עס איז קיינעמס עסק צו רעכענען, ווער איך בין אמאל געוועזן. איך וויל פון אלעמען כבוד פונקט אזוי ווי איהר....

מירעלע: דו וועסט זי שלאגען? דו!....

שיינדעלע: יא, איך!...עס געפעהלט איהר דא ניט — זאל זי געהען!

שלמון: איך קאן עס ניט זעהען, איך קאן עס ניט הערען....מירעלע, איך וועל ארייננעהן שפעטער. וועה, וואס פון דעם הויז איז געווארען! (אב).

מהלה: טייערע מירעלע, איבער מיר נאך האבען יסורים איז ניט כדאי... איך וועל בעסער אוועקגעהן, איהר וועט שוין ווי אזוי עס איז אויסקומען אהן מיר. וואס זאל מען טהון? (יאסעלע לויפט אריין).

יאסעלע: שא! וואס איז שוין דא ווידער? היינט איז דאס א טאג! גאט אין הימעל...

מירעלע: גאר ניט. עס איז דאך איצט ביי אייך אנ'אריסטאקראטישע הויז. דעם מאן געמאכט פאר א דייטש, אלעם אויפ'ן גרויסאר-טיגען מאניער און אין שטוב איז שמוטציג, אליין בייז'ן האלז אין בלאטע און מען שלאגט די דיענסטען — אט דאס זענען זיי דאך אונזערע אריסטאקראטען!...

שיינדעלע: וואס־ישע, עס געפעהלט אייך ניט דער שדוך? נו, הייסט שפאנען די בוידען און פאהרט צוריק!...

מירעלע: יא, ריכטיג: מיר געפעהלט ניט דער שדוך. מהלה, לויף, רוף מיר שלמונ'ען צוריק, געשווינד! (מהלה אב) יאסעלע,ביידע צוזאמען דא אין שטוב קענען מיר ניט זיין, עס איז אונמעגליך — איך וויל דו זאלסט היינט נאך, באלד זיך גט'ן מיט איהר! גיעב איהר שוין א גט!...דו הערסט? עס איז ניטא קיין אנדער מיטעל (קלאפט מיט'ן שטעקען) א גט! א גט!.

יאסעלע: מאמעניו, וואס רעדסטו דאס? גאט איז מיט דיר. (שיינדעלע לאכט).

מירעלע: האכט איך דערשראקען הא? הא! הא! הא! איך מאך שפאס. איך וויס, אנ'אלטע מאמע קאן מען זעהר לייכט גט'ן, אבער א יונג ווייבעל און נאך א שעהנע גט מען ניט. איך טרעט איהר אב דעם פלאץ. (שלמון קומט מיט מהלה'ן) אט איז שלמון... גוט, איך מאך באלד אנ'ענדע....הער מיך אוים, שלמון, איך האב צו דיר זעהר א גרויסע בקשה..פינף און דרייסיג יאהר האסטו געדיענט ביי מיר אין שטוב, איצט ערלויב מיר דיענען ביי דיר....איך האב קיין אנדערע ברירה ניט — איך וויל ניט שטארבען אויף דער גאס...איך געה דיענען צו דיר.

שלמון: דיענען גאר? וואס רעדט איהר? אזוי ווי א מוטער, אזוי ווי א קינד, וועט איהר זיין ביי מיר. מיר זענען פראסטע לייט,

אָבער מיר קאָנען שעטצען אַמענשען, דיענען? ווערה איז מיר, איהר
ווייסט דען ניט, אַז אויב איהר וועט נאָר וועלען, וועט די פירמא
„מירעלע אָפרת און שלמון" קאָנען מאַכען די בעסטע געשעפטען.

מירעלע: מירעלע אפרת וועט ניט געהען קאָנקורירען מיט דער פירמע
פון יאָסעל און דניאל אָפרת! ניין! איך וועל דיענען. אָהן
אַרבייט איז מיר אונמוטהיג — איך געה פון זינען אַראָב...כל זמן איך
זעה נאָך מיט מיינע אַלטע אויגען, וועל איך פיהרען די ביכער, נאָכדעם,
שלמון, וועל איך טהון, וואָס דו וועסט מיר הייסען....

שלמון: וואָס איך וועל אייך הייסען? אָי, הערט אויף (ווישט זיינע
טרעהרען).

מירעלע: געוואַלד! איך וויל ניט, איך קאָן ניט, איך דאַרף ניט מעהר
דולדען! מירעלע אפרת איז נאָך ניט אַזוי אַראָבגעפאַלען ביי
זיך. זי זאָל ערלויבען יעדען טאָג זאָל מען זי טרעטען מיט די פיס!..
קינדער־ליעבע און געפיהלע פון אַמוטער האָבען אויך אַמאָס און אַ
גרענעץ! איך געה שוין.... איין מינוט.... (ראַש צו זיך).

שיינדעלע: אויף איהר אַקשיה? זי קאָן עס טהון. יאָסעלע, לאָז
זי ניט...אַקלייניגקייט, וואָסערע בזיונות....

יאָסעלע: איך האָב מורא, עס איז שוין צו שפעט...שיינדעלע, וואָס
וועט איצט פון אונז ווערען?

מהלה: יעדער ווינקעלע דאָ אין שטוב וועט דאָך ווייגען און קלאָגען.
(מירעלע קומט טראָגט אַקליין פעקעלע מיט זאַכען).

מירעלע: זעהסט, שלמון, מיט עטליכע און דרייסיג יאָהר צוריק
בין איך געקומען אין דיעזען הויז מיט פיעל זאַכען, מיט פיעל
זיסע האָפנונגען, פיעל גוטע ערוואַרטונגען. איצט געה איך אַוועק נאָר
מיט אַביסעלע וועש און מיט איין קלייד, אָהן האָפנונגען, אָהן ער־
וואַרטונגען; אַהער בין איך געקומען לעבען און פון דאַנען געה איך
שטאַרבען. ווי האָט געזאָגט איוב: ד' נתן וד' לקח; גאָט האָט געגעבען
און גאָט האָט צוגענומען...(אַלע וויינען, שיינדעלע ווישט אויך אָב אַ
טרעהר).

שיינדעלע: שוויגער לעבען, טהוט עס ניט. איך בעט אייך. פער־
צייהעט מיר, אָי, ווערה איז מיר, אַזאַ שאַנדע, יאָסעלע וועט דאָך
דאָס ניט איבערלעבען...

יאָסעלע: מאַמעניו, געה ניט אַוועק פון אונז... אויב ניט צוליעב
אונז — בלייב צוליעב אונזער קינד...דו האָסט דאָך אַזוי ליעב
אונזער קינד.

מירעלע: ניין, איצט איז שוין שפעט. מירעלע אפרת בלייבט ניט,
ווען זי בעשליעסט צו געהען! איך קאָן ניט בלייבען מעהר.
יאָסעלע, וועסט געבען אַקוש שלמה'לען פון מיינט וועגען און אויב

דו װעסט װעלען זײַן אַ גוטער, װעסטו איהם, װען ס'איז, שיקען צו מיר... איך געה — זאָל די גאַנצע װעלט װיסען דעם אמת... בעהאַלטען די שאַנדע װאָס איז שױן געשעהען, נאַרען די װעלט און זאָגען ליגען? נײן! דאָס איז געװען פֿון מיר אַ טעות און אַ שװאַכהײט... שענדליכעס עקזיסטירט נאָר דערפֿאַר, װײַל מען פֿערלײקענט עס... שלמון, גיעב מיר דײַן האַנד. מיר איז ליעבער צו זײַן אין אַ פֿרעמד הױז אַ דיענסט, װי צו זײַן בײַ אײַך אין שטוב אַ נאַר... נו, מהלה, און װאָס װעט זײַן מיט דיר?

מהלה: אויך מיר אַ זאָרג!... מירעלע, ר' שלמון װעט מיר געװיס ערלױבען װען עס איז אײַך קומען זעהען...

שלמון: זײַ ניט קײן נאַר, מהלה! װאָס הײסט, דו װעסט בײַ מיר אין שטוב ניט פֿערדיענען דײַן שמיקעל ברױט? נישקשה, מיר זענען ניט קײן אַריסטאָקראַטען. קומט, מירעלע! מהלה, קום מיט אונז. אַלטע סאָלדאַטען פֿערלאָזען ניט זײער גענעראַל בײַ אַן'אונגליק. (שלמון און מהלה פֿיהרען זי).

מירעלע: נו, קינדער, זײַט געזונד... איך װײס ניט, אויב מײַן פֿוס װעט װען עס איז אַריבערטרעטען דעם שװעל. איך געה. (געהט) מײַנע אַלטע פֿרײַנד פֿיהרען מיך... געװיס, שעהנער און בעסער װאָלט געװען, מען זאָל מיך אויף אַ מטה אַרויסטראָגען פֿון דאַנען. עס איז זעהר אַ גרויסער אונגליק, װען אַ מענש לעבט זיך אַלײן איבער, אָבער אַז גאָט שיקט ניט דעם טויט, מוז מען לעבען... אײן טרײסט איז דאָך געבליבען: די קינדער פֿערלאָרען, אַלעס פֿערלאָרען, אָבער אײניגע גוטע פֿרײַנד זענען דאָך געבליבען. (געהט. בײַ דער טהיר קעהרט זי זיך אום און בעטראַכט דאָס גאַנצע הויז). מהלה, דו װײסט, װי אַזוי איך בין צוגעװאָהנט צו דעם אַלעמען. און איצט... איך פֿיהל — איך זעה דאָס אַלעס צום לעצטען מאָל... װער האָט געקאָנט גלױבען, אַז איך... אַז מיר בײדע... אויף דער עלטער... יאָסעלע, זײַ געזונד! (אָב מיט מהלה'ן און שלמונ'ען).

יאָסעלע: (פֿאַלט צו אַ שטוהל) װעה איז מיר! מאַמעניו! מאַמעניו! מאַמעניו! (שײנדעלע װײנט).

(פֿאָרהאַנג).

פיערטער אקט.

(א זאל ביי שלמונ׳ען אין הויז. מהלה ווישט דעם שטויב פון דעם מעבעל. זי איז פיעל עלטער געווארען).

מהלה: (א קוק אין שפיגעל) אויב דער שפיגעל איז ניט א פאלשער, בין איך טאקי שוין ניט קיין יונגע עגונה. גאטעניו, וואס איז דער מענש? ער איז אקוראט ווי א ווארימשעק מיט זויער־מילך אויף וועלכען עס ליעגט א שווערער שטיין. דער שטיין קוועטשט, דאס לעבען גיסט זיך ווי סיוואראטקע און דער ווארימשעק בלייבט טרוקען. וועה איז מיר, אזוי פיעל יאהרען אויסגעטרוקענט געווארען׳. ווי לאנג דאכט זיך איז געווען יאסעלע׳ס חתונה אין סלוצק? איך געדענק אזוי ווי היינט, עס האט גערעגענט, כלי־זמר האבען געשפיעלט א דאבראַ־דזיען און און איך האב געטאנצט מיט מירעלען א כשר־טאנץ... און איצט האט שוין יאסעלע א זוהן א בחור — שלמה׳לע איז דאך שוין היינט בר מצוה גע־ווארען. טאטע זיסער! עס איז שוין העכער צעהן יאהר, אז מיר זענען דא ביי ר׳שלמונ׳ען אין שטוב. צעהן יאהר! דאס איז יא, ווי מען זאגט: לא לנו לא לנו ומה היינו? אומשטיינס געזאגט....(א גערויש) ר׳ שלמון געהט (שלמון קומט אין א האלאט).

שלמון: שש! מהלה, זי איז דארט? וואס טהוט זי? ווי פיהלט זי זיך?

מהלה: זי איז ניט מיט אלעמען. זינד זי איז געקומען פון שוהל, געהט זי אום א פערטראכטע און זיפצט. עס איז א קלייניגקייט? איהר איינציג איינינקעל, איהר געליעבטער שלמה׳לע איז היינט בר־מצוה געווארען און פאר איהר נעבעך איז דאס קיין שמחה ניט.... ר׳ שלמון, וואס האט דא געדארפט דער רב

שלמון: ער איז געקומען מאכען צווישען זיי שלום. דער אלטער רבי האט זיך נעבעך אומזיסט געלעגט אין דער לענג און אין דער בריים. ער האט אויסגעשאטען א גאנצען בארג מיט תורה. ווייס איך! זיינע רעד האבען זיך געקלעפט ווי אנ׳ארבעס צו׳ם וואנד. די ווייסט דאך, אז זי זאגט: ניין! איז ניין. ער איז אוועק פון איהר ווי אנ׳אבגעשמיסענער (אונטער די קוליסען מירעלע׳ס קול, מהלה! מהלה!)

מהלה: שוין! די מינוט!.... (אב).

שלמון: עס איז אפשר ניט פיין פון מיר, אבער, גאט זאל מיך ניט שטראפען פאר די רעד, איך האב הנאה, וואס זי וויל מיט איי ניט שלום ווערען. די צעהן יאהר, וואס זי איז דא אין שטוב, איך

גלייך ווי ביי מיר עסט קעסט אַ כהן גדול אָדער אליהו הנביא בכבודו...
שטיל, רוהיג, אַלעס בכבוד.... מיין יודענע האָט פערגעסען אַלע קללות
און האָט מיך אינגאַנצען אָבגעוואָהנט פון שרייען.... ביים טיש זיצט
מען ווי מענשען, אין אַלע חדרים ריין, ציכטיג... איהר פערשטעהט,
מען האָט ניט מורא פאַר איהר און מען פיהלט דאָך, אַז זי איז
דאָ... ווער רעדט געשעפטען מיט איהר פיהרען איז דאָך טאַקי אַ
געזונד אין הארצען...געבליעבען אַ מיניסטערשע קאָפּ.... די פריצים רופען
זי ניט אומזיסט נאַפּאָלעאָן אין אַ ווייבערשע יאַקע.... (אַ געוויש) שאַ!
ווער געהט עס ווידער? יאָסעלע... איך האָב מורא, זי וועט היינט פון
זיי קראַנק ווערען (יאָסעלע קומט) ברוך הבא, יאָסעלע...

יאָסעלע: גאָט העלף, ר' שלמון, ווי מיינט איהר, איך וועל קאָנען זעהען די מאַמעניו?

שלמון: מען דאַרף זיך אָנפרעגען.... אָבער איך ווייס ניט, אויב עס איז כדאי זי צובעאונרוהיגען.

יאָסעלע: זייט אַזוי גוט. דער רב האָט ניט געהאַט קיין ערפאָלג, וויל איך אַליין נאָך אַמאָל בעטען.

שלמון: יאָ, דעם רבי'ן איז ניט געראָטען. ער דערצעהלט איהר, וואָס די תורה הקדושה זאָגט און זי ענטפערט איהם: שלום קאָן מען ניט מאַכען, שלום קאָן ווערען, נאָר ווען דאָס האַרץ זאָגט.

יאָסעלע: יאָ, איך ווייס אַלעס. מיר זענען אַלע צוזאַמען פון שוהל געגאַנגען און מיר האָבען דאָ ניט ווייט געוואַרט אויף אַ תשובה.
אַזוי, אַזוי, ר' שלמון, איהר האַרץ איז נאָך פול מיט שנאה.....

שלמון: שנאה? ע! זייט ניט קינד! זי אפילו וויל ניט איהר זאָלט עס וויסען, אָבער איך מוז אייך זאָגען: ווען איהר האַפּט אַמאָל ביי מיר „ר'" אָדער „ש'" קערבלעך, וועמעס געלד איז דאָס? איאָ איהר ווייסט ניט? עס איז איהר געלד, מירעלע האָט שוין ווידער אַשעהנע פאָר הונדערטער. זי טענה'ט ניט, איהר ווייסט דאָך. אונערוואַרטעט איז זי היינט אַליין אַוועק אין שוהל זעהען ווי שלמה'לע וועט דאַווענען צו'ם ערשטען מאָל אין תפילין. (געריהרט) איהר ווייסט? ווען מען האָט איהם אויפגערופען צו דער תורה האָט זי דעם גאַנצען סידור פערגאָסען מיט טרעהרען. אַלע ווייבער האָבען געוויינט אויף איהר קוקענדיג און מיין יודענע איז געקומען פון שוהל מיט אַזעלכע פערשוואָלענע אויגען... זי רעדט ניט, אָבער וואָס איהר האַרץ פיהלט נעבעך....

יאָסעלע: ר' שלמון, איך בעט אייך, זייט זיך מטריח און זאָגט איהר, אַז איך וויל זי זעהען. אייך מעג איך זאָגען — מיין שיינ־דעלע וואַרט דאָ אין געסעל אויף מיר. עס ליעגט אונז ביידען אין זינען ניט, וואָס היינט דאַרפען ביי אונז זיין אַזוי פיעל מענשען...
איהר, ר' שלמון, יועט זיך דאָך מפתמא ניט לאָזען בעטען צו אונז•

ש ל מ ו ן: אויב מירעלע וועט ניט האָבען דאַגעגען, געוויס. (טהוט אָן אַסורטוק). איהר ווייסט? פאַר מיר איז זי געבליבען די אייגענע מירעלע אפרת.... און עד היום, אַז איך דאַרף צו איהר אַריינגעהן טיאַכקעט מיר אַביסעל דאָס האַרץ. (הוסט, פערשפּיעלעט אַלע קנעפּ פונ׳ם ראָק, אָב).

יאָ ס ע ל ע: אויב היינט ניט, אין דעם טאָג פון איהר געליבטען שלמה׳לעם בר מצוה, וועט שוין חלילה בלייבען אַזוי... וועה איז מיר! אויף עביג בלייבען פרעמדע.... (שלמון צוריק).

ש ל מ ו ן: יאָסעלע, האָט קיין פאַראיבעל ניט, זי זאָגט, זי איז מיער און קאָן אייך איצט ניט זעהען...

יאָ ס ע ל ע: איך בעט אייך, ר׳ שלמון, זאָגט איהר: נאָר איין מינוט, נאָר צוויי ווערטער....

ש ל מ ו ן: צוויי ווערטער יאָ! ווייסט איהר, וויפיעל געזונד די צוויי ווערטער וועלען איהר קאָסטען?... אַ די ווערטער, די ווערטער, ווי טהייער זיי קאָסטען! (אָב).

יאָ ס ע ל ע: איך מוז מיט איהר רעדען און זעהען, גיעבט עס נאָך אַ האָפנונג אָדער ניין? קאָן דאָס זיין, אַז זי, מיט איהר איידעלעם האַרץ, וועט קיין מאָל ניט מוחל זיין?

ש ל מ ו ן: (קומט צוריק) זי געהט אַליין... איך בעט אייך.. שש!

(ער עפענט די טהיר. יאָסעלע שטעהט אויף, מהלה פיהרט אַריין מירעלע׳ן. זי איז זעהר אַלט און שוואַך.)

מ י ר ע ל ע: הם, יאָסעלע, אַ גאַסט. זי׳ץ, וואָס ווילסטו זאָגען גוטעס?

יאָ ס ע ל ע: מאַמעניו, איך בין דיך נאָך אַמאָל געקומען בעטען: האָב רחמנות אויף אונז. צעהן יאָהר ביזטו ניט געוועזען ביי אונז אין שטוב.

מ י ר ע ל ע: וואָס־זשע אין צעהן יאָהר אַרום איז ביי אייך פלוצלונג די אַלטע מאַמע אַ גאַנצע מציאה געוואָרען.

יאָ ס ע ל ע: ניט צעהן יאָהר! יעדע מינוט, יעדען אויגענבליק האָט מיך געשטאָכען ווי מיט מעסער, וואָס דו ביסט ניטאָ מיט אונז, וואָס דו ביזט אויף דיינע עלטערע יאָהרען אַליין אין דער פרעמד.

מ י ר ע ל ע: מיך פערדריסט זעהר, וואָס דו האָסט יסורים דערפון, אָבער רעדען דערפון איז איבעריג... אומזיסטע רעד!....

יאָ ס ע ל ע: מאַמעניו, קעהר זיך אום צו אונז.

מ י ר ע ל ע: וואָס מיינסטו, יאָסעלע, איך שפּיעל זיך מיט אייך אין קאַמער־קאַמער־הויז? דאָס וועל איך טאַנצען אַהין, דאָס וועל איך טאַנצען צוריק?

ש ל מ ו ן: אָבער אַריינגעהן צו זיי זיצען אַ שעה.... אַזאַ שמחה.... פאַר וואָס ניט?

מירעלע: שלמון, דו ווילסט שפּיעלען אַ ראָלע פון אַ רודף שלום און האָסט אַ פּנים פון אַ נאַר...

יאָסעלע: איך ווייס, ווען דו זאָגסט, „ניין" זענען אַלע רעד אוי־בעריג. איך האָב עס געזעהען, ווען דאָניע האָט התונה געהאַט. ניט דאָניע'ס בעטען, ניט די טרעהרען פון זיין כלה, ניט די שתדלנות פון דער גאַנצער שטאָדט האָט געקאָנט העלפען. דו האָסט געזאָגט „ניין" און ביזט ניט געגאַנגען אויף זיין התונה... אָבער דאָך איך. חלילה, איך רעכען זיך ניט בעסער פאַר דאָניע'ן, נאָר שלמה'לע.... דו האָסט איהם אַזוי ליעב.

מירעלע: יאָ, איך האָב שלמה'לען ליעב און בין קיינעם פון אייך קיין שונא ניט. אָבער געהען צו אייך וועל איך ניט (קלאַפּט מיט'ן שטעקען) יאָסעלע, איך וועל ניט געהען!...

יאָסעלע: יעדער אָרעמאַן, יעדער בעל־מלאכה האָט די זכיה דיך זעהען אויף זיין שמחה און מיר ניט.... שלמה'לע וועט זאָגען אַ דרשה....

מירעלע: דו ווייסט דאָך, איך האַלט זעהר וועניג פון דרשות..... שלמון, איך האָב ערהאַלטען אַ טעלעגראַמע פון בריסק, מ'מעלדעט מיר דאָס דער קאָמענדאַנט פון דער בריסקער פעסטונג..... (נעהמט אַרויס אַ פּאַפּיער).

מחלה: איך ווייס, מיר פּאַסט ניט צו מישען זיך, אָבער דאָך, זאָלט איהר געזונד זיין....

מירעלע: מחלה, דערלאַנג מיר די ברילען (זי ברענגט איהר די ברילען) געה געזונדערהייד, יאָסעלע און האָט אייך דאָרט אַ גליקליכע און אַ פרעהליכע שמחה (צו שלמונ'ען) יאָ, שלמון, עס איז זעהר אַ גרויסער קאָנטראַקט, מען דאַרף באַלד ענטפערען.

יאָסעלע: האָב אַ גוטען טאָג, מאַמע. האָט אַלע אַ גוטען טאָג. (געהט טרויעריג ביז'ן טהיר).

מחלה: וועה איז מיר פאַר זיין האַרץ.

מירעלע: יאָ, יאָסעלע, הער אויס... איך האָב דיר געהאַט עטוואָס צו זאָגען. הם, וואָס האָב איך דיר געוואָלט זאָגען? יאָ שלמה'לעס דרשה וועט די באָבע ניט הערען, אָבער אַ זייגער מיט אַ קייט האָט די באָבע ניט פערגעסען איהם צו קויפען. (נעהמט פון איהר טאַשע אַ זייגער מיט אַ קייטעל) נאַ, גיעב איהם, זאָל ער עס פערנוצען געזונדער־הייד, געה, יאָסעלע,, זאָל דיר גאָט העלפען דו זאָלסט פון דיין קינד מעהר נחת האָבען. (יאָסעלע וויל עטוואָס זאָגען, גיעט אַ מאַך מיט'ן האַנד און לאַנגזאַם אָב).

מחלה: אַוועקגעגאַנגען נעבעך מיט אַ צובראָכען האַרץ. און שלמה'לען וועט אויך דערפון קיין געזונד ניט צוקומען.... ער ריכט זיך אויף

דער באבע.

מירעלע: מחלה! (ווייזט מיט'ן שטעקען די טהיר, מחלה אב) שלמון, (זי זיפצט שווער) דער קאמענדאנט דארף האבען פינף טויזענד קלאפטער שטיינער, מען קאן גוט דערביי פערדיענען. אט האסטו דעם רעכנונג (זי רעכענט, ביידע בעמערקען ניט, ווי שיינדעל געהט אריין שטיל און בלייבט שטעהען ביי דער טהיר). ברעכען די שטיינער און דאס צושטעלען פון וויסאקע וועט קאסטען...

שלמון: מירעלע, האט קיין פאראיבעל ניט, דער קאמענדאנט איז א צורר היהודים און איך מיין.... אי, זעהט.... (ביידע בעמערקען שיינדעלע'ן).

שיינדעל: איא, אנ'אומערווארטעטער גאסט? איך האב געוואוסט, עס קאן זיך מאכען, מען זאל מיך הייסען ארויסווארפען און בין דאך געקומען... (מירעלע נעהמט אראב די ברילען און בלייבט זיצען).

שלמון: וואס מיינט איהר? ווער עס דארף דא ניט זיין, וועט געוויס ארויסגעווארפען ווערען. עס מעג זיין אפילו מיינע אלייבליכע שוועסטער.

מירעלע: שש! מען דארף קיין מענשען ניט ווארפען. יעדער מענש איז מחויב אליין צו פערשטעהען, וואו איהם פאסט ניט צו זיין.

שיינדעל: ר' שלמון, איך מיין, אז ניט מיר, אייך גאר פאסט איצט ניט דא צו זיין.

שלמון: איהר מיינט פשוט איך זאל זיך אליין ארויסווארפען? נו! (אב, פויזע, ביידע שווייגען).

מירעלע: וואס איז? דו האסט עטוואס צו זאגען? איך בעט דיך מאך עס בקיצור.

שיינדעל: שוויגער, איך האב צעהן יאהר מיט אייך ניט גערעדט און איך האב אייך אפילו ניט געזעהען פון דער נאהענט..... או איצט בין איך געקומען.... ווען דאס זאל זיך האנדלען פון מיר, מעגט איהר מיר זיכער גלויבען, איך זאל אפילו מוזען שטארבען, וואלט איך קיינעם אין דער וועלט ניט געגאנגען בעטען. קיינעם ניט! מיינע שונאים זאלען עס ניט דערלעבען!...

מירעלע: הם. דער אלטער נוסח דיינער, וועלכען איך האב שוין אזא צייט ניט געהערט.

שיינדעל: (הערט ניט) עס איז אבער יאסעלע..... ער האט גרויס יסורים, הארצווייטאג, ער איז אויס מענש. און איך וויל ני ער זאל מיינען, אז נאר איך אליין בין שולדיג. עס קאן זיין, אז האב מאכן א שלעכטען האראקטער, אבער פערגעסט ניט, אפילו אזעלכ קינדער, וואס זענען ערצויגען געווארען ביי אזא מאמע, ווי מירעל

אפרת, זענען אויך ניט אַזוי צי, אַי, און מיין מאַמע איז ניט מעהר
ווי הנה דבורה, און אויסגעוואַקסען בין איך אין גהומ'צעס הויז...

מירעלע: זעהסטו, דאָס רעדסטו דוקא צו דער זאַך. אָבער ווער
הלילה מאַכט דיר שולדיג און ווער האָט עס צו דיר טענות?

שיינדעל: אָט דאָס איז דאָך דאָס אונגליק, וואָס איהר האָט פיינט
טענות... מיר, פּראָסטע מענשען, טענה'ן זיך אויס און דער כעס
געהט איבער... מיר קאָנען זיך זעהר גרינג צוקריגען, אָבער אי-
בערבעטען זיך איז ביי אונז אויך ניט שווער. איהר אָבער שווייגט,
איהר זייט שטאָלץ, און דערפאַר איז שווער פאַר אייך צו פערענט-
פערען זיך. אַי, הלואי וואָלט איהר אויך בעסער געקאָנט שרייען און
שעלטען זיך...

מירעלע: וואָס מיינסטו, עס וואָלט געווען אַ גליק פאַר מיר. מיר וואָל-
טען נאָך עד היום געשפּיעלט דאָרטען אין צוויי'ען אַלע טאָג אַ
נייעם ברוגז-טאַנץ.

שיינדעלע: איהר מיינט, איך האָב אייך אומזיסטען געוואָלט שלעכטס
טהון. און איך האָב אייך און אייערע פריינד אַם מיינסטען גע-
טהון אויף צו להכעיס, ווייל איך האָב געפיהלט, איהר רעכענט מיך
זעהר ניעדריג און קוקט אויף מיר, ווי אויף אַ גאָר-ניט.

מירעלע: נאָר דערפאַר? דאָס איז ניט ריכטיג. דער מענש וואָס
איז ניט אַ גאָר-ניט שרעקט זיך ניט דערפאַר ווי מען קוקט אויף
איהם און ווער עס האָט אַ גוט האַרץ טהוט ניט קיין שלעכטס אויף
צו להכעיס.

שיינדעל: וואָס בין איך שולדיג, אַז איך האָב ניט קיין גוט האַרץ?
פון דעסטוועגען מיינט איהר, פאַר מיר איז געווען אַ גדולה אייך
אַרויס'פּטר'ען פון שטוב. ווילט איהר, קאָנט איהר מיר גלויבען, און
אַז איהר וועט מיר ניט גלויבען האַרט מיר אויך ניט,—אַז איהר זייט
אַרויס פון שטוב האָט זיך אין מיר מיין האַרץ אָבגעריסען.... שוויגער,
איך קאָן אייך זאָגען, צעהן יאָהר האָב איך קיין פרעהליכען שמייכעל
געטהון... איך האָב די גאַנצע צייט דאָס פאָרטאָפּיאַנא אפילו ניט
געעפענט.... עס האָט זיך ניט געשפּיעלט, פערשטעהט איהר מיך.

מירעלע: (איראָניש) וואָס מיינסטו, עס איז טאַקי געווען אַ גרויסע
עולה פון מיר אָנטהון דיר אַזעלכע יסורים, אָבער וואָס קאָן מען
טהון? עס איז שוין אַזאַ וועלטיל. יעדער זאָרגט נאָר פאַר זיך. מיך
האַרט ניט פאַר דיר און דו דאַרפסט זיך ניט זאָרגען פאַר מיר.

שיינדעל: איך פערשטעה ניט, וואָס איהר מיינט. עס קאָן זיין—
איהר לאַכט פון מיר, און איך בין אייך געקומען איבערבעטען.

מירעלע: מיר איז אַ חידוש, אַזאַ קלוגע ווי דו זאָל געהען טהון
אַזאַ נאַרישקייט.

שיינדעלע: עס זאל זיין א נארישקייט וואלט מיך ניט געהארט.
עס איז זעהר א שווערע און א ביטערע זאך צו געהן יענעם אי־בערבעטען... אבער יאסעלע, אייער יאסעלע מיינט, אז איך האב פער־טריעבען זיין אלטע מאמע פון שטוב און איך האב מיך בעשלאסען געהען און ברענגען איהם זיין מאמע צוריק!...

מירעלע: דו שטעלטסט אויף זיך צופיעל. וואס הייסט: דו האסט בעשלאסען? נו, און וואו בין איך? איך דארף גאר ניט זיין דער־ביי? דו האסט א ביסעל א טעות געהאט אין השבון. איך בין מרים אפרת! מיך ברענגט מען ניט און מיך טרייבט מען ניט. טויזענד רבנים מיט שתדלנים וועלען מיך ניט ברענגען אהין צו אייך, זא לאנג מיין הארץ וועט מיר ניט הייסען געהען! א גאנצער פאלק אזעלכע שנורען־בריות ווי דו וואלטען מיך ניט פערטריעבען און וואלטען ביי מיר א מכה אויס־געפיהרט די קלענסטע זאך, ווען עס זאל געהען נאר אין עקשנות: אבער פערשטעהסטו מיך, דא האט זיך געהאנדעלט, ווענע'ס לע־בען זאל צובראכען ווערען: מיין לעבען, אדער יאסעלע'ס? (איהרע הענד ציטערן) איך האב אבגעטרעטען, וויל, דו פערשטעהסט, איך האב יאסעלע'ן ליעב.

שיינדעל: אויב איהר האט יאסעלע'ן ליעב, קעהרט זיך אום, אויף איהם האט רחמנות. אויף מיר, ווייס איך, וועט קיינמאל קיינער קיין רחמנות האבען. אבער ער... ער איז דאך פון די גוטע און ער וויינט מיט ביטערע טרעהרען.

מירעלע: וואס זאל מען טהון? עס איז דא אויף דער וועלט זעהר וועניג גליקליכע, וועלכע גיסען ניט קיין טרעהרען. ווער ווייס, איך האב אפשר אויך אמאל געוויינט.

שיינדעל: איך בין מקנא די ווייבער, וואס קאנען גרינג וויינען. איך קאן ניט. ביי מיר ווערט נאר דאס הארץ צוזאמענגעדריקט... אה! איך זאל קאנען וויינען... אבער דאך, בין איך שוין דא, בין איך בעריים אלעס טהון. אלעס, איבער מיינע קרעפטען. ווי זאל איך אייך בעטען? זאל איך פאלען צו אייערע פיס? זאל איך קושען אייערע הענד? (וויל פאלען צו מירעלע'ס פיס).

מירעלע: ניין! ניין! שפילסטו עס א קאמעדיע, אדער דו מיינסט עס מיט'ן גאנצען הארצען — אלעס איינס: דיין טרחה איז אומזיסט. א גרויסער בזיון איז געווען, ווען איך בין פון שטוב אוועקגעגאנגען. נאך א גרעסערער בזיון מיט א דומהייט וועט זיין ווען איך זאל זיך צו דיר צוריק אומקעהרן. ווען די שמחה וועט ביי אייך פאראיבערגעהן, ווען די טייערע מאמע וועט ווידער אי"ה ביליג ווערען, ווען די יום־טוב־דיגע מאמע וועט נאך אמאל וואכענדיג ווערען, און דאס וועט דאך געוויס זעהר גיך געשעהען — וואס מיינסטו, איך וועל אימשטאנד זיין

נאָך אַמאָל אויפהויבען זיך און אַוועקגעהען? ניין! אזא נסיון קאָן מען איבערלעבען נאָר איינמאָל!... מאַכט אייך ניט נאַריש און ווייסט עס איינמאָל פאַר אַלע מאָל: מיין פוס וועט אייער שוועל ניט אַריבערטרעטען! אַזוי ווי טויטע קעהרען זיך ניט אום פון קבר אַזוי וועל איך זיך ניט אומקעהרען פון מיין גלות. אָבער גענוג. איך בעט דיך, דו האָסט מיר אויפגעעפענט אַלע אַלטע וואונדען פון מיין האַרצען... איך האָב מעהר קיין כח ניט, געה זיך געזונטערהייד...

שיינדעלע: דאָס איז אַייער לעצטעס וואָרט?

מירעלע: יאָ, דאָס איז מיין לעצטעס וואָרט (קלאַפט מיט'ן שטעקען) מחלה!

שיינדעל: נו, ווי איהר פערשטעהט....

מירעלע: געוויס, יעדער מענש דאַרף טהון ווי ער פערשטעהט זון דאַרף פערשטעהן ווי ער טהוט....

שיינדעל: האָט אַגוטען טאָג. (גראש אָב).

מירעלע: שלמון! מחלה! (ביידע אַריין) שלמון, ע.. וואָס האָב איך געוואָלט זאָגען?... אָי, מחלה, אפנים איך בין שוין אויך אַנ'אַלטע יודענע געוואָרען... (פאַלט אויף איהרע שולטערן).

פערוואנדלונג

(א דראַם פאלט כון פארנט, עס בילדעט א פאדערצימער אין נהומצ'עס הויז).

נהומצע: (הינטער די קוליסען) קום אַהער, וואָס איז די נפקא מינה?

(נהומצע מיט צוויי בענקלעך, נאָך איהם שלמה'לע מיט אַגרויס פאַפּיער אין האַנד. נהומצע טראָגט אַלטע פערלאַטעטע הויזען און א געשטעפּטען „לייבעל“.) די רבּ'יצין האָט פערשפאַרט די טהיר און איז אַוועקגעגאַנגען, וועלען מיר דאָ אין „הויז“ הורין. וואָס איז די נפקא מינה? (ביידע זעצען זיך) נו, שלמה'לע, ווי האַלסטו מיט דער דרשה.... האַ?

שלמה'לע: אָי, זיידע, איך האַלט שמאָל. (לערנט) „אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר“... זיידע זאָגט מיר, איך בעט אייך, יעדער יוד מוז בר מצוה ווערען?

נהומצע: אַשאלה! קונדס, אָט דאָס איז דאָך די נפקא מינה פון אַיוד בין אַגוי. דאָס הייסט: בר מצוה און... און עס איז דאָ נאָך אַנפקא מינה...

שלמה'לע: אָי, זיידע, בר מצוה איז נאָך צו דערלייַדען, אָבער די דרשה איז אַמכה שלא כתובה בתורה.... איך לערן די דרשה נאָך צוליעב דער באָבע'ן... איך מיין יענע באָבע, די גרויסע.... איא

זי איז דאכט זיך ניט קיין הויכע און ווייט דאך אויס אזא גרויסע....
(לערנט) „אור לארבעה עשר"... אי!...

גהומצע: דיר איז נעבעך שווער הא? הער, איך וועל דיר נאך אמאל איבער'חזר'ן די גאנצע דרשה: „אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר. ווי עס הויבט נאר אן ליכטיג צו ווערען אויפ'ן 14־טען, איז מען שוין בודק חמץ....ביי דער שיין פון א ליכט, רבותי, בר מצוה איז דער טאג ווען 13 יאהר זענען אוועק און עס הויבט אן טאגען דער 14־טער יאהר פון יודישקייט.... עס איז דער טאג, ווען דער יוד איז מחויב בודק זיין זיך אליין ביי דער ליכט פון דער תורה און אויסרוימען יעדען חמץ פון זיין נשמה..." דו פערשטעהסט? יעדען חמץ פון דער נשמה. א־א עס איז גוט?

שלמה'לע: (געזעסען פערטראכט און ניט געהערט) אז איך בין גע־גאנגען אהער היינט, האב איך ווידער גע'הרג'עט, געשלאגען א יונגעל.... ווען איך געה לויפען זיי מיר נאך און זינגען א ליעדעלע „שלמה'לע זשאבע, ארויסגעטריעבען די באבע"! פע! מיר איז דאס שוין נמאס געווארען. זאגט מיר, איך בעט אייך, מיר האבען זי טאקי ארויסגעטריעבען?

גהומצע: הלילה, מ'האט זי ניט געטריעבען, נור ווייס איך, וואס איז די נפקא מינה?

שלמה'לע: זיידע, מ'זאגט, ווען די באבע איז געווען מיט אונז, זענען מיר געווען זעהר רייך, עס איז אנ'אמת?

גהומצע: אמת, ויציב, ונכון, וקים... א אוצר מיט גאלד... דיין פע־טער דניאל, עהדער ער האט חתונה געהאט און ארויס קיין מאסקווע, האט געפלאקערט א וועלט, ער האט געמאכט א תל פון א האלבען מערמעגען. פונ'ם איבעריגען האבען אלע צו ביסלאך געמאכט א תכלית. דער, יענער... וואס איז די נפקה מינה? אט ווי דו קוקסט מיך אן, בין איך דאן געווען דער הויפט־גלאווע־אבער־אופראוולי־א־יושטשי און איצט בין איך אויף דער עלטער א מלמד. דאס הייסט ניט א מלמד, הלילה, וואס מ'זאגט „מלמד".... איך מיין: א גמרא מלמד.

שלמה'לע: (מיט א ניגון) און וואס איז די נפקא מינה?

גהומצע: קונדס, דו, עס איז שוין זעהר א גרויסע נפקא מינה.... נו! גו! חזר זיך אליין... חזר זיך איין גוט, שלמה'לע... עס איז ביז דער סעודה ווייניג צייט געבליבען. חזר זיך איין... (נעהמט ארויס א ליולקע און פעררויכערט).

שלמה'לע: (חזר'ט) „אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר...."

(גערויש) זיידע, בעהאלט די ליולקע — די באבע געהט (חנה דבורה קומט מיט א שאל אויפ'ן קאפ, זי ארבייט א זאק געהענדיג, זעהר אלט געווארען).

חנה דבורה: איך הער שוין די בשמים דיין טיטיון.... האסט שוין

געפּיפּקעט — אויסגעפּיפּקעט זאָלסטו ווערען, רבש״ע. (הוסט)
שלמה׳לע, קאָנסט שוין די דרשה? (שלמה׳לע לערנט שטיל).
נחומצע: (בעהאַלט זיין ליולקע) פּיפּקע! בשמים! וויים איך וואָס דיר
קאָן זיך אויסווייזען. זאָג בעסער, נאָך וואָס האָסטו פערשפּאַרט
די טהיר אין מיטען דרינען?
חנה דבורה: יאָ, אין מיטען דרינען, הכם מיינער... דער האָן איז
אונטער׳ן בעט ניט צוגעבונדען און אויף וועמען קאָן איך זיך
פערלאָזען? אויף דיר? נחומצע, הער בעסער, די אַלטע וויל דאָך ניט
שלום ווערען. דער רב איז געוועזען ביי איהר, יאָסעלע האָט זי געבעטען,
וואָס דאַרפסטו מעהר, שיינדעלע אַליין האָט ביי איהר מחילה געבעטען—
רעד צו דער וואַנד. אַבי מען האָט זיך אויף איהר אַזוי געריכט......
שלמה׳לע: וואָס? די באָבע וועט היינט אויך ניט קומען צו אונז?
איהר ווייסט וואָס איך וועל אייך זאָגען? אַז די באָבע וועט ניט זיין,
דאַרף איך די גאַנצע דרשה אויף כפּרות. (וואַרפט די דרשה).
חנה דבורה: ביזט משוגע, שונאי ישראל? וואָס הייסט, אַ פּאַפּיער
מיט שמות וואַרפען אויף דר׳ערד! (הויבט אויף) נישקשה, פאַר
מיר מעגסטו אויך זאָגען דיין דרשה. איך האָב ביי מיין זיידען ע״ה געהערט
אַביסעל שעהנערע דרשות... נאַ! (גיט איהם דאָס פּאַפּיער).
שלמה׳לע: (נעהמט ניט) איך דאַרף ניט קיין דרשה.
נחומצע: שלמה׳לע, זיי ניט קיין עקשן. וואָס הייסט, דער רב, דער
גאַנצער עולם ווייסט, אַז איך לערן מיט דיר אַ דרשה... איך
האָב אומזיסט גאַנצע נעכט געקראַצט דעם אַלשי״ך זכרונו לברכה,
און אַנדערע גאונים?
שלמה׳לע: יאָ, זיידע, איהר האָט דעם אלשי״ך געקראַצט אומזיסט,—
איך וועל ניט זאָגען קיין דרשה!
נחומצע: וואָס איז דיר די נפקא מינה?
שלמה׳לע: איך וועל אייך שפּעטער זאָגען. וואָס די נפקא מינה
איז — איצט לויף איך אויף גיך אַהיים. זיידע, הור׳ט איהר
דערוויל די דרשה, וואָס איז די נפקא מינה? (אָב).
חנה דבורה: דער פערצוויגעלטער בן יחיד און יענער באָבעס אייניקעל!
אַז ער זאָגט ניין, וועסטו זיך שוין מעגען מיט איהם שלאָגען קאָפּ
אָן וואַנד...
נחומצע: וואָס איז די נפקא מינה?..
חנה דבורה: ביי דיר איז קיין נפקא מינה... זאָל ניט זיין קיין דרשה,
אַבי עס זאָל נאָר זיין אַ סעודה מיט יין שרף... פער׳שרפה׳ט זאָלסטו
ווערען. נעהם די דרשה און קוק אַהין צו זיי. (זי נעהמט איין בייגעלעך).
נחומצע: קום, גיעב מיר מיין לאַסטיקענע קאַפּאָטע.
חנה דבורה: קוק איהם אָן... מעגסט שוין אָנטהון די שבת׳דיגע

תהתונים אויך..

גהומצע: ווייס איך, וואָס איז די נפקא מינה? וואָס בין איך, אַנ־אַריסטאָקראַט? (נעהמט דאָס צווייטע ביינקעלע).

הנה דבורה: אָי, ביזטו אַנ׳אַריסטאָקראַט... מאַמעלעך מיינע, אַ הויך מיין שאָדען הלואי אויף אַלע אַריסטאָקראַטקעס געזאָגט געוואָרען!...

גהומצע: שוטה! וואָס איז די נפקא מינה? (געה! געה! שטויסט איהם אַרויס, ביידע אָב).

פערוואַנדלונג.

(אָפרת׳ס הויז, די וואַנט דונקעל, דאָס מעבעל אַלט, מירעלעם קרעסלאָ איבערגעדעקט מיט ווייסע לייווענט, אין הינטערגרונד אַ לאַנגער טיש געגרייט; דער פּאָדער־דראַפּ געהט אויף, הערט מען אַ פליטע שפּילט, נאָכדעם ווערט שטיל).

יאָסעלע: (אַליין, מיט דער פליטע אין האַנד, בעטראַכט דעם געגרייטען טיש און געהט צו דער מוטערס קרעסלאָ) זינד זי איז אַוועק פון אונז, איז קיינער נאָך ניט געזעסען אויף איהר שטוהל... איך האָב געהאָפט, היינט זעהן זי, ווי אַמאָל, זיצען דאָ צווישען אונז, ווי אַנ׳אַלטע קעניגין צווישען איהרע דיענער... ניין, איך געדענק, אויף מיין בר מצוה איז דאָ אין שטוב געווען אַביסעל בעסער און פרעהליכער... שלמה׳לען איז ניט בעשערט... שש! (שלמה׳לע לויפט אַריין).

שלמה׳לע: (קען ניט האַפּען דעם אָטהעם) טאַטעניו, איך האָב געהערט אַז די באָבע מירעלע וועט אַפּילו היינט אויך ניט קומען... איאָ דאָס קאָן ניט זיין?

יאָסעלע: יאָ, מיין קינד, זי וועט אַפּילו היינט אויך ניט קומען.

שלמה׳לע: היינט! אויף מיין בר מצוה? וואָס האָט זי צו מיר? איך פערשטעה ניט. זי וואָהנט מיט אונז אין איין שטאָדט און קומט קיינמאָל ניט צו אונז. אויף מיר איז זי ניט בעז, אויף דיר אויך ניט... דאָס איז די מאַמע שולדיג... איך פערשטעה, זי און איהר משפחה האָבען דער באָבע בעז געמאַכט...

יאָסעלע: שש!... זיי ניט אונגערעכט (נעהמט איהם אַרום) שלמה׳לע, דו ביזט היינט בר מצוה געוואָרען, דו ווערסט שוין אַ מענש און איך מעג דיר דעם אמת דערצעהלען. די באָבע איז דאָ אין איהר הויז פון אונז אַלע בעהאַנדעלט געוואָרען ניט אַזוי, ווי אַ מוטער דאַרף פון אָרענטליכע קינדער בעהאַנדעלט ווערען... זי האָט אונז איהר לעבען מקריב געווען און מיר האָבען איהר איידעלעס הערץ צעבראָכען... נו, זי האָט געליטען און האָט ענדליך אונז פערלאָזט, צוזאַמען מיט

איהר איז אַחעק פון אונזער שטוב אויף דאָס גליק און דאָס פרייד.

שלמה'לע: און זי וועט קיינמאָל ניט קומען צוריק צו אונז אַהער?

יאָסעלע: ביז היינט האָב איך נאָך געהאָפט... אָבער זעה, — ווי זי האָט דיך ליעב. זי האָט דיר געשיקט אַ זייגער מיט אַ קעט (ניט איהם) די דרשה, זאָגט זי, וועל איך ניט הערען, אָבער אַ מתנה פון מיר דאַרף ער האָבען.

שלמה'לע: טאַטעניו, איך וועל אַליין געהן צו איהר. איך וועל איהר זאָגען, אַז איהר ווילט ניט הערען מיין דרשה, באָבעניו, וויל איך ניט אייער זייגער, און איך וועל איהר נאָך אַ סך... אַ סך זאַכען זאָגען...

יאָסעלע: נאַרעלע, וואָס וועט דערפון אַרויסקומען? מען האָט איהר שוין אַ סך געזאָגט.

שלמה'לע: זי וועט קומען מיט מיר...

יאָסעלע: דו ביזט נאָך אַ קינד. דו פערשטעהסט ניט, אַז זי איז ניט פון די מענשען, ביי וועלכע עס קאָן אין איין מינוט זיין יאָ און ניין.

שלמה'לע: דו וועסט זעהן— זי וועט קומען מיט מיר.

יאָסעלע: רעד זיך ניט איין קיין נאַרישקייטען.

שלמה'לע: און איך זאָג דיר, זי וועט קומען מיט מיר. דו פערשטעהסט אויך ניט, אַז איך בין ניט פון די מענשען, וואָס רעדען זיך איין נאַרישקייטען. אַז איך זאָג איך וועל זי ברענגען, וועל איך זי ברענגען! (ראש אב).

יאָסעלע: שטאָלץ און שטאַרק ביי זיך — געראָטען אין דער באָבע'ן. אַ קינד, ווי קומט ער צו פערשטעהן, ווער מירעלע אפרת איז... ווען זי זאָגט ניין— מעג שוין דינערען און בליצען... (בעטראַכט זיין פלייטע) ניין, זי וועט ניט קומען און מיין איינציגע פרייד און איינציגע נחמה וועט ווידער בלייבען מיין אַלטע פלייטע (קוקט זיך אַרום) קיינער קומט נאָך ניט, לאָמיר דערוויל אויסרעדען מיין ביטער האַרץ (זעצט זיך אין אַ ווינ־קעלע, שפּיעלט די זעלבע טרויעריגע מעלאָדיע פון 2־טען אַקט. פערטראַכט זיך, שיינדעל קומט..

שיינדעל: נו, וואָס האָסטו ווידער אַראָבגעלאָזען די נאָז? דו ביזט דאָך ניט נאָר אַ זוהן, ביזט דאָך אַ טאַטע אויף דער וועלט... (אַ גערויש) שאַ! אָט געהען שוין געסט. וואָס זאָל מען טהון? מיר וועלען זיך אַליין משמח זיין, ווי מיר וועלען קענען... נו! נו! קום! גענוג!... (זי פיהרט איהם פאַר'ן האַנד, ענטקעגען קומען גהומצע און הנה דבורה). אהה! סך הכל? און איך האָב געמיינט געסט קומען.

גהומצע: וואָס איז די נפקא מינה? מז"ט! מז"ט!...

הנה דבורה: מיר זענען טאַקי ביי אייך קיין געסט ניט, פונדעסטוועגען מעגט איהר ביידע דערלעבען פיהרען שלמה'לען צו דער חופה.

גהומצע: און וואו איז ער, דער גנב? איך האָב געוואָלט מיט איהם

נאָך אַמאָל איבּער'חזר'ען די דרשה... אָי, אַ דרשה— אַ צאַצקע!...

יאָסעלע: שלמה'לע וועט באַלד קומען... זיצט, איהר זייט בּיי אונז ווערט גוטע און זעהר טייערע געסט...

חנה דבורה: ווי קומען מיר? אומשטיינס געזאָגט, ניט אַלע מאַמעס האָבּען איין גליק..

שיינדעלע: ניט אַלע מאַמעס האָבּען איין שכל, אומשטיינס געזאָגט...

יאָסעלע: יעדע מאַמע איז אַ מאַמע... שיינדעלע, היינט דאַרף זיין שלום דאָ... (אַ גערויש) שאַ! ווער געהט עס? אַה! בּרוך הבּא בּשם ד'... (שלמון קומט).

שיינדעל: אַ חידוש, די שוויגער האָט אייך גאָר ניט פערבּאָטען צו געהן אַהער?

שלמון: איהר האָט אַ גרויסען טעות. זי האָט מיר אַליין געשיקט אַהער. עטליכע מאָל האָט זי מיר געזאָגט, איך זאָל למע"ה דאָ זיין... זי איז מירעלע אפרת!

יאָסעלע: עטליכע מאָל? אָי וועה איז מיר! אפשר וועט זי נאָך אַליין אויך קומען

שלמון: ניין, זי געוויס ניט, איהר דאַרפט שוין בּעסער ניט רעדען און ניט דענקען דערפון... נו, ר' נחומצע, וואָס מאַכט איהר?

נחומצע: ע! וואָס זאָל מען מאַכען? מען מאַכט אַ קנעלונג און מען קנעלט. (אַ גערויש

חנה דבורה: דער רב און מענשען געהען. שיינדעל, בּיי דיר איז שוין דער גאַנצער קרעדענצעל אויפ'ן טיש?.. (דער רב, אַן אַלטער יוד, נאָך יודען און יונגלעך קומען).

אַלע: גאָט העלף!... גאָט העלף! אין אַ גוטע שעה!...

שלמון: גאָט העלף! ווי פיהלט איהר אייך, רבּי? הע! הע! איהר האָט היינט ניט געטאַנצט מיט'ן בּער... פערגעסט ניט, זי איז מירעלע אפרת, יאָסעלע, וואו איז דאָס דער בּעל שמחה אַליין?

יאָסעלע: שלמה'לע וועט בּאַלד קומען... זיצט. אַהער אַלע, צום טיש, איך בּעט אייך רבּי, זייט־זשע מוחל, ר' שלמון, שווער... (אַלע זעצען זיך, מען טרינקט און פערבּייסט).

חנה דבורה: (צו נחומצע'ן) איך האָבּ מורא פון דיין דרשה וועט זיך אויסלאָזען אַ בּוידעם מיט אַ קלאָץ.

נחומצע: (טרינקט) זאָל זיין אַ בּוידעם מיט אַ קלאָץ, וואָס איז די נפקא מינה? (נאָך יודען און יונגלעך קומען, אַלע זעצען זיך צום טיש, טרינקען און פערבּייסען).

יאָסעלע: שיינדעל, וואָס זאָגסטו פאָרט צו שלמה'לען? טרינקט, פערבּייסט. (בּיידע בּעדיענען די געסט).

נחומצע: לחיים, רבּי, לחיים, רבּותי, איך האָבּ געהערט אַ שענעם

פשט'ל אויפ'ן פסוק כרם היה לשלמה... שלמה המלך האָט גע־האַט... אַ... וואָס איז?.. (מהלה לויפט אַרײַן, שטאַרק אויפגערעגט).

שלמון: וואָס איז, מהלה? וואָס איז געשעהן? (אַלע: וואָס איז געשעהן, הלילה?

יאָסעלע: אַי, וועה איז מיר!... מהלה!...

מהלה: (קוים וואָס זי אַטהעמט) יאָסעלע, יודען, מיר, מיר, געהערט די מצוה?... איך זאָג אָן די בשורה... איך בין דאָס געלאָפען...

יאָסעלע: וואָס איז, מהלה? אַי, וועה איז מיר, דו האָסט מיר דער־שראָקען.

מהלה: וואָס דאַרפט איהר זיך שרעקען? גאָט איז מיט אייך!.. זי...

מירעלע געהט אַהער. שלמה'לע פיהרט זי דאָך צו אייך... אַי! וואָס פאַר אַ חכם דאָס איז... איהר זאָלט הערען, ווי ער האָט גערעדט מיט איהר. זי האָט ניט געקאָנט אויסהאַלטען... זי וויינט, ער וויינט, איך וויין... נו, נו! זיי געהען ביידע אַהער... איך זאָל אַזוי געזונד זיין... מיר זאָלען אַלע אַזוי געזונד זיין... (אַלע שטעהען אויף פון זייערע ערטער).

יאָסעלע: די מאַמע געהט אַהער... שיינדעל, רבותי, אַי, וועה איז מיר... (ביי איהם רייסט זיך אַרויס אַ געוויין).

שיינדעל: (געריזט) נאַרעלע וואָס־זשע וויינסטו? יעצט דאַרפסטו דאָך ניט וויינען.

יאָסעלע: וואָס רעדסטו, מהלה? די מאַמע געהט אַהער? וואו געהט זי? וואָס האָט זיך דיר אויסגעוויזען? וואָס ווילט איהר מיך איינ־רעדען? (לויפט, עפענט די טהיר, מירעלע ערשיינט, אנגעשפּאַרט אויף שלמה'לען).

שלמה'לע: איהר האָט שוין אָנגעהויבען די סעודה אָהן אונז? וואָס האָט איהר קיין צייט ניט געהאַט? איך האָב דאָך אייך געזאָגט איך וועל קומען מיט דער גרויסער, בייזער באָבעניו!...

יאָסעלע: מאַמעניו דו ביזט געקומען? ביזט געקומען צו אונז? (אומ־אַרמט זי. וויינט).

מירעלע: (מיט אַ שמייכעל) וואָס האָב איך געקאָנט טהון מיט דיין מיוחס?... דיין פאָטער איז געוועזען שלמה'לע, דיין זוהן איז שלמה'לע... זיצט, זיצט! מהלה דוכט זיך ביי דיר זענען מיינע ברילען... (אַלע זעצען זיך, מהלה דערלאַנגט איהר די ברילען).

יאָסעלע: מאַמעניו, איך גלויב זיך אַליין ניט, דו ביזט דאָ? דו ביזט געקומען?

מירעלע: זעהסט דאָך. מען קאָן זיך פיעל ניט בריה'ן, ווען מען טראָגט ביי זיך אַ מוטערס האַרץ... עס קאָן זיין עס איז טאַקי אַן איבריגע זאַך, אָבער וואָס קאָן מען טהון, אַז מען קאָן דאָס פאַרט ניט אויסשניידען און אַוועקוואַרפען... רבי, איהר ווייסט דאָך יאָ,—

זאָגט עֶפּעֶס די תורה וועֶגעֶן אַזאַ נאַרישקייט, ווי אַ מוטעֶרס העֶרץ?...

שיינדעֶל: (קושט שלמה'לעֶן) חכם, תכשיט מיינעֶר... זיצט, שוויגעֶר, אָט איז אייעֶר שטוהל (רוקט אַרויס מירעֶלעֶ'ס שטוהל, מחלה העֶלפט איהר).

מירעֶלעֶ: ניין! דאַנקעֶ. איך האָב זיך די לעֶצטעֶ צייט אויסגעֶלעֶרנט צו זיצעֶן אויף יעֶדעֶן שטוהל (זעֶצט זיך אויף אַנ'אַנדעֶר שטוהל, שהוט אָן די ברילעֶן און קוקט זיך אַרום) זעֶה, מחלה, ווי אַלט, ווי פעֶרעֶנדעֶרט אַלעֶס איז דאָ געֶוואָרעֶן. גאָר מיר זאָלעֶן דאָ זיין, וואָלטעֶן מיר גאָר ניט בעֶמעֶרקט, ווי אַלעֶס אַרום אונז ווערט אַלט און לעֶבט אָב. און אונז וואָלט אֶפּשר גאָר ניט געֶקומעֶן אויפ'ן זינעֶן, אַז מיר זעֶנעֶן פונקט אַזעֶלכעֶ שטאַרקעֶ מעֶכטיגעֶ מיוחסים, ווי אָט די הילצעֶרנעֶ בּיינק-לעֶך, ווי די פּאַפּירלעֶך אויפ'ן וואַנד. וועֶה איז מיר, דעֶר מעֶנש האָט זיך מיט וואָס איבּעֶרצונעֶהמעֶן. (פעֶרטראַכט זיך). פעֶרעֶנדעֶרט, און דאָך ווי בּעֶקאַנט דאָ איז יעֶדעֶר ווינקעֶלעֶ, ווי טייעֶר יעֶדעֶ זאַך... שלמון, דו ווייסט, וואָס איך האָב דאָ איבּעֶרגעֶלעֶבּט און וויפיעל געֶליטעֶן... וויפיעל גוטעֶ האָפנונגעֶן דאָ זעֶנעֶן געֶבּוירעֶן געֶוואָרעֶן. וויפיעל שווערעֶ זיפצעֶן האָבּעֶן זיך דאָ פון האַרץ אַרויסגעֶריסעֶן, וויפיעל שטילעֶ, בּיטעֶרעֶ טרעֶהרעֶן דאָ זעֶנעֶן פעֶרגאָסעֶן געֶוואָרעֶן... (מחלה וויינט) אָי מיין האַרץ!... (הלש'ט, אַנ'אויפרעֶגונג)

יאָסעֶלעֶ: מאַמעֶניו, מאַמעֶניו, גאָט איז מיט דיר! (אַלעֶ אַרום איהר זי קומט צו זיך).

שיינדעֶל: וואַסעֶר! וואַסעֶר! שוויגעֶר, איהר זאָלט זיך אַזוי אָבּלאָזעֶן...

מירעֶלעֶ: ש'מון, דעֶר שוואַכעֶר מעֶנש איז שטאַרקעֶר פון אייזעֶן איבּעֶרצוטראָגעֶן צרות.

שלמון: (טרעֶהרעֶן שטיקעֶן איהם) געֶנוג, מירעֶלעֶ, בּעֶרוהיגט אייך, איהר וועֶט האָבּעֶן צייט שפּעֶטעֶר. איצט איז דאָ אַ שמחה און מיר דאַרפעֶן נאָך העֶרעֶן אַ דרשה... אַ נו, שלמה'לעֶ חכם, אַרויס מיט עֶבּרי (אַלעֶ: יאָ! די דרשה, די דרשה!).

יאָסעֶלעֶ: מאַמעֶניו, דו זעֶץ דיך אויף דיין אָרט. (הויבּט זי אויף און זעֶצט זי אַנידעֶר אויף איהר קרעֶסלאָ) דו ווייסט, דיין שטוהל האָט געֶוואַרט אויף דיר, מיר פלעֶגט בּיטעֶר זיין אויפ'ן האַרצעֶן, פלעֶג איך רעֶדעֶן צו דיין שטוהל און איך האָב געֶמיינט, עֶר העֶרט און פעֶר-שטעֶהט, וואָס איך זאָג און אַז... אַי! ר' שלמון איז געֶרעֶכט... זאָל זיין געֶנוג איצט... דו בּיזט דאָ, דו בּיזט געֶקומעֶן, וואָס דאַרף מעֶן רעֶדעֶן...

מירעֶלעֶ: אַז דיין שיינדעֶל האָט געֶקאָנט קומעֶן צו מיר, האָב איך שוין קיין גרויסעֶ פריה'שקייט געֶוויזעֶן דעֶרמיט, וואָס איך בּין געֶקומעֶן צו אייך... איך וועֶל זאָגעֶן רעֶם אמת: שיינדעֶל, מעֶהר פון אַלעֶ האָסטו

מיר היינט מיין הארץ צעבראָכען... אָה! דער מחותן און די מחותנת'טע...
חנה דבורה: זאָלט איהר געזונד זיין, מירעלע, איך האָב געוואוסט, אז איהר וועט קומען. אין דער פריה נאָך זאָג איך: זעה, נחומצע, עס וועט זיין א גאַסט — די קאַץ וואַשט זיך אַקוראַט פון יענער זייט.
נחומצע: ווייס איך, די קאַץ גאָר... וואָס איז די נפקא מינה?...
די חכמים זאָגען: כל הדוחק את השעה, השעה דוחקתו, ווער עס שטופּט די שעה, נעהמט די שעה און שטופּט איהם... אַלעס מיט דער צייט. (אַלע: די דרשה! די דרשה!).
יאָסעלע: נו, שלמה'לע, לאָמיר הערען...
שלמה'לע: (שטיל) איך וועל באַלד האַבען המנ'ס תּפלה, (לויט) אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר... ווען עס קומט... וואָס... ווען... אָי, אויף מיין וואָרט, איך האָב פערגעסען... דאָס הייסט, דעם אמת געזאָגט, איך האָב טאַקי ניט געקענט אויך... (אַלע לאַכען) דאָס איז די באָבע שולדיג...
חנה דבורה: אָי, שלמה'לע, מיר פלאַמט דער פנים..
מירעלע: עס איז ניט קיין גרויסער אונגליק. יעדער קאָן דרשה'נען און ער וועט אויך מסתמא קאָנען; קום אַהער, שלמה'לע, צו מיר... איך בין שולדיג, הא? הע! הע! הע! (אומאַרמט איהם) נו, וואָס העלפט הכמות, אז קינדער זעגען אַזוי ליעב און טייער...
יאָסעלע: שלמה'לע, דו ביזט א גנב... נאָר היינט אַרט מיך ניט... ניט דיין בר מצוה איז היינט מיין הויפּט שמחה... יודען! זאָל געטרונקען ווערען! שיינדעלע, זעה, ווער זיצט דאָ ביי אונז... (אַלע טרינקען, נחומצע מעהר פון אַלעמען).
מירעלע: אַ שמחה הא? דאָס איז יאָ ווי מען זאָגט, ווען פרעהט זיך דער אָרימאַן ווען ער געפינט וואָס ער האָט פערלאָרען. (קלאַפּט מיט'ן שטעקען) אה, נאַרישע וועלט, וואָלט דען ניט בעסער געווען יעדער זאָל קאָנען שעצען זיין שטיקעלע גליק איידער ער פערלירט עס? וואָלט דען פאַר אונז אליין ניט געזונדער געווען, מיר זאָלען ניט צאָהלען מיט שלעכטעס פאַר גוטעס, מיר אַליין זאָלען ניט פערגיפטען די קוואַלען פון וואַנען מיר שעפּען אונזער לעבען און אונזער פרייד. מען איז זיך מישב אָבער, ווען עס איז שוין שפּעט, ווען דאָס לעבען איז אַוועק...
שלמון: מירעלע, איהר האָט פערגעסען?
יאָסעלע: מאַמעניו, ווילסטו בייז ווערען?
מירעלע: ניין! ניין! געגוג, איך בין אייך ניט געקומען, חלילה פערשטערען די שמחה. גיט מיר אויך אַ גלעזעל ווייז... מהלה, מעגסט אויך נעהמען אַביסעל... שלמה'לעס בר מצוה דאַרף זיין פאַר אַלעמען אַ שמחה... לחיים, קינדער! לחיים פריינדע (אַלע טרינקען).
נחומצע: (טרינקט) איך געדענק אַ פּשט'ל אויפ'ן פסוק שלום, שלום,

לרחוק ולקרוב...

יאַסעלע: קיינע פשט'לעך, געטרונקען זאָל ווערען, איהר האָט געהערט, וואָס מירעלע אפרת האָט געזאָגט? (ער טרינקט, לויפט אום, קושט די מוטער, קושט מחלה'ן די יודען פאַנגען אָן שטיל זינגען אַ פרעהליכעס).

שלמון: (געהט צו יאַסעלען מיט אַ גלעזעל אין האַנד) איך וועל אייך זאָגען דעם אמת:.. ווען איך דערמאָהן מיך, אַז ביי מיר וועט די שטוב בלייבען פוסט, איז מיר אַודאַי פינסטער און ביטער, אָבער דאָך קינדער זענען בילכער... אַ מאַמע, ברודער, איז קיין קליינינקייט, (ווישט אָב די טרעהר) ע! לחיים! לאָמיר פרעהליך זיין! (נעהמט זיך אַרום מיט יאַסעלע'ן) יודען, פרעהליך! יודען לעבעדיג! (אַלע זינגען פרעהליך, נחומצע טאַנצט מיט צוויי גראַפינעס אין האַנד).

שיינדעל: (לויפט צום פיאַנאָ, רייסט אויף די דעק און שפילט וואָס זיי זינגען) צעהן יאָהר ניט געשפּילט! צעהן יאָהר!... מירעלע אומאַרמט שלמה'לען, מחלה לעבען איהר. אַ פרעהליך געזאַנג, פיאַנאָ אַקאָמפּאַנירט פאָרטאָ)

(פאָרהאַנג).

פון י. גאָרדין 30
ד"ז 30
מענש ד"ז 25
קעניג ליר „ 25
א ד"ז 25
גל הבית'ל פ. ערנשטיין 50
30
25
25
זעלאָדראמע 25
25
צרות 20
20
וה 30
זייערמאן 7

ישע און וויסענשאַפט-
בע ווערק.
פון זאקסישען הויף
ארמאַן 30
מאן ערצעהלונג 1 טהייל 12
„ 2 „ 12
ולערע געאָגראפיע מיט
פון לונקעוויטש איבער-
נטאראוויטש 20
ווערט ניט פערלאָרען
אַטור אנפאנג פיזיק פון
טיק 10
ן עלעקטריצעט 2 1 22
שען ווידער יונג-ביאלאגי 10
ער טעאטער שטיק קאסט 4
ארויסגעשיקט נור נאָכ'ן
. אויך בעקומט מען ביי
טערשטיק.
ורקעס פון גייעסטע פיעסען.
על און פונקטליך.

די יודישע „ליברעטטא" ; א זאמעל-
בוך פון לידער רעקלאמאציעס
מאנאלאָגען פיר גראמאפאָנען מיט
פאָטאָגראפיעס און נאָטען :
1-טער טהייל 60
2-טער טהייל 80
פינף סעריעס טעאטער און פאָלקס לידער
יעדע סעריע 8
אנזיכטסקארטען מיט נאָטען און פאָ-
טאָגראפיעס יעדע דאָפּעלע פ"ק 3

אורח מישור א קאפיטעל ווערטער-
בוך לשון קדש יודיש
איף גאנץ תנ"ך איבער 15000
ווערטער. פרייז 60
צוזאמען מיט הוספית דניאל, עזרא,
נחמיה, חמש מגלות 0

בריעפשטעלער העברעאיש פון
דוד פרישמאן רוסיש יודיש
פון א. פאפערנע מיט א קורצע
איינפאכע בוכהאלטעריע 40

החימיא בחיי יום יום מאת הפרו-
פיסור לאססאר כהן, תרגם
ברשיון המחבר ע"י פ. קאנטאראביץ
ב' חלקים 1 רופל

הארץ גיוגראפיא פופולירית עם
ציורים רבים מאת לונקעוויטש
מתרגם ע"י פ. קאנטאראביץ 20

משכיל אל דל ספור מנוקד יסודתו
באגדות התלמוד מאת ח. מושקאט
10 קאפ.

פערלאגס בוכהאנדלונג און לייה ביבליאטעק
פ. קאנטאראוויטש, ווארשא, שליסקא 35.
зательство П. КОНТОРОВИЧЪ. Вавшава. Слизк